

**YERLİ VE YABANCI GELENEKSEL STİLLERDEKİ
MÜSTAKİL KONUT CEPHELERİNDE SEMBOLİK ANLAM**

SERAP ÜNAL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EKİM 2008
ANKARA**

Serap ÜNAL tarafından hazırlanan YERLİ VE YABANCI GELENEKSEL STİLLERDEKİ MÜSTAKİL KONUT CEPHELERİNDE SEMBOLİK ANLAM adlı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç.Dr.Aysu AKALIN BAŞKAYA
Tez Danışmanı, Mimarlık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç.Dr.Aysu AKALIN BAŞKAYA
Mimarlık Anabilim Dalı, G.Ü.

Doç.Dr.Kemal YILDIRIM
Mobilya ve Dekorasyon Anabilim Dalı, G.Ü.

Yrd.Doç.Dr.Pınar DİNÇ
Mimarlık Anabilim Dalı, G.Ü.

Tarih: 09 / 10 / 2008

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Nermin ERTAN
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Serap ÜNAL

**YERLİ VE YABANCI GELENEKSEL STİLLERDEKİ
MÜSTAKİL KONUT CEPHELERİNDE SEMBOLİK ANLAM
(Yüksek Lisans Tezi)**

SERAP ÜNAL

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Ekim 2008

ÖZET

Bu çalışma, tasarım mesleği içinde olmayan K.Maraş halkının farklı kültürlere ait konut stillerinde yan anlamları nasıl bulup çıkardığını, bu anlamların sosyo-demografik niteliklere göre nasıl farklılıklar sunduğunu görmeyi amaçlamaktadır. Çalışmadaki ana hipotez, yabancı kültürlere ait örneklerin denek grubunu etkileyerek statü göstergesi olarak tercih edileceği, kendi kültürümüze ait olan örneklerin ise sıcak bulunarak tercih edileceği yönündedir. Bu doğrultuda orta yaş üzeri (yaş ortalaması 50 olan) ve öğrencilerden (yaş ortalaması 21 olan) oluşan toplam 102 kişilik iki grup 12 konut cephesi çizimini aşinalık, etkilenme, karmaşa ve beğeni başlıkları altında gruplanan 5 basamaklı anlamsal farklılaşma ölçeğiyle değerlendirmiştir. Araştırma bulgularına göre, farklı biçim, eleman ve malzemelere sahip olan farklı stiller, gruplar tarafından farklı şekilde yorumlanmışlardır. Statü göstergesi olarak yabancı geleneksel stillerden en gösterişli ve etkileyici olan cephe tercih edilirken, en sıcak konut olarak yerli ve en aşina olunan cephe seçilmiştir. Yabancı örnekler öğrenciler tarafından sempatik bulunurken, orta yaş ve üzeri grubun tercihleri yerli geleneksel konutlardan yana olmuştur.

Bilim kodu : 802.1.099
Anahtar Kelimeler : Çevresel deneyim, simgesellik, cephe, sembolik anlam, algılama, aşinalık, etkilenme, beğeni, karmaşa ve konut.
Sayfa Adedi : 103
Tez Yöneticisi :Doç. Dr. Aysu AKALIN BAŞKAYA

**SYMBOLIC MEANING OF HOUSE FACADES
BOTH IN LOCAL AND FOREIGN HOUSE STYLES**

(M.Sc. Thesis)

Serap ÜNAL

**GAZI UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCES AND TECHNOLOGY**

October 2008

ABSTRACT

This study aims to see the local residents of Kahramanmaraş who are not in the design profession, to know how they find connotative meanings in house styles concerning different cultures and to see how these meanings differ according to socio-demographic qualities. It is believed that foreign examples would be preferred as a statue indication compare to the local ones which might be considered as ‘warm’. Regarding this, totally 102 respondents, some of which middle age people (age around 50) and some others students (age around 21) has evaluated the facades of 12 houses through using five-point semantic differential scales under four headings namely: Familiarity, Impressiveness, Complexity and Liking. The results have shown that different styles with different form, elements and materials have been evaluated differently by the respondent groups. While the most impressive foreign vernacular examples were defined as the statue indication, the most familiar local vernacular examples were indicated as the most warm house facades. Amongst these results, it was also noted that the students liked very much the foreign vernacular examples and found them attractive than the middle age respondents.

Science Code : 802.1.099
Key words : Environmental experience, symbolism, façade, symbolic meaning, perception, familiarity, impressiveness, liking complexity and house.
Number of Pages : 103
Thesis Advisor : Assoc.Prof. Aysu AKALIN BAŞKAYA

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren, sabrını ve desteğini esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Aysu AKALIN BAŞKAYA'ya, babacan ve hoşgörölü tavrıyla çalışmalarımnda değerli katkıları olan sayın hocam Doç. Dr. Kemal YILDIRIM'a, resimlerin hazırlanma aşamasında yaptığı büyük katkılardan, emeği ve özverisinden ötürü değerli hocam Vedat AKKÖK'e ve her koşulda yanımda olan maddi ve manevi desteğini bir an olsun eksik etmeyen Ailem'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xiii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
2. KONU ALANININ TANITIMI	
2.1. Sembolik Anlam.....	6
2.1.1. Sembolik anlam ve karmaşıklık ilişkisi.....	13
2.1.2. Sembolik anlam ve aşinalık ilişkisi.....	18
2.2. Stil.....	21
2.2.1. Stil ve farklı denek gruplarının anlamsal yorumu.....	27
2.3. Bölüm Değerlendirmesi.....	32
3. ALAN ÇALIŞMASI VE ARAŞTIRMA BULGULARININ	
DEĞERLENDİRİLMESİ.....	34
3.1. Araştırma Yöntemi ve Sınırları.....	34
3.2. Anket Çalışmasında Kullanılan Konut Cephelerinin Çizimlerinin Hazırlanması.....	37
3.3. Katılımcılar ile İlgili Bulgular.....	42

3.4. Sıfat Çiftlerinin Güvenilirliği.....	43
3.5. Katılımcıların Konut Stillerini Değerlendirmeleri.....	44
3.5.1. Cephelerin yaş farkına göre değerlendirilmesi.....	52
3.5.2. Cephelerin cinsiyet farkına göre değerlendirilmesi.....	54
3.6. Yerli ve yabancı cephelerin gruplanabilmesi.....	56
3.7. Katılımcıların “Beğeni”, “Sıcaklık” ve “Statü” Tercihleri.....	57
3.7.1. Yaş ve cinsiyet farkının “beğeni” tercihlerine yansıması.....	58
3.7.2. Yaş ve cinsiyet farkının “sıcaklık” tercihlerine yansıması.....	60
3.7.3. Yaş ve cinsiyet farkının “statü” tercihlerine yansıması.....	62
3.8. Bölüm Değerlendirmesi.....	65
4. SONUÇLAR VE TARTIŞMA.....	69
KAYNAKLAR.....	73
EKLER.....	82
EK-1 Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali.....	83
EK-2 Kahramanmaraş’ın geleneksel evlerinden örnekler.....	95
EK-3 Kahramanmaraş’taki Amerikanvari villa tipi ev örnekleri.....	97
EK-4 Anket Formu.....	98
ÖZGEÇMİŞ.....	103

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Sıfat çiftlerinin değerlendirildikleri başlıklar.....	36
Çizelge 3.2. Anket katılımcılarının yaş grupları.....	42
Çizelge 3.3. Anket katılımcılarının yaş ve meslek bilgileri.....	42
Çizelge 3.4. Anket katılımcılarının yaş ve cinsiyet bilgileri.....	43
Çizelge 3.5. Anket katılımcılarının en uzun süre yaşadıkları yer.....	43
Çizelge 3.6. Sıfat çiftleri ve ölçeğin güvenilirliğinin değerlendirilmesi.....	44
Çizelge 3.7. Yerli ve yabancı geleneksel cephelerin değerlendirilmesi.....	45
Çizelge 3.8. Resimler arasındaki farklılıkların ANOVA testi sonuçları	62
Çizelge 3.9. Yerli / yabancı resimler arasındaki farklılıkların ANOVA testi sonuçları.....	51
Çizelge 3.10. Yerli ve yabancı grupların değerlendirilmesi	52
Çizelge 3.11. Bütün konut cephelerinin yaş grubuna göre değerlendirilmesi	53
Çizelge 3.12. Tüm resimlerin yaş farkına göre ANOVA testi sonuçları.....	53
Çizelge 3.13. Bütün konut cephelerinin cinsiyet farkına göre değerlendirilmesi.....	54
Çizelge 3.14. Tüm resimlerin cinsiyet farkına göre ANOVA testi sonuçları	55
Çizelge 3.15. Cinsiyet farkına göre cephelerin doğru bulunabilme yüzdeleri (%)......	56
Çizelge 3.16. Yaş farkına göre cephelerin doğru bulunabilme yüzdeleri (%)......	56
Çizelge 3.17. Katılımcıların yaş farkına göre beğeni tercihleri.....	58
Çizelge 3.18. Katılımcıların cinsiyet farkına göre beğeni tercihleri.....	59
Çizelge 3.19. Katılımcıların yaş farkına göre ‘sıcaklık’ tercihleri.....	60

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.20. Katılımcıların cinsiyet farkına göre ‘sıcaklık’ tercihleri	62
Çizelge 3.21. Katılımcıların yaş farkına göre ‘statü’ tercihleri	62
Çizelge 3.22. Katılımcıların cinsiyet farkına göre ‘statü’ tercihleri.....	64

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 3.1. Katılımcıların yerli ve yabancı resimleri değerlendirmeleri	45
Şekil 3.2. Katılımcıların en fazla ve en az aşına oldukları resimler	46
Şekil 3.3. Katılımcıların hiç beğenmediği ve yabancı bulduğu resimler	46
Şekil 3.4. Katılımcıların hiç beğenmediği ve yabancı bulduğu resimler	47
Şekil 3.5. Tanıdıklık ve etkileyicilik arasındaki ilişki.....	48
Şekil 3.6. Modernlik ve etkileyicilik arasındaki ilişki.....	49
Şekil 3.7. Beğeni ve sıcaklık arasındaki ilişki.....	49
Şekil 3.8. Beğenilen ve beğenilmeyen resimler.....	50
Şekil 3.9. Etkileyicilik ve gösterişlik arasındaki ilişki	50
Şekil 3.10. Süsleme ve detayların gösterişe etkisi	51
Şekil 3.11. Yerli ve yabancı gruplar arasındaki ilişki	52
Şekil 3.12. Yaş farkına göre tercihlerin sıfat çiftlerine yansıma.....	54
Şekil 3.13. Cinsiyet farkına göre tercihlerin sıfat çiftlerine yansıması.....	55
Şekil 3.14. Yerli ve yabancı resimlerin doğru bulunabilme yüzdeleri	57
Şekil 3.15. En fazla beğenilen ve hiç beğenilmeyen resimler.....	58
Şekil 3.16. Yaş gruplarına göre yerli ve yabancı cephelerde ‘beğeni’ tercihleri.....	59
Şekil 3.17. Yaş gruplarına göre yerli ve yabancı cephelerde ‘sıcaklık’ tercihleri	61
Şekil 3.18. En sıcak bulunan ve hiç sıcak bulunmayan resimler	61
Şekil 3.19. Statü bakımından en çok tercih edilen ve hiç tercih edilmeyen resimler	63

Şekil	Sayfa
Şekil 3.20. Yaş gruplarına göre yerli ve yabancı cephelerde ‘statü’ tercihleri.....	63
Şekil 3.21. Katılımcıların en fazla aşına oldukları cephe	65
Şekil 3.22. Katılımcıların en çirkin ve soğuk buldukları cepheler	66
Şekil 3.23. Katılımcıların en çok beğendikleri yabancı cephe	66
Şekil 3.24. Katılımcıların en fazla aşına oldukları yabancı cephe	67
Şekil 3.25. Katılımcıların statü göstergesi olarak tercih ettikleri cephe	68

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Safranbolu bölgesine ait konut örneği.....	38
Resim 3.2. Safranbolu bölgesine ait konut örneği.....	38
Resim 3.3. Safranbolu bölgesine ait konut örneği.....	38
Resim 3.4. Nevşehir bölgesine ait konut örneği.....	39
Resim 3.5. Gaziantep bölgesine ait konut örneği.....	39
Resim 3.6. Mardin bölgesine ait konut örneği.....	39
Resim 3.7. Yurtdışı konut örneği.....	40
Resim 3.8. Yurtdışı konut örneği.....	40
Resim 3.9. Yurtdışı konut örneği.....	40
Resim 3.10. Yurtdışı konut örneği.....	41
Resim 3.11. Yurtdışı konut örneği.....	41
Resim 3.12. Yurtdışı konut örneği.....	41

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı simgeler ve kısaltmalar açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler	Açıklama
df	Serbestlik derecesi
F	Frekans sayısı
p	Önemlilik derecesi
X	Ortalama değer
S	Standart sapma
%	Yüzdelik değer

Kısaltmalar	Açıklama
ort.	Ortalama

1. GİRİŞ

Gökyüzünün dorukları birbirine kavuştuğunda, "Evimin bir çatısı olacak."...

[Eluard, 1941]

Çevremize baktığımızda, bizi saran mekânların tanım öğeleri olan bina dış kabukları (cepheler ve çatılar) ile doğrudan görsel ilişki kurarız. Bu en çabuk ve en etkin bir ilişkidir. Rasmussen'in de dediği gibi;

"...ve gerçekten insanların çoğu mimariyi onun dış görünüşü ile yargılar"

[Rasmussen, 1994].

Oluşturulmuş olan yapay çevrenin kentliler üzerinde algısal ve psikolojik etkisi büyüktür. Kentin meydanları, sokakları, ulaşım aksları, kısacası evlerin içi haricindeki tüm çevre, kentlinin evinden daha çok zaman harcadığı dış mekanlardır. Bu mekânların oluşumunda kuşkusuz ki en önemli öge, binaların kütleli formları ve cepheleridir.

Cephe, iç mekânla dış mekânı sınırlayan bir kabuk sistemidir. Cepheler, yapıların ön yüzünü ifade etmek için kullanılırlar. Cepheye karakterini kazandıran faktörler yüzeysel ve hacimsel faktörler olmak üzere iki grupta toplanır. Yüzeysel faktörler; cephe kurgusundaki yüzey çizgileri, kullanılan renklerin uyumu, yüzey malzemelerinin dokusu, yüzey elemanlarının ritmi ile yapıyla kurulan görsel ilişkiyi sağlarlar. Hacimsel faktörler; üç boyutlu algı oluşumu olan ve anlamsal biçimlenmeyi sağlayan faktörlerdir.

Hacimsel düzen, yani dış biçim veya Gestalt, mimari yapının algılanan görünümüdür. Parçalarının toplamından fazlasını ifade eden organize bütündür. Görsel algı sürecinde beyin, gözün duyumladığı çeşitli değerdeki enerjiyi (bilgiyi), çeşitli kurallara göre gruplar, bu da görsel algıyı yaratıcı bir sürece dönüştürür [İnternet]. Bu durumda Gestalt'ı 'herkesin kendine özgü olarak bütünü algılaması ve bu

algılamasının onun için olan anlamı’ şeklinde ifade edebiliriz. Parça parça veya ayrı birimlerin birleşip anlamlı bir şekil kazanması olarak ifade edilen hacimsel düzen (Gestalt), dışa yönelik bir işaret, bir sinyal bir iletişim aracıdır.

Mimarlık sanatı, nokta, çizgi, yüzey ve hacim; renk, doku ve biçim gibi görsel öğelerle anlam kazanır. Mimari formun geometrik özelliklerinden kaynaklanan bir dizi görsel etki, bu öğelere ve bunların bir araya gelmesine esas olan ilkelere göre analiz edilir. Parçaları arasında dinamik bağlar olan anlamlı bir bütün olarak ifade edilen Gestalt kavramı, görsel etkiyi güçlendiren ilkelerin temelini oluşturur [Aydınlı, 1992]. Çevreden gelen görsel etkilerin algılanması, hissedilmesi ve kavranması sonucu bellekte imaj oluşturması ve daha sonra bu imgelerin ifade edilmesi süreci sonunda görsel iletişim gerçekleşir.

Gibson’ın ekolojik optik kuramına göre, görsel iletişimin sağlanmasında, çevreden gelen uyarıcı etmenler bilgi taşımaktadır. Gözlemcinin bu bilgileri özümsemesi ve bilgilerin etkin konuma dönüşmesi sürecinde, gözlemci açısından geçmiş deneyimlerin, öğrenilmiş anlamların ve bu anlamlara karşı geliştirilen davranış ve tavırların rolü önemlidir. Bu çerçevede, nesnel bilgilerin etkinleşip somut anlamlara dönüşmesinin ancak farklı düzeylerdeki bir yapılanma içinde gerçekleştiği ifade edilmiştir. Çeşitli “anlam” düzeylerinin varlığından söz edilmiş olup bunların en alt sıralarında yer alan “işaret” ve “simgelerin” söz konusu süreç içinde tayin edici rol üstlendiği vurgulanmıştır [Gibson, 1950].

İşaret ve simgeler, literatürde nesnenin anlamını bize taşıyan öğeler olarak karşımıza çıkarlar. Langer’e göre, gerçek dünya görüşümüz işaret ve sembollerden oluşan bir geri plan ‘dokusu’ olup, sembolizm bu ‘dokunun’ ‘desenini’ oluşturur. Sürekli büyüyen gelişen anlam ya da anlamlar bu çerçeve içindeki sembolik anlamlardır; zihinsel çağrışımlardır [Langer, 1958]. Bu bağlamda kent, işaret ve sembollerden oluşmuş bir geri plan dokusu olarak düşünülebilir. Kent mimarisini oluşturan fiziksel ortam ise bu dokunun deseni olmaktadır.

Bu tez çalışmasının temelini oluşturan sembolik anlam, stil, kod, gibi kavramlar mimarlığın en yoğun ürün verdiği tasarım alanı olan konut ile kesiştirilmiştir. Yapıların taşıdığı kodlar, stiller, oluşum süreçleri ve etkileyen faktörler ifade edilmek istenen mesajlar ve algılayanların yorumları çalışma kapsamı içinde ele alınmıştır. Çalışma, çevresel deneyimin ve tanımanın nasıl gerçekleştiği, zihinsel strüktür şemalarının oluşum sürecinin, yorumları ne yönde etkilediğini görmeyi hedeflemiştir. Farklı grup ve deneyimlerin, farklı algı ve yorumlara neden olabileceği hipotezi, daha önce bu yönde yapılmış çalışmalarla desteklenmiştir. Tezin ilerleyen bölümlerinde bu tür çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalardan biri olan Nasar'ın [Nasar, 1989b] makalesindeki sembolik anlam tarifi, bu tez çalışması içeriğinin temelini oluşturmaktadır.

Nasar, çalışmasında anlamı iki farklı şekilde tarif eder. Biri, bir objenin ne olduğu konusundaki yorumdur (sandalye, masa veya konut); nesnenin ifade eden (denotative) anlamını temsil eder. Diğeri ise bir objenin değerlendirilmesine ve niteliklerine yönelik anlam çıkarmalardır. Bu çıkarımlar, o objenin, kullanıcıları için yan anlamlı (connotative) durumunu ifade eder [Nasar, 1989b]. Bu tez çalışmasının temeli olan, sembolik anlam ise ifade edilen sonraki durumdur yani yan anlamlı halidir.

Genel olarak bu tez çalışmasıyla, sembolizmin kavramsal açıklığa kavuşturulması ve bu kavramın mevcut mimarlık kuramı açısından ifade ettiği anlamın, farklı kültürlerle ait mimari stiller üzerinden araştırılması amaçlanmıştır. Nasar'da olduğu gibi, çalışma farklı mimari stillerin kişilerde ifade ettiği anlamlardaki farklılıkları görmeyi hedeflemiştir. Tüm genel bilgi aktarımı ve hipotezler çerçevesinde bir alan çalışması bu teze konu edilmiş, yerli ve yabancı kültürlerden farklı stillere ait geleneksel konut örneklerinin, Kahramanmaraş'taki farklı yaş ve cinsiyet grupları tarafından beğeni, etkilenme, karmaşa ve aşinalık (tanıma) düzeyleri araştırılmıştır (Bkz. Bölüm 3). Ayrıca denek grubun statü ve sıcaklık (yakınlık) yorumları da öğrenilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ana hipotezi, yabancı örneklerin denek grubunu etkileyerek statü göstergesi olarak tercih edileceği, yerli örneklerin ise sıcak bulunarak tercih edileceği yönündedir. Diğer bir hipotezde, denek grubunun yerli örnekleri daha aşına

bulacağı ve hafızalarında bir yere oturtmada zorlanmayacakları düşünülmektedir. Deneklerin yabancı örnekleri yerli örneklerde olduğu gibi rahat bir şekilde hafızalarında bir yere oturtamayacakları düşünülerek, yabancı örnekleri daha modern bulacakları tahmin edilmektedir. Tanımanın artmasıyla örneklerin daha sade bulunacağı hipotezinden yola çıkarak, yabancı örneklerin genel olarak daha karmaşık olarak yorumlanacağı beklenmektedir.

Bu hipotezler doğrultusunda deneklere, resimleri değerlendirmeleri için beğeni, etkilenme, karmaşa ve aşinalık başlıkları altında yedi sıfat çifti sunulmuştur. Beğeni başlığı altındaki, *güzel-çirkin*, *sıcak-soğuk*, sıfatları ile deneklerin *hedonic* reaksiyonları (deneklerin nasıl uyarıldıkları); etkilenme başlığı altındaki *etkileyici-sıradan*, karmaşa başlığı altındaki *sade-karmaşık*, *mütevazii-gösterişli*, aşinalık başlığı altındaki *modern-modası geçmiş*, *tanıdık-tanıdık değil* sıfat çiftleri ile de uyaranın (nesnenin) niteliği sorgulanmıştır.

Genel olarak, Nasar'ın çalışması doğrultusunda hazırlanan bu çalışma ile sembolik anlam ve stil arasındaki ilişkiler, beğeni, etkilenme, karmaşa ve aşinalık başlıkları altında gözden geçirilmiştir. Nasar'ın çalışmasıyla [Nasar, 1989b] bu tez çalışmasının ortak yanları olduğu gibi çalışmalar arasında bazı farklılıklar da bulunmaktadır. Nasar çalışmasında 6 farklı stile ait konut örneği kullanmıştır. Konut stilleri arasında kat adedi, bakış açısı, büyüklük, peyzaj elemanları gibi algıyı etkileyebilecek etmenler kontrol altına alınmıştır. Bu çalışmada da, Nasar'ın çalışmasındaki gibi konut resimleri arasında belli bir standardı sağlayabilmek için, yerli ve yabancı stillere ait 12 resim çizim ortamında hazırlanmıştır. Hazırlanan resimler kartlara basılarak Kahramanmaraş halkının yorumlarına sunulmuştur. Nasar'ın çalışmasından farklı olarak, resimlerin yerli ve yabancı olmak üzere tamamen farklı kültürlerden seçilmesiyle Kahramanmaraş halkının aşinalık düzeyleri de test edilmek istenmiştir. Ayrıca, aşinalık ve diğer başlıklar (beğeni, etkilenme, karmaşa) arasında ne tür ilişkiler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Nasar, denek grubunu iki farklı bölgeden seçmiştir. Aynı zamanda çalışmasına mimarları da dahil ederek, mimarlar ve mimar olmayanlar arasındaki yorum farklarını, mimarların

halkın tercihlerini tahmin edip edemeyeceklerini, bölgeler arasındaki farklılıkları görmeyi amaçlamıştır.

Buna göre tezin ilk bölümünde; cephe tanımı yapılarak çalışmanın içeriği aktarılmıştır. İkinci bölümde ise konu alanının tanıtımı yapılmıştır. Sembolik anlam ve stil kavramları üzerinde durulmuştur. Tezin üçüncü bölümünde; yapılan deneysel çalışmayla tezin hipotezleri test edilmiştir ve çalışmanın bulguları aktarılmıştır. Son bölümde ise tezin genel sonuçlarının değerlendirilmesi ve tartışması yapılmıştır.

2. KONU ALANININ TANITIMI

2.1. Sembolik Anlam

Bir algı, bir düşünce ya da duygunun yerine temsil edilen şey, temsil edilen şeyi ifade ve anlama vasıtası olarak ‘simge’ (sembol) ler kullanılır. Simgeler, nesnelerin yerlerine geçemezler, ancak, nesnelerin anlamlandırma vasıtalarıdır. Nesnenin biçimsel ve işlevsel özelliklerinden bağımsız bir anlam biçimidir [Avşar, 1998].

Simgesellik (sembolizm), insan yaşamının vazgeçilmez unsurlarından biridir. İnsanoğlunun yeme, içme ve giyme gereksinimleri için tükettiği ya da kullandığı bütün nesnel varlıklar gibi, çevresel tasarım alanına giren bütün tasarım ürünleri de bu simgeselliğin ayrılmaz parçasıdır. Çünkü çevresel tasarım nesneleri, yalnızca insanın temel gereksinimlerinin giderilmesine yönelik yatma, kalkma, uyuma, çalışma, dinlenme vb. eylemlere barınak oluşturmak için yoktur. Bu nesneler aynı zamanda insan yaşamının önemli bir parçası demek olan onurlanmak, gururlanmak, güven duymak, sevgiyi yaşamak ya da başkalarıyla paylaşmak vb. duygular için vardır. Bu nedenle yapılar insan yaşamını kolaylaştırıcı işlevler üstlenmenin yanı sıra toplumların sahip olduğu belli sosyal, kültürel ya da ekonomik değerlerin ve kişilerin görüş ve düşüncelerinin simgelerini de oluşturabilir [Nalkaya, 2001].

İnsan ve mimari arasındaki ilişkiyi kuran mimari biçim, ona şekil ve anlam veren iki grup tanımlama elemanı ile ifade edilmektedir: *biçimsel* ve *sembolik* estetik. ‘Biçimsel’ olarak nitelenen estetik yorumlar bilişten (beyin süzgecinden geçirip anlama süreci) bağımsız bir şekilde dile getirilirler. Kentsel tasarım estetiğinin ilgi alanı çerçevesinde iki çeşit yapı niteliğinden bahsedilir. Bunlardan biri *biçimin strüktür* ile, diğeri ise *biçimin içeriği* ile ilgilidir. Biçimlerin strüktürü *biçimsel estetik* olarak adlandırılır ve biçimin içeriğine insanın verdiği cevaplar ise *sembolik estetik* olarak adlandırılır [Lang, 1988].

Biçimsel estetik, biçimsel formun görsel özellikleriyle ilgilidir. Bileşenleri; biçim, oran, ritim, ölçek, karmaşıklık, renk, aydınlatma, gölge, düzen, hiyerarşi, mekansal

ilişkiler, yersizlik, belirsizlik, sürpriz ve yeniliktir [Groat & Despres, 1990; Lang, 1988; Wohwill, 1976].

Tez kapsamında ele alınan sembolik estetik, biçimsel estetiğin aksine yapıların ve çevrenin insanlar tarafından duygu ve düşüncelerle ifade edilen içerikleriyle ilgilidir. Sadece fiziksel nitelikler ile tanımlanmazlar. Her yapı gerek kullanıcıları ve sahipleri, gerekse ondan değişik biçimde etkilenen insan grupları için belli değerler ve anlamlar ifade eder. Belli fiziksel özellikler insanların belli kişilik ve dünya görüşlerini yansıtmasının yanı sıra belli toplumsal ve kurumsal değerlerin dış dünyaya yansımaları olarak da ortaya çıkar. Bu açıdan bakıldığında fiziksel çevrenin genel olarak, insan için iki farklı anlamından söz edilebilir: Açıklayıcı (denotative) ve çağrıştırmacı (connotative) anlam [Nasar, 1994; Venturi, 1972].

‘Açıklayıcı’ anlam, bir yapının ya da çevresinin ne işe yaradığı (işlevsel olarak) sorusunun yanıtına yönelik sembolik ifadeleri içerir. Örneğin gözlemci yapıyı tipine göre sınıflarsa (örneğin banka, mahkeme veya hapisane) veya stiline göre (modern veya geleneksel) sınıflarsa bu biçimsel anlamı (denotative anlam) temsil eder.

‘Çağrıştırmacı’ anlam ise belli bir yapı ya da çevre bağlamında işlevin yerine getirilmesine yönelik tercihlerde hangi kalite, karakter ve değer ölçülerinin söz konusu olduğunu gösteren belirti ve ipuçlarını ilgilendirir. Çağrıştırmacı anlamı taşıyan belirti ve ipuçları yalnızca fiziksel olmayıp, aynı zamanda değerlendirilmesi söz konusu olan fiziksel çevre kullanıcılarının sahip oldukları tipik özelliklerini de kapsayabilir. Örneğin; bir kişi bir yapıyı diğerlerine kıyasla ‘dostça görünüyor’ şeklinde yorumlayabilir. Bu yorum yan anlamı (connotative) temsil eder [Nasar, 1994].

Bütün olarak baktığımızda kentin, çeşitli sembollerle kamusal içeriği gerek koşullandıran, gerek betimleyen bir üstyapı olduğunu düşünebiliriz. Özellikle, genetik biliminin insanoğlunun yaratılışının biyolojik kodlarını çözmeye başladığı bir çağda, mimari çevreyi de toplumun davranışlarıyla biçimlenen kültürel bir kodlama ve aktarım aracı olarak ele aldığımızda, kodlama süreci ve bu kodlara

yüklenen anlamlar önem kazanır. Kamusal alanın içeriğini oluşturan sosyo-ekonomik, politik ve kültürel olguların da çözümlenmesi gereken kodlar içerdiğini ve bu içeriğin iletişim mecrasının bizzat kentin morfolojisi, bu morfolojinin dilini oluşturan mimari dokunun da mekânın geometrik kurgusu olduğu ileri sürülebilir [Çetin, M.].

Kent mimarisi, insanoğlunun dışsal evriminin sergilendiği ve toplumun önce sözel kültürden, yazılı kültüre, sonrasında da görsel kültüre dönüştüğü bu süreç içinde kültürel bilginin tektonik olarak kodlandığı bir fiziksel ortam oluşturur. Diğer bir deyişle kent, oluşturduğu bu kodlarla mesajlar iletir. Mimari anlamların, şekilsel ve içeriksel kodların birbirine tercümesiyle oluştuğu öne sürülebilir. Kent mimarisi disiplinli bir biçim yapma sanatı olarak ele alındığında, içeriğin şekilsel olarak kodlanma süreci mimari anlamların ve deneyimlerin oluşumunda önem kazanır.

March'a göre tüm insan faaliyetleri şifreleme ve deşifrelerden ibarettir [March, 1998]. Buna paralel olarak, Steadman (mimarlığı da kapsayan) kültürel evrim sürecinde miras kalan kümülatif bilginin (ki buna gelenek de denebilir) kodlanarak artefaktlar (insan düşüncesi ve emeği ile oluşturulmuş şeyler) ile dışsal (exosomatic) olarak intikal ettiğini ifade eder [Steadman, 1979]. Toplumsal üretimin sonucu olarak karşımıza çıkan kent de, bazı kültürel bilgileri kodlamakta ve katmanlar halinde biriktirerek aktarmaktadır. Bu bağlamda, zaman içinde şekillenen kentsel dokunun da, insanoğlu tarafından tanımlanabilirliği konusu gündeme gelir.

Yukarıdaki açıklamaların ışığında, mimarinin bilgilerimizi aktardığımız ve davranışlarımızı yönlendiren bir görsel dil olduğunu söyleyebiliriz. Peki, bir artefakt olarak kent mekânının sahip olduğu görsel ve şekilsel dilin, o mekânın tarihsel dönüşümü ile ortaya çıkabilen geometrik gramerine, ne tür anlamlar yüklenebilir ve ne tür değerler atfedilebilir?

Böyle bir yaklaşıma yön verebilecek bazı görüşlere burada yer verelim. Focillon sanatta kullanılan biçimlere hükmeden içsel kuralların varlığından söz eder [Focillon, 1948]. Ayrıca, Kubler sanat tarihinde ikonografik vurguyu dengelemek için serilerin

ve zincirleme yapıların incelenmesi gereğini ortaya koyarken, sanattaki biçim ve içerik ayırımında, içeriğin biçimden daha sık değişmesinden ötürü stilistik dönüşümün ölçütünün biçim olması gerektiğini söyler [Kubler, 1979]. Kurallar ve biçim olmadan mimariyi okumak, özellikle de onu kültürün bir yansıması olarak yorumlamak kolay değildir. Bu yüzden biçim, mimarlığı hem okumada hem de gerçekleştirmede temel unsuru teşkil etmektedir.

Tartışmanın temelini oluşturan unsur, mimarinin insanlarla ve geçmişle bilgi iletişimi kurabilmesidir. Venderber ve Moore belirtir ki “mimarideki anlam, kişiye bilgi parçaları taşıyan gerçeğe dayalı mesajlar ya da işaretlerin iletişimi olarak görülür” [Venderber, S., Moore, G., 1977]. Groat ve Canter de, insanlarla iletişim kurabilmede post-modern yapıların gücünü araştırmıştır. Bilgi iletişimi sağlamak için çevresel yapılaşmanın gücü, sıklıkla “dış çevreyi okumak” [Lewis, 1979] ya da “şehri okumak” [Clay, 1973] olarak değişik sözcüklerle ifade edilmiştir. İletişimdeki bu süreç daha sonra Rapoport’un teorik çalışmasında incelenmiştir. Rapoport’un bina ortamının sözsüz iletişim modelinde, bilgi algılayıcı tarafından kodlanır ve daha sonra mimari o bilgiyle iletişime geçer [Rapoport 1982, 1990].

Ruesch ve Kees, sistemli bir şekilde bina ortamında sözsüz iletişimin kavramını çalışan ve onun tanımını sunan ilk araştırmacılar arasındadırlar. Onların örneklerinde, nesneler düzenlenir ve bilgi taşırlar. Onlara göre sözsüz iletişim her ortamda görülebilen üç bölümü içerir; verici, bir nesneye kodlanan mesaj ve alıcı. Alıcıdan alınan mesajın can alıcı kavramı, geçici deneyim ve yapı biçiminin zamana dayanıklı niteliği uzaysal (fiziksel) unsurdur. Bundan dolayı, bu tür iletişim çok duygusaldır ve doğrudan gözlemcide vardır. Üstelik nesnelerin iletişimsel değerlerinin etkileri sadece düzenlemeye dayanmaz, aynı zamanda malzemenin, şeklin ve yüzeyin değişikliklerine dayanır [Ruesch & Kees, 1956].

Ekman, fiziksel hareketin nasıl bilgi taşıdığını araştırmıştır. İfade özellikleri evrensel olarak ele alınırken (belirli duygulara özgü yüze ait kas hareketleri), sözsüz davranışın gerçeği açığa çıkaranları ve duyguların sonucunda ortaya çıkanlar sosyal ve kültürel öğrenilen değişkenler olarak kaydedilir [Ekman, 1977]. Rapoport’un

modelindeki sözsüz iletişim modelinde geçmiş hakkındaki bilgi, bir paletin özellikleri aracılığıyla (materyal, şekil ve binaların yüzeyi gibi) bir dönemin sergileme kurallarına göre (uygun mimari özelliklerin birleşimi ve düzenlemeleri gibi) kodlanır. Bu yüzden mimari, geçmiş hakkındaki bilgiyi iletir; insanlar dikkat ettikleri mimari ipuçlarından geçmişin imgelerini oluştururlar (kodlama davranışlarına dayalı olan) ve sırasıyla uygun bir şekilde tepki gösterirler.

‘Tasarlama’ eyleminin dayandığı temel nokta, dönemin koşulları içerisinde yapıları biçimlendirme ve bu biçimlendirmeye anlam yüklemek olmuştur. İşte sembolik anlam, bu biçimlendirmenin anlam ifadesidir. Her biçim bir ifadedir ve anlam içerir. Mimarının anlamsal özelliğini temsil eden, onun bir bütün olan etkisi ve algılanma biçimi içinde fiziksel yapısını oluşturan saf biçimden (plastik biçim) yükselen bir anlam duygusu ile oluşan çağrışımsal, kavramsal biçimdir (anlamsal biçim) [Şentürer, 1995].

Bir bina tasarlanırken veya bir ürün olarak gözlemlenirken, *anlamsal biçim* karakteri onun estetik açıdan değerlendirilmesinde yer alır. Mimarının bütün olan etki ve ifadesinin dışında olmayan bu alt olgu, temelinde biçim-insan, mimari-insan, çevre-insan ilişkisini ve bağlı iletişim sistemini taşır. Böylece mimari ya da başka bir deyişle inşa edilmiş çevre, salt görünen biçimiyle özdeşleşmiş veya başka çağrışım anlamları içinde herkesçe bilinen, tanınan, toplumsal veya kişiye özgü bireysel, tasarımcının bilincinde olduğu ya da tasarımcının egemenliği dışında daima insan ve toplumun niteleme, değer verme yargılarına bağlı anlam yüklerini (yan anlam) taşır [Şentürer, 1995].

Hersberger anlam kategorilerini şöyle gruplamaktadır [Hersberger, 1974]:

- Birinci seviye takdim anlamıdır (presentational meaning): Burada mimari biçimler bakan kişilere kendilerini ifade ederler. İfade büyük olasılıkla gözlenmiş olan biçime yapısal olarak benzeyen resme ait (iconic) bir ifadedir. En temel seviyede biçimin farkına varılmasıdır.

- İkinci seviye gönderme yapılan anlamdır (referential meaning): Bazı biçimler ifadeleriyle daha önemlidir, kendilerinden çok başka nesne ve olayları hatırlatırlar. Bu anlamın en temel seviyesi, kullanımın tanınmasıdır.
- Üçüncü seviye hissi anlamdır (affective meaning): Bazı ifadeler insanları heyecanlandırabilir, sıkabilir ya da bunun gibi çok sayıda his uyandırabilir. Bu anlam aynı zamanda deneyimlere bağlı olarak oluşur.
- Dördüncü seviye değerlendirme anlamıdır (evaluative meaning): Bir şeyin iyi ya da kötü olup olmadığı ile ilgilidir. Burada amaçlar ve değerler önemlidir. Önceki deneyimlerle sahip olunan değerler, ölçütler, seviyeler ya da davranışlar ifadelerde merkezlenecek şekilde kullanılır ve onlar göz önüne alındığında binanın hoş-hoş değil, güzel-çirkin, yeni-eski vb. olduğu sonucuna varılır.
- Beşinci seviye düzenleyici anlamdır (prescriptive meaning): Kural koyucu değerlendirme anlamıdır. İçerilen anlam hangi hareketin yapılması gerektiğinin düzenidir.

Richardson, nesnelerin anlamlarını, bireysel hisleri içermenin ötesinde, bireylerin ona gösterdikleri tepkinin bir yorumu olarak nitelendirmektedir [Richardson, 1980]. Blau da, nesnelerin, biçime ve anlama ilişkin olmak üzere iki farklı yönüne değinerek; anlamın, biçimin bir soyutlaması olduğunu, biçimin özelliklerden, anlamın ise değerlerden oluştuğunu ifade etmektedir [Blau, 1980]. Panofsky, nesnenin sunduğu doğal ve olgusal anlamlar ile bireyin deneyimlerine dayalı olarak nesneye yüklediği anlam olmak üzere, nesnenin farklı anlamlar taşıyabileceğini belirtmektedir [Panofsky, 1955].

Rapoport, bireylerin çevrelerini bilişsel şemalarına dayalı olarak anlamlandırdığını ve ortamın anlamının bireyin davranışını yönlendirdiğini belirtmektedir [Rapoport, 1982]. Weber, anlamın, biçimin ötesinde birşeylere dayandığını, nesnenin veya

mekânın konseptinde yer aldığını belirterek; biçimin anlamla ve anlamın da belirli ifadelerle sınırlandırılmayacağını açıklamaktadır [Weber, 1995].

Nasar'ın makalesinden alınan bölümde, Brunswik sembolik anlamı anlamak için kullanışlı bir çerçeve önerir. Brunswik'e göre bizler olasılık stratejilerini kullanarak çevresel değerlerden anlamlar üretiriz [Nasar, 1989b]. Deneyim ile bu anlamların doğruluğunu test eder ve değiştiririz. Rapoport'un kültürel filtre modeli ve göstergebilimsel model gibi anlama ilişkin modellere benzer şekilde bu model de gerçek çevreyi deneyimlenen çevreden ayırt eder ve çevresel anlamın deneyim ile oluştuğunu tartışır [Rapoport, 1977].

Çevremizi deneyimlenmemiz farklı tiplerin tekrarı ile olur. Bizler farklı türde iç mekanları, yapıları ve dış mekanları deneyimleniriz. Her bir örnek kendi özgün karakteristiğine sahip olsa dahi örnekler arasında düzenli tekrar eden durumlar vardır. Farklı örneklerle tekrar eden bu durum sonucu bilinçsiz bir öğrenme gerçekleşir [Lewicki, 1988]. Bu sistemin temelinde, kişi zihinsel bir sunum inşa eder. Bu sunumlar şemalar, kalıplar, alfabeler veya daha genel olarak bilgi strüktürleri (hafıza) olarak tariflenir [Minsky, 1975; Mandler, 1984; Rumelhart, 1984]. Bu bilgi strüktüre etme işi (hafızaya bilgi depolama) çevredeki tekrarlar aracılığı ile olduğu için, bu iş soyut (akılla kavranan) veya genel bilgidir. Fakat bizim dünya hakkındaki bilgimiz detaylı örneklerin sunumundan oluşur. Bu düşünce geçmişe yönelik deneyimlerimizde iki şeklin olduğu görüşünü ortaya koyar [Purcell 1992]. Bir tipin örnekleri arasındaki nitelikler ve ilişkiler soyut bilginin temelini oluşturur. Özel örnekler konusundaki bilgimiz, örneğin niteliği ve genel bilgi birikiminde değerlendirilir. İnsanın algıladığı fiziki çevreyi anlamlandırabilmesi soyut bilgi yardımıyla olacaktır. Algılanan ve akılla kavranan bilgilerin aralarında ilişki kurulması ile 'adlandırma' ve 'kavramlaştırma' süreci başlar. Gözlemlenen nesnelere birer ad verilir ve yeni kavramlara ulaşılır. Örneğin, bir konuta baktığında kişiler onu genel bilgi strüktürü dağarcığında "barınma" başlığında irdelerler. Ancak, kişi barınma dışında birtakım gereksinimlerinin de olduğunu farkeder: güvenlik ihtiyaçları (kendini güven ve emniyet içinde ve tehlikeden uzak hissetmek), ait olma ve sevgi ihtiyaçları (başkaları ile ilişki kurmak, kabul edilmek ve bir yere ait olmak), değer ihtiyaçları (prestij, başarı, yeterli olmak ve başkalarınca benimsenip tanınmak)

ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçları (kişinin amacını gerçekleştirmesi ve potansiyelini ortaya çıkarması, kişisel tatmin, kişisel başarı, bilimsel buluşlar) [Maslow, 1943]. Kişi, bu yerin diğer ihtiyaçlarını da karşılaması gerektiğini hisseder. Bunu sağlamak için de kullanacağı renklerin, malzemenin neler olabileceği ve evinin nasıl bir forma sahip olması gerektiğini düşünürken yeni kavramları türetmiş olur.

Çevremize baktığımızda da, mimari elemanların farklı formlara sahip olduğunu ve bu formların farklı mekânlar biçimlediğini görürüz. Gerek farklı formların, gerek renklerin üzerimizde sevinç, üzüntü, mutluluk, huzur, gerginlik gibi değişik duygular uyandırdığını farkederiz. Aslında etrafımızdaki nesnelere biçim vermekle bu tür duyguları ifade ederiz.

Sadalla ve Sheets'in yapmış olduğu bir çalışmada konut dış cephesinde uygulanmış malzeme kullanımı ile ortaya konan sosyal sembolizm kavramı tartışılır [Sadalla ve Sheets, 1993]. İlk olarak malzemenin anlamı sembolik etkileşim teorisi başlığında irdelenir. Bu bakış kendini ifade etme ve rol alma konusunda sembollerin önemini vurgular. Konut malzemesi başlığında varsayılan seçilen yapı malzemesinin fonksiyonel olduğu kadar sembolik anlam da içerdiği. Sembolik etkileşimin önemli başlığı kendini ifade etmedir: yani sembollerin kendini ifade amaçlı kullanımınıdır. Sembolik etkileşim modeline göre konut üzerinde yapılan çalışmada ahşap, taş tuğla ve sıva gibi malzemelerin sosyal anlamları olduğu ve bunun o konut sahibinin kimliğinde görülebildiği ortaya konmuştur. İkinci olarak, bu tür bir sembolizmi vurgulayan biliş mekanizmasından bahsedilir. Sonraki çalışmalarda işaret ve sembol arasındaki ilişki ortaya konur ve onun sosyal başarısı irdelenir [Morris, 1938].

2.1.1. Sembolik anlam ve karmaşıklık ilişkisi

Estetik yorumla ilgili olduğu varsayılan biçimsel değişkenlerden bazılarının (kapalılık, karmaşıklık, düzen) [Berlyne, 1971; Kaplan & Kaplan, 1982; Nasar, 1989a; Wohwill, 1976] çevreleriyle birlikte insan deneyiminde önemli olduğu ortaya çıkmıştır [Garling, 1976; Geller, Cook, O'Connor, & Low, 1982; Horayangkura,

1978; Herzog, Kaplan & Kaplan, 1976, 1982; Nasar, 1988b; Oostendorp & Berlyne, 1978a; Ward & Russell, 1981]. Bunlar:

- Kapalılık (açıklık, genişlik, yoğunluk, gizemlilik)
- Karmaşıklık (çeşitlilik, görsel zenginlik, dekorasyon, bilgi derecesi)
- Düzen (birlik, düzen, netlik)

Kapalılık üzerine yapılan araştırmalar insanların tanımlı açık mekânları, geniş açık mekânlara veya oldukça kapalı mekânlara tercih ettiğini göstermiştir [Kaplan & Kaplan, 1989; Ulrich, 1983]. Fakat yüzeyle ve yapının biçimi ile ilgili diğer değişkenler, tasarım değerlendirmesinde mekânsal değişkenlerden daha ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle biçimsel değişkenler üzerine tartışma, karmaşıklık ve düzen üzerinde yoğunlaşacaktır.

Karmaşıklık daha bağımsız elemanlar, onların arasındaki büyük farklılıklar ve gereksiz bir şekilde kullanılan doku karmaşasından oluşur. Çevre ile ilişkili olarak araştırmacılar karmaşık kelimesini çeşitlilik veya görsel zenginlik ile yer değiştirerek kullanmışlardır. Wohlwill karmaşıklığı ifade etmek için, strüktürel organizasyondan ayırt etmek amacıyla (bazen strüktürel karmaşıklık olarak adlandırarak) çeşitliliği kullanmıştır [Wohlwill, 1976]. Kaplan'lar düzeni bozan çevresel karmaşıklığın negatif bileşenlerini ortadan kaldıran bir tarif getirmiş; görsel zenginlik olarak adlandırmıştır [Kaplan ve Kaplan 1989]. Bu çalışmada karmaşıklık; çeşitlilik ve görsel zenginlik ifadesi olarak kullanılmıştır.

Düzen bir dizi tekrar veya anlam ifade eder [Kaplan & Kaplan, 1989]. Aşinalık, fazlalık ve uyuşma gibi farklı biçimsel değişkenler düzenin algılanışını etkilerler. Şayet bir örnek, insanların deneyimlerine (tanımlarına) benzer elemanlarla, ilişkilerle ve kompozisyonlarla karşılık verebiliyorsa, insanlar o zaman aşinalığı biçimsel değişken olarak deneyimlenirler. Fazlalık ise elemanlar veya diğerlerinden fazlaca tekrar eden elemanların kombinasyonudur. Uyuşma elemanlar arasındaki veya yapı ve çevresi arasındaki düşük derecede zıtlıktır. Görünümü organize etmeye

yardımcı oldukları için birkaç sembolik ve biçimsel değişken de düzenin yorumunu etkilerler. Örneğin; stil ve doğallık düzene katılımda bulunabilir.

Mimari güzelliğin düzensel bütünlüğe dayandığını söyleyen klasik fikir Alberti tarafından gözden geçirilir. Alberti, *De Re Aedificatoria*'nın başlangıcında

“Tasarımın işi ve özelliği büyük yapıyı kararlaştırırken, onun bütün parçalarını, uygun yerleri, oran ve düzeni tespit etmektir”

der [Alberti, 1955].

Estetik üzerine psikolojik teoriler, biliş ve uyarım faktörleri farklı bakış açılarıyla ele alınır. Bu araştırmalardan biri, yapılanmış çevrenin detaylı somut değerlerini irdeler. Örneğin, iç mekân olarak baktığımızda, pencerenin varlığı alışılmadık bir şekilde yüksek tavanlar ve dikdörtgene zıt kare odalar oldukça tercih edilen durumlar olmuştur [Nasar, 1981]. Dış elemanlar, örneğin eğrisel çizgiler ve dekorasyonla çeşitlendirilmiş cepheler, bunun yanı sıra temizlik ve çok süslülük de kullanıcı tercihini arttırmıştır [Nasar, 1983]. Ayrıca ‘mimari stil’, ‘yapının yaşı’ ve ‘görsel hantallığın’ tercihi etkilediği ortaya çıkmıştır. Bazı çalışmalarda popüler stillerin, avant-garde stillere kıyasla daha fazla tercih edildiği saptanmıştır [Stamps, 1993].

Başka bir görüş, daha soyut değişkenlerle, örneğin yapı tercihindeki bilişsel kurgularla ilgilenmiştir. Yapılardaki karmaşa düzeylerinin tercihlerdeki etkileri araştırılmıştır. Yükselen karmaşıklık veya benzer olmama hali (bir şeyin diğerine benzememesi) ilgiyi dürtüklemektedir. Düzendeki artışlar ilgiyi azaltır fakat tercih artar. Oldukça güçlü bir düzenle, orta karmaşık olma veya benzersiz olma hali fazlaca tercih edilen bir durumdur [Wohwill, 1974].

Karmaşıklık konusunda pek çok çalışma hatayı minimuma indirebilmek maksadıyla görüntüdeki bileşenleri kontrol etmeye çalışır. Bu çalışmalar orta karmaşık durumda tercihin gerçekleştiği sonucunu bulmuştur [Wohwill, 1974; İmamoğlu, 2000]. Örneğin, karmaşıklığı artırılan bir dizi görüntüde Wohwill karmaşıklık ve tercih arasında ters “U” biçimli ilişkiyi bulmuştur [Wohwill, 1976]. Benzer bir şekilde

Akalın ve arkadaşlarının Ankara’da 2 farklı bölgede karmaşıklık seviyesini kontrol ederek yapmış oldukları çalışmalar da, karmaşıklık ve tercih arasındaki ters “U” biçimli ilişkiyi ortaya çıkarmıştır [Akalın, Yıldırım, Wilson, Saylan, 2009; Akalın, Yıldırım, Wilson, Kılıçoğlu, 2009].

Berlyne’e göre ilgi belirsizlik ve karmaşıklıktan kaynaklı uyarım ile yükselir ve tercih uyarımıyla ters “U” biçimli ilişki içindedir [Berlyne, 1971]. İlgi, uyarımla bir noktaya kadar yükselir ve sonra uyarımın en yüksek olduğu noktaya düşer. Uyarımın düşük olduğu durumda, kişiler azalan strüktür ve artan karmaşa yoluyla artan belirsizliğe, uyarımın yüksek olduğu durumda ise kişiler artan strüktür ve azalan karmaşa yoluyla artan belirsizliğe ilgi duyuyor olmalıdır.

Kaplanlar’a göre, uyarım bilgi süreci ile yer değiştirir. Bu teoriye göre, insanlar ait hissettikleri, anlamı olan ve anlam ifade etmeye söz veren mekânları tercih ederler. Detaylı bir anlatımla, kişiler ait olma duyguları ile karmaşıklığı veya gizemliliği tercih etmelidir. Bu değişkenler hem ait kılmalı, hem de ilgiyi dürtüklemelidir. Çevrenin anlamı olması bağlamında, kişiler okuyabildiklerini veya bütüncül olanı tercih etmelidir. Bu değişkenler mekânları anlaşılabilir kılar. Gerçek dünyada yön bulma önemli olduğu için, bu tür duyuya hitab eden değişkenler tercih konusunda karmaşıklık ve gizemden daha büyük öneme sahiptirler. Aynı nedenden ötürü, bilginin sezinlenmesi (tutarlılık veya gizemden) var olan bilgiden (okunabilir veya karmaşıktan) daha fazla öneme sahiptir [Kaplan ve Kaplan, 1982].

Çoğu çalışmalar karmaşıklıkla ilginin arttığını belirtir [Nasar, 1983, 1987; Oostendorp & Berlyne, 1978; Wohwill, 1976]. Örneğin Toronto da 20 yapıda yapılan bir çalışmada karmaşıklık ile ilginin arttığı belirlenmiştir [Oostendorp, 1978]. Nasar iki set halindeki 30 Pittsburg konut görüntüsü için ilginin karmaşa ile arttığını belirlemiştir [Nasar, 1983, 1987]. Purcell ve Nasar yapıların, farklılık ve birbirine benzememesi ile ilişkili olarak ilgide artış olduğunu bulmuştur [Purcell & Nasar 1992].

Tercih ve karmaşıklık konusundaki bulgular fazla tutarlı değildir. Fakat bu durum üründen kaynaklıdır. Bazı çalışmalar tercihin farklı kategorilerde karmaşıklık ile değiştiğini bulmuştur [Herzog ve ark., 1976, 1982; Kaplan & Kaplan, 1989; Whitfield, 1983]. Bazı araştırmacılar karmaşıklık ile tercih arasında lineer ilişki bulmuştur [Devlin & Nasar, 1989; Geller ve ark., 1982; Herzog ve ark., 1976; Nasar, 1983, 1984].

Bir çok araştırma değişkenlerin tercih edildiği konusunda hem fikirdir (örneğin; düzen, tutarlılık, uyuma (yerine oturma), uygunluk, okunabilirlik (netlik) ve açıklık). Kaplan'lar okunabilirlik, tanımlanabilirlik ve tutarlılık gibi değişkenlerin organize edildiği bir kaç çalışma sayar [Kaplan ve Kaplan, 1989]. Netlik ve az zıtlık gibi değişkenler kent ve konut görüntüsünün tercih edilen durumları olarak bulunur [Devlin & Nasar, 1989; Nasar, 1987, 1989, 1990]. Oostendorp ve Berlyne mimari cepheleri kapsayan dünyadan aldıkları örnekler ile tercihin düzen ile ilişkilendiğini, karmaşıklık ile ilginin yükseldiğini bulmuşlardır [Oostendorp ve Berlyne, 1978a]. Wohlwill (1982) tercihin yapıların çevreleri ile uyumuna bağlı olarak değiştiğini buldu. Groat tercihin yapıların komşu yapılarla uyumuna bağlı olarak değiştiğini göstermiştir [Groat, 1982]. Kaplan ve Wohlwill çevrede düzen ve okunabilirliğin tercih edildiği konusunu vurgulamışlardır [Kaplan, 1972; Wohlwill, 1976]. Bu yazarlar çevresel belirsizliği tercih edilen bir durum olarak beklememiştir. Ancak insanlar çevrenin kullanımı konusunda karar vermek durumunda kaldıklarında tahmin ettikleri fonksiyonu bulmak istemişlerdir.

Bazı araştırmacılar, gözleyenin tercih edebileceği uygunluk veya prototiplik konusu üzerinde yoğunlaşırlar. Örneğin, Purcell ve Nasar [1992] yüksek stil ve popüler stil mimarlık örneklerini ele alarak farklılığın derecesine bağlı olarak tercihin de değiştiğini saptamışlardır. Ancak bu durum daha çok halk için değil, mimarlar için geçerli olmuştur [Whitfield, 1983].

Kişilerin farketme ve bilişten önce ve ondan bağımsız bir şekilde duygusal reaksiyonlar gösterip göstermediği hala tartışılan bir konudur. Zajonc, çevrenin kaba görünümü için bu durumun geçerli olduğu konusunda ikna edici bulgular sunmuştur

Deneysel çalışmalar bilişin duyguyu etkilediğini göstermiştir [Lazarus, 1984, Zajonc, 1984]. Bilişin rasyonel bir hesap yöntemi yoktur. Bilinçli bir düşünce olmaksızın şemalar yardımıyla, sınıflama ve yorum yapma vardır [Kaplan, 1988].

Sonuç olarak bir örneğin karakteristiği ve var olan bilgiye benzer ya da farklı olması bizim örnek ile deneyimimizi belirleyecektir. Şayet irdelenen örnek, var olan bilgi strüktüründen oldukça farklılıklar içerirse, zihinsel şema detaylandırılıp temellendirilmektedir.

2.1.2. Sembolik anlam ve aşinalık ilişkisi

Zihinsel strüktürün detaylandırılıp temellendirilme süreci sonunda dünya ile olan deneyimimiz inşa edilir, farklı ve uygun durumlar var olan bilgi strüktüründe farklı kalitede deneyim ile sonuçlanır. Şayet örnek var olan genel bilgi ile örtüşürse, o zaman örnek; ilgili tipin özgün ve iyi bir örneği olarak algılanır. Bu durum ‘aşinalık’ (*familiarity*) olarak da adlandırılabilir. Şayet örnek var olan bilgi strüktüründen farklı durumlar içeriyorsa, tam tersi bir durum gerçekleşir; örnek farklı ve alışılmamış olarak tariflenir [Purcell ve Nasar, 1992].

Bir bireyin bir yapı ile deneyimi, o yapının elemanları ve kişinin o strüktürü tanınması ile ilişkilidir. Yapılanmış çevre ile ilişki kurarak ve bilgi depolayarak, farklı mekânlardan, kültürlerden ve alt kültürlerden gelen kişiler farklı sembolik anlam ve tercihler geliştirirler. Var olan bilgi strüktürüne uyma hali aşinalığın “ılık ısıltısı” ile özleştirilir. Bilgi strüktürüne uyuşmanın olmadığı durumda, biliş aktivitesi artar ve gözlemci tipi ve tipin özgünlüğünü kurmaya çalışır. Var olan strüktürlerden küçük farklılıklar hoşlanma ve tercihe neden olurlar. Buna karşın büyük farklılıklar ilgiyi dürtükleyerek yüksek tercihe neden olurlar. Şayet fark çok daha fazla olursa, ilgi halen devam eder fakat tercih azalır. Çok fazla farklılık olduğunda tercih oldukça negatiftir.

İmamoğlu’nun makalesinden alınan bölümde, Wickelgren bildik olma durumunu tartışmıştır. Ona göre ne kadar çok aşına olunursa, tanıma o kadar kolay gerçekleşir,

daha az karmaşıya yaşanır [İmamoğlu 2000]. Bildik olma durumu sonucunda da daha fazla mutluluk yaşama şansı elde edilmiş olur [Zajonc, 1968]. İmamoğlu bu hipotezi Wohwill'in çalışmasıyla ilişkilendirir ve Wohwill'in tutarsız sonuçlarının deneklerin doğal çevre ile aşinalıkları sonucunda gerçekleşmiş olabileceğini vurgular [İmamoğlu, 2000; Wohwill, 1976].

Teoride insanlar mutlu olmak için bilgiyi, bir şeye benzetir (*familiarity*), tipik bulur (*typicality*) -tipiklik; biçimsel ve sembolik değişkenleri birbirine kaynaştır- veya hafızada bir yere oturtur. Bu teoriye göre, yapılanmış çevrenin hafızadaki sunumları aktif bir süreçtir ve kişiler deneyim (tanıma) ile seçer ve organize ederler [Mandler, 1984]. Yeni bir yapı örneğinde, kişiler bilgileri, hafızaları elverdiğince yapıyı kendi kategorisinde değerlendirirler. Herhangi bir uyumsuzluk durumunda, ya hafızayı genişleterek bilgiyi bir kategoriye kaydederler, ya bilgiyi farklı bir kategoriye sokarlar ya da yeni veya bulanık bir kategori oluştururlar. Bilginin tanınıyor olması, hafızada bir yere yerleşebilmesini kolaylaştırır. Orta düzeyde tanıma, hafızada katılımı uyarır. Ancak biliş süreci, yeni bilgilerin uymama halini sınıflamak üzere devreye girer. Aşırı tanımama halinde ise bilgi hiçbir şeyi çağrıştırmamaktadır ve biliş sürecinde bir yere dahil olamaz. Bu durumda bilgi kaotik bulunarak hoşlanılmayabilir [Nasar, 1994]. En fazla tercih edilen orta derecede tanıma durumu bütünlük içerisinde (orta değişiklik) veya düzen içinde çeşitliliği önerir. Çevrenin tipik olma haline verilen yanıtları gösterir. Çalışmalar kısıtlı olmakla beraber, kiliseler ve müstakil konutlar üzerine çalışmalar deneme niteliğinde teoriye destek sağlar [Purcell, 1986; Purcell & Nasar, 1992].

Purcell ve Nasar çevresel deneyimde benzerlik ve farklılıklar üzerine yoğunlaşarak yapmış oldukları çalışmalarında, farklı stile ait iki konutu sistemli bir şekilde incelemek için kullanmıştır. Öncelikle gözlemcilerin önceki deneyimlerini sunacakları bir model geliştirilir ve bu sunumun belli örneklerle etkileşimde olması sağlanır. Model ile belli gruplar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar belirlenir ve sonuçları aktarılır. Model, tipiklik, aşinalık, tercih ve duygusal deneyim kavramlarıyla evlerin zihinsel temsili açısından ölçümler arasındaki ilişkiyi konu almıştır. Bu kavramlardan tipiklik ve aşinalık, çok sayıdaki örnekle uzun süreli

deneyime dayanan mevcut zihinsel ev betimlemelerinden farklılık ve uyum derecesini değerlendirmek için tasarlanmıştır. Diğer ikisi ise çevresel deneyimin yapısalcı model bağlamı içinde, mevcut zihinsel betimlemelerden ya farklılaşır ya da uyum sağlar. Kısaca bu model, örnekle ilgili nitelikler arasındaki ilişkileri ve belirli nitelikleri, geçmiş deneyimle geliştirilen şemaların zihinsel betimlemelerle ilişkilendirilerek, bir örneğin çevresel bir stile ait olarak tanıtıldığını öne sürer. Ayrıca, yeni bir örnek nadiren de olsa bütün konularda diğer örneklerle aynı olabilir ancak var olan zihinsel betimlemeden az ya da çok farklılık derecesi olacaktır. Bu farklılık, tipe karar verirken duygusal deneyimin gelişim şartlarını belirler.

Purcell ve Nasar da bu model çerçevesinde 2 aşamalı bir deney yapmışlardır. Deneyin ilk kısmında high stil ve popüler stile ait konut örnekleri 1. sınıf mimarlık öğrencileri ve diğer disiplinlerdeki öğrenciler tarafından değerlendirilmiştir. Deneyin ikinci kısmı, aynı mimarlık öğrencilerinin üçüncü sınıfın sonuna geldiklerinde tekrar edilmesinden ibarettir. Amaç eğitimdeki farklılıkların ve üç yıllık eğitimin ardından, yorumların ne yönde farklılaşacağını görmektir. Sonuçta, mimarlık öğrencileri diğer öğrenciler arasında iyi kötü de olsa farklılıklar görülmüştür. Üç yıllık mimarlık eğitiminin sonrasında yapılan değerlendirmelerde, öğrencilerinin high stil örneklerle ilgisi atılmıştır, popüler tarz örnekleri için tercihler azalmıştır.

Çevresel deneyimde benzerlik ve farklılıklar üzerine geliştirilen modelde, gruplar arasında benzerlik ve farklılıkların olabileceğini gösteren diğer bir deney de farklı coğrafi bölgede yer alan gruplar üzerinedir. Farklı coğrafi bölgede yer alan gruplar benzer yapılanmış çevreleri (örneğin müstakil konutlar) kullanıyor olabilirler, fakat bu örnekler özellikleri bakımından farklılıklar içeriyordur. Her iki bölgede de benzer süreç başlayarak zihinsel bilgiyi strükture eder, fakat farklı kurgularda bu gerçekleşir. Sonuç olarak bir bölgede aşına olunan ve tipik bulunan örnek diğerinde daha az bulunur veya alışılmadık bir durum olarak görülebilir.

Çevrelerin anlamı, ortaklıkları ve tercihleri konusunda kişiler arasında belirgin farklılıklar olmasına rağmen, bu farklılıklar hangi niteliğin pozitif algılanacağı konusunda bir engel teşkil etmez. Berlyne ve Wohlwill tarafından ortak tercihler

olabileceği gösterilmiştir. Önceki çalışmaların da belirttiği üzere tercih görsel çeşitlilik ile ilişkilidir [Berlyne, 1971; Wohwill, 1976].

Bu çerçevede bakıldığında, Rapoport farklı çevresel deneyime sahip sosyo-kültürel grupların mimarlık stillerini farklı sembolik anlamlar çıkararak okuyacaklarını önerir. Fakat bu gruplar aynı zamanda ortak deneyimlerden paylaşılan anlamlar da geliştirebilirler.

2.2. Stil

Stil kavramı, mimaride hem tarihi çözümlemelerin hem de eğitimsel söylevlerin merkezi olmuştur. Kişisel tasarım aşamasında ortaya çıkan görünüşler, bilişsel mekanizmaların çalışmalarını, tekrar eden prosedürlerin kullanımını, bazı imgeler için kişisel tercihi ve bazı eğitilen tasarım bilgisinin işlemesini içerir. Tasarım aşamasında bu faktörlerin ve prosedürlerin çalışması, bir stilde fark edilebilen özellikler üretmesini sağlayan dinamik güçtür [Chan, 2001].

Çoğu disiplinlerde stil, deneysel bir varsayım olarak değil, tartışılmaz, tanımsal bir gerçeklik olarak öğrenilmiş ve öğretilmiştir. Bu yüzden tarihçiler, eleştirmenler ve kuramcılar tarafından yapılan stil çalışmalarında tasarım ürünlerine dikkat çekmişlerdir. Onlar için stil, sanat çalışmasında bir üsluptur ve stili, farklı kişiler, dönemler ve bölgeler arasındaki ilişkileri nitelendirmek için kullanmışlardır [Greene, 1940; Ackerman, 1963; Larue 1970]. Çünkü bu bilginler, stili, sanat çalışmalarını ayırt etmek amacıyla bir araç olarak kullanırlar. Öncelikle sanat çalışmalarının dönemine, grubuna, bölgesine, geleneksel stillerin sosyal, kültürel, politik, psikolojik bağlamda nasıl gelişme gösterdiklerine odaklanırlar. Bunun yanında bir çok araştırma stil ve anlam arasındaki ilişkiye, stil ve sosyal gelişmeye, stil ve siyasal öneme ve ideolojiye önceden odaklanmıştır [Banham, 1980; Poppeliers, 1983; Hauser, 1959].

Chen'in ifadesiyle stil, bir dizi kutupsal sıfat ölçeklerinden ve birleştirilmiş ağırlık mekanizmalarından oluşur. Bunun içinde, üsluba ilişkin nitelikler altı kategoride

gruplanır: şekil unsurları, katılım ilişkileri, detaylı davranışlar, malzemeler, renk işleyişleri ve dokular. İnsan yapımı bütün çevrelerin ve artefaktların, onları oluşturanların maksadı ne olursa olsun, (Çünkü biçimsel, görsel tarzlar aynı zamanda tüm görünür şekillerin bileşimleri olan biçimsel unsurların belirli serilerinden oluşturulur.) stili vardır. ‘Şekil vericiler’ olarak adlandırılan tasarımcıların; bu sürecin işleyişini anlamaları ve tasarladıkları artefaktlarda hassasiyetle ve kasıtlı olarak bu bilgiyi kullanmaları beklenir [Chen, 1997].

Doblin, yüksek seviyede ayırt edicilerin (tasarımcılar, örn. Gropius, Moholy-Nagy, Mies van der Rohe, Eames, Vignelli, Chermayeff, Rand, Nizzoli, Bill, Rams, vs) hem tarzları fark edebilme hem de onları sistemlerde düşünebilme yeteneğine sahip oldukları inancını ifade eder. Bu, deneyim ve uzmanlığın stiller yaratmasını ve hem arttırılıp hem de çıkarılabilir olarak beğenin ayırt edilmesi durumunu akla getirir [Doblin, 1987].

‘Stil’ kelimesi, konuların geniş alanlarının farklı özelliklerini geniş çapta serbestçe tanımlamak için kullanılır. Edebiyatta, tarihte, dilbilim alanında, müzik alanında, görsel sanatlarda, mimaride çeşitli tanımları vardır. Enkvist tamamiyle tarz tanımını altı farklı yaklaşımla inceler:

“...tarz, ifadenin ya da düşüncenin önceden var olmuş çevredeki merkezini bir deniz kabuğu gibi; alternatif ifadeler arasındaki seçenek gibi; bireysel özelliklerin serisi olarak; standarttan ayrılma olarak; ortaklaşa özelliklerin serisi olarak; ve cümleden ziyade metnin genişliği açısından kalıcı olan dilsel varlıklar arasındaki ilişkiler olarak.”

[Enkvist, 1964].

Dilsel alanda, anıları ifade eden ve anımsatan unsurları içeren bazı dilsel unsurların sıklıkla dağıtımının yanısıra, stilin tanımları tek bir birleşime dayanır [Ullmann, 1966]. Müzik alanında, ‘özgür seçimler’ ve ‘kopya edilen özellikler’ stilin özelliklerinden en çok göze çarpan iki tanesidir. Görsel sanatlarda, sanat tarihçileri için stil, sanat çalışmalarının çeşitliliğini düzenlemeye ya da sınıflandırmaya

odaklanır. Feldman'ın onu tanımladığı gibi: 'Sanat stili daha fazla çalışmayı ve çözümlemeyi mümkün kılan sanat çalışmalarının (zamanla, bölgeyle, görünüşle, teknikle, konu alanıyla, vs.) sınıflaması ya da gruplamasıdır [Feldman, 1972]. Görsel iletişimler için, Dondis şöyle der: 'Tarz; özelliklerin, tekniklerin, söz dizimini, ilham kaynağının, ifadenin ve temel amacın sentezidir' [Dondis, 1973]. Mimarlar için, Saarinen az ve öz tanıımı söyler: 'Stil ile şekil dili demek istiyoruz' [Saarinen, 1985].

Bir stil tasarım aşamasından nasıl ortaya çıkar? Stilin ortaya çıkışı hem ortak özellikler dizisinin, hem de tasarım aşamalarının işlevi olduğu varsayımına dayanır. Ortak özelliklerin işlevi olan genel kavram stil; tasarım ürünlerinin sergilendiği ortak bir dizi özelliklerin büyüklüğüyle açıklanabilir. Schapiro'ya göre stil, kişisel ya da grup sanatında, değişmez şekil ve değişmez unsurlar, nitelikler ve ifadeler anlamına gelir [Schapiro, 1961]. Bu düşünce dizisini takip ederek, bir çok tasarımda var olan değişmez şekillerin tasarımda stili belirlemek için kullanılabildiğini varsayabiliriz. Chan'ın bir çalışmasında stilleri sınıflandırmak için tasarımdaki ortak özellikler gözlemciler tarafından algısal dizinler gibi kullanılmıştır [Chan, 2001]. Eğer ürünler bir çok özelliği paylaşıyorsa, stil güçlü bir şekilde ifade edilmiş olmaktadır. Böylece ürünlerdeki ortak özelliklerin sayısı, stilin düzeyini belirler ve stil ortak özelliklerin bir işlevi olmaktadır. Stilin başka bir işlevi de tasarım sürecidir, tasarımcının kendine özgü kişisel ve mesleki yöntemi olan yönüdür. Schapiro ve Enkvist stilin görevlerini ayrıntılı bir şekilde anlatır [Schapiro, 1980; Enkvist, 1964]. Onların listelerinde 'sınıflandırma', 'niteleme', 'ifade etme', ve 'uyarma' en önemli dört temsilcidir.

Sınıflandırma: Bu görevin dayandırıldığı varsayım; ' her tarz bir kültürün dönemine özgüdür ve verilen kültürde ya da kültürün çağında, sadece bir stil ya da sınırlı sayıda stil dizileri vardır [Schapiro, 1980]. Belirli üsluba ilişkin stillerin özellikleri; tarihte belirli bir dönemle ya da stillerin grubunu ya da bireysel stili belirlemeye ya da sınıflandırmaya yardım etmede coğrafyada belirli bir yerle birleşebilir. Bu sanat tarihçileri, tarih filozofları ve edebiyat tarihçileri tarafından en çok kullanılan işlevdir.

Niteleme: Sınıflandırma olasılığını varsayan aynı olasılığa dayanarak; fakat daha gevşek sınırlamayla, kurallara uygun üsluba ilişkin özellikler bir tarz ismiyle (Kübizm, Shaker design, vb.) üslupla ilgili referansları tasarlama ya da bir sanat çalışmasına adını vermek için tanımlanabilir ipuçları olarak (katı kurallar yerine) kullanılabilir. Tarihçiler dışında çoğu insan, kelimeyi bu amaçla kullanma eğilimindedirler.

İfade etme: Hepsinin en temel varsayımı, stilin içerikten bağımsız olduğudur. Bu yüzden çeşitli stiller anlamlarını değiştirmeden aynı mesajı ifade etmek için seçilebilirler. Üsluba ilişkin özellikler, istenilen stili ifade etmek için alternatifler arasından serbestçe seçilebilirler.

Uyarma: İfadenin temelini oluşturan aynı varsayıma esasen dayanarak; tüm üsluba ilişkin özellikler temel birimlere ayrışabilir. Bunlar, önceden tanımlanan oluşum kuralları dizisine göre istenilen tek bir stili meydana getirmek için kullanılabilir ya da; buluşsal ya da tesadüfi birleşimlerle ya da biçimler vasıtasıyla tamamıyla yeni bir stil meydana getirmek için kullanılabilirler. Bu kullanım, görsel sanatlar ve tasarım alanında yeni değildir [Knight, 1980].

Genel olarak, farklı alanlarda hizmet eden işlevler bireysel farklılıkları gidermek için çeşitli uyarlamalarla üç temel kategoriye ayrılır: analiz (çözümleme), değerlendirme ve sentez. Çözümleme aracılığıyla; bireysel stiller, grup stilleri, dönemsel stiller ve evrensel stillerin hepsi belirlenebilir. Değerlendirme aracılığıyla; stil olup olmadığına karar vermek için normatif özelliklere karşı herhangi bir sanat çalışması ya da tasarım kıyaslanabilir. Sentez aracılığıyla, var olan stiller genişletilebilir ve yeni stiller oluşturulabilir [Chen, 1997].

Bir nesnenin dış görünüşünü gösteren şeye, genel olarak iç yapısı tarafından karar verilir. Stil; nesneden ziyade kavram olarak, bu şekilde de görüntülenebilir. Smith;

“Stil bir çok şey arasında paylaşılan niteliğin tanınmasıdır; nitelik, bununla birlikte niteliğe sahip olan şeylerden daha küçük ölçekte bir yapı içinde yer alır.”

diye belirtir [Smith, 1981].

Dondis görsel unsurları, teknikleri, söz dizimini, ilham kaynağını ifade etmeyi ve en temel amaç stil sentezlerinin görünüşü açısından, stilin bileşenleri olarak tüm temel amaçları göz önünde tutar [Dondis, 1973]. Smith stillerdeki farklılıkların bileşen unsurlardaki ve aralarındaki ilişkilerdeki farklılıklardan ya da değişikliklerden meydana geldiği fikrini ileri sürer. Smith, stili tanıma açısından, stil ve kimyasal evre arasında çok becerikli bir benzerlik meydana getirir: kimyasal evre tarafından belirlenen maddenin hacim özellikleri, yoğunluk, renk, iletkenlik, kristal yapı ya da buhar basıncı; bölümlerinin hiç birinin özelliği değildir (bölümler özelliksiz var olmamalarına rağmen) ilgili evrenin tüm birimi boyunca tekrar sayesinde bu örneğin genişliği, enerji quanta'sı ve nükleik elektronlar arasındaki ilişki örneğine dayanan daha çok dış özelliklerdir. Örnek ve özellik her ikisi de çok az parçaları kaldığında ortadan kaybolur ve bir kesişim diğer ayırt edilebilir bir evreye geçtiğinde değişir. Böylece sanatın tarzları da değişir.

Stili yapısal olarak çözümlemek için, Kubler altıgensel kavramsal bir çerçeve önerir [Kubler, 1979]. Bu modelde, üç kısımdaki altı tane unsur, stil olgusunu oluşturur: biçimlendirmeye uygun ustalık ve biçim, anlamın işareti ve dönem ve zamanın ardışıklığı. Her bir unsur farklı tanımlara sahip olmalarına rağmen, yazarlar ayırt edilebilen bileşimin ve biçimin; görsel bir stili yaratan üsluba ilişkin görsel unsurları ürettiği konusunda hem fikir olmuşlardır. Stiller konulardan bağımsızdır. Biçimsel kuramcılar ve edebiyat eleştirmenlerinin stilin (şekil, biçim) konudan (içerik, mesele) ayrılıp ayrılamayacağı hakkındaki tartışmaları; kabaca iki farklı şekilde gruplanabilir. Goodman, Cooper ve Enkvist'e göre, konu içeriği mutlaka onu ifade etmede stili etkileyeceğini savunmaktadır [Godman, 1978; Cooper, 1968; Enkvist, 1964]. Ullmann belirli bir konuyu bağlamsal olarak sınırlandırmadan, stilin bağımsız bir şekilde incelenebileceğini ya da çözümlenebileceğini ileri sürerler [Ullman, 1966].

Biçimsel unsurlar ve üsluba ait özellikler, stilin iki temel unsurudur. Dondis'in görsel unsurlarına ve Bowman'ın şekil sözlüğüne karşılık gelen biçimsel unsurlar

gördüğümüz temel maddedir; üsluba ait unsurlar ise hissettiğimiz psikolojik özellikleri temsil eder. Biçimsel elemanlar, gördüğümüz bir ürünün temel elemanları; ürünün gövdesini oluşturan katı maddeleri, dış görünüşündeki herhangi grafikleri, inşaatta kullanılan malzemeleri, renkleri ve dokuları kapsar. Bunlar nesneye fiziksel bir özellik verir [Bowman, 1968]. Stil, bu unsurların oluşumu ve düzenlemesi vasıtasıyla anlatılabilir. Üsluba ilişkin özellikler, bir ürünü tanımlamak için kullandığımız psikolojik özelliklerdir (örneğin; net ya da mat, ağır ya da hafif, dengeli ya da dengesiz, düz ya da prüzlü vb). Osgood öncelikle, belirsiz kelimelerin anlamlarını ölçmek için kutupsal sıfat çiftlerinden yararlanmıştır [Osgood, 1957]. Bu çiftler, daha ileride, biçilen değer, güç (iktidar), faaliyet, vb. gibi kategorilere gruplandırılmıştır. Dondis; denge-istikrarsızlık, simetri-asimetri, sadelik-karmaşıklık vb. gibi böyle çiftleri, görsel iletişimin niteliklerini anlatmak için kullanmıştır [Dondis, 1973].

Stil; tasarımın, yapının, şeklin vb. farklı niteliğini tanımlamak için kullanılırken, geleneksel olarak, biçim; genel şekli, yapıyı, tasarımı, görünüşü ve çeşidi, vb. tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Diğer bir deyişle, stili olup olmadığını düşünmeksizin tüm nesnelerin biçimi var iken; stil onu görünür kılabilecek bir forma ihtiyaç duyar [Chen, 1997].

Bir stil oluşturabilmenin başlıca birimi, kullanılan nesnelerde ortaya çıkan ortak özellikler dizisidir. Stilin ortak özellik dizilerini algılamadan kaynaklanan iki niteliği vardır: stilin derecesi ve benzerliği. Bundan dolayı, ortak özellikler dizisi, bir stilin ayırt edilmesinin esas birimidir [Chan, 2000].

Güzel sanatlarda ve bazı sanatsal nesne ya da performansların ortaya çıkışında üretimin benzersiz yol ve yöntemleri vardır. Bu yöntemler zamanla, benzer şekilleri ve benzer etkileri üretmede yinelenirse, karakteristiklerin örneği ortaya çıkar ve stil şekillenir. Tarihsel olarak, stil bir kişi tarafından (bireysel stil, örneğin Van Gogh tarzı), bir grup insan tarafından (grup tarzı; Prairie tarzı), bazı coğrafi alanlarla (bölgesel stil) ya da belirli bir zaman aralığında (dönem stili; Rönesans stili) üretilen bazı ürünlerde ortaya çıkan farkedilebilir özelliklerden (şekillerden) belirlenir. Eğer

çoğu nesnede görünen ortak özelliklerin serisi aynı kişi tarafından tasarlanıyorsa, o seri bireysel bir tarzı ifade ediyordur. Eğer nesnelerde görünen seriler bir grup tasarımcı tarafından tasarlanıyorsa, o seri grup tarzını ifade eder. Aynı şekilde, serilerin koleksiyonu, bölgesel stili ve dönemsel stili sembolize edebilir. Özellikleri belirleme aşamasında, iki tane anahtar mesele vardır: birincisi, aynı özelliğe yeterince benzerliği iddia edilen iki özelliğin ortak noktası nedir ve ikincisi, özellikler arasındaki söz dizimi bir stilin fark edilmesini etkiler mi? Bilginler, fark edilebilir şekiller arasındaki ilişkileri (söz dizimi) insanlar, gruplar, bölgeler ya da dönemler arasında sanat tarihi strüktürünü oluşturmak için kullanmışlardır [Jencks, 1977]. Böylece stil hakkındaki çoğu çalışmalar ya önemli bir stili ortaya koyan önemli şekilleri belirlemeye [Ackerman, 1963] ya da arka planda gelişenleri gözden geçirmeye ve diğer şekillerle birbirlerini etkiledikleri için kopyalaşma bağamlarına ve birliklerine odaklanmışlardır [Schapiro, 1961].

Bir stil, ürünlerin algısı aracılığıyla fark edilir. Algı, bir ürünlerdeki ortaya çıkan mesajı anlamak, farkında olmak ya da tanıyabilmektir. Eğer özelliklerin (şekillerin) serisi ürünlerin sayısında tekrar eden bir şekilde meydana gelirse, tarz ortaya çıkar. Sanatsal ürünler, dans, dramada, müzik örneklerinde ya da güzel sanatlardaki heykel sanatının fiziksel tasarım nesnelerinde mimaride, resimde, binada ve mobilyada ki eylemler olabilir. Böylece nesneler, özelliklerin koleksiyonu olarak sunulan ürünlerin kısımlarıdır. “Özellik” terimi örneklerin (detaylı işlemler), fiziksel şekillerin (materyaller ve işlemler) ya da ayırt edici özelliklerin (dokular ve renkler) bir çok anlamlarını kapsar [Chan, 2000].

2.2.1. Stil ve farklı denek gruplarının anlamsal yorumu

Nasar’ın makalesinden alınan bölümde Norberg-Schulz bir dizi tasarımın nasıl bir stil olarak algılandığından bahseder. Norberg-Schulz’a göre biçimsel strüktürün bir parçasını ilk kez gördüğümüzde ondaki özellikler bizim için bir anlam ifade etmez. Şayet aynı veya benzer strüktür örneklerini sık sık gördüğümüz zaman onları benzerlik ve farklılıklarına göre sınıflandırabiliriz [Nasar, 1994]. Bir biçimsel strüktürü stil olarak algılayabilmemiz iki şeye bağlıdır: onu veya benzerlerini görme

sıklığımız ve yapının ne kadar özelliğini taşıdığı. Araştırmalar stillerin ortak bileşenleri olduğunu ve insanların onları fark edebildiğini göstermiştir [Devlin & Nasar, 1989; Espe, 1981; Groat, 1982; Wilson & Canter, 1990]. Bir stilin yan anlamı ve estetik yorumu; onu yorumlayan kişiye veya biçimsel karakteristiklere ve stilin izleyenin beklentilerini karşılayıp karşılamamasına göre değişmektedir. Bu durum stilin anlamı tarif eden içerik değişkeni olma savını destekler.

Mimari içerikte, bilgi strüktürüne olan yabancılıklar stildeki farklılıklar olarak algılanmaktadır. Mimarlıkta stil oldukça önemlidir; modernizm, post-modernizm, dekonstrüktivizm. Grup olarak bu çeşitli stiller “popüler” stilden farklı olarak “high” stili temsil ederler. Bunun yanı sıra stil mimarlar için bir anlam ifade eder, örneğin; high stiller toplum için anlamı olan popüler stillerden farklılaşırlar [Gans, 1978; Devlin ve Nasar 1989]. Oysa ki insanlar günlük yaşantılarında popüler stil ile fazla karşılaşırırlar. Sonuç olarak popüler stil var olan bilgi strüktürüne uymalı ve bu örnekler tipik ve aşına olarak algılanmalıdır. Aksine high stil, halk için ve mimarlığın ilk yıllarındaki öğrenciler için farklı örnekler olarak görülmeli, deneyim yanında bilgi birikimi ile algılanmalıdır.

Gans yüksek stiller (high styles) (mimarlar tarafından özenle tasarlanır) ve popüler stiller (popüler piyasa için müteahhitler tarafından planlanır) arasındaki farkı ortaya çıkarmıştır. Devlin ve Nasar, bu iki stilin karakteristiği arasında fark edilir farklılıklar olduğunu bulmuştur [Devlin ve Nasar 1989]. Bir tipin içindeki farklılık coğrafik konumdan da kaynaklanabilmektedir. Yapı kodları, pratikler, bir kültürün teknolojisi ve bölgedeki elverişli malzeme tipi bölgede tekrar eden bir durum ve varyasyonlarını sergileyebilir. Böylece bir bölgedeki yapılar, farklı bir bölgedekine değil, aynı bölgedekilere daha çok benzeyebilir. Bu bilgiyi destekler bir şekilde Foote, renk kullanımında bir şehirde yer alan bina tipleri arasında tekrarlara rastlamaktadır [Foote, 1983]. Fush ve Ford, iki şehir arasındaki konut stillerinde, tekrarları gözlemlemekte, fakat farklı şehirlerde bunun değiştiğini ifade etmektedir [Fush ve Ford, 1986].

Gans çalışmasında, mimarların yüksek stillerden hoşlandıklarını halk tarafından tercih edilen “geleneksel” stilleri reddettiklerini tartışır [Gans, 1978]. Groat mimarların ve muhasebecilerin Post-Modern yapılara verdikleri yanıtları karşılaştırmalı olarak değerlendirdiklerinde binaları değerlendirmek için her iki grubun da farklı kriterler kullandığını belirtmiştir. Muhasebeciler, mimarlardan farklı olarak iki stil arasında farklılığı tespit edememiştir. Muhasebeciler tarafından en beğenilenler mimarların en az beğendikleri örnekler olmuştur [Groat ve Canter, 1979].

Devlin ve Nasar tarafından gerçekleştirilen bir çalışma; eğitilmiş halkın geleneksel stilleri anlamlı, tutarlı, net ve mutluluk verici bulduğunu, buna karşın mimarların aynı düşünceleri yüksek stiller için belirttiğini bulmuştur [Devlin ve Nasar, 1987]. Groat:

“Bazı mimarların, farklı kodların varlığı konusunda diğer mimarlar ve halktan daha hassas olabileceğini, fakat anlamın ifadesinde bu kodları kullanma becerisinde olmadıklarını”

belirtir [Groat, 1982]. Mimarların, anlamların halk için ne ifade etmiş olduğunu bilmeleri tasarımı daha iyi yönlendirmelerini sağlayabilir.

Venturi ve Rauch, Colonial Stil’in kamunun isteklerine cevap verdiğini bulmuştur [Venturi ve Rauch 1977]. Ohio, New York ve Columbus’da konut üzerine yapılan çalışmalar bu stilin üstünlüğünü belgelemiştir [Duncan, 1973; Fush and Ford, 1986]. Altı yerleşik bölgede yapılan görüşmelerde bu Colonial stilin Modern stile üstünlüğünü tespit edilmiştir [Lansing et al., 1970].

Purcell bilinen bir stilin tercihinde çelişkiler yaşandığını göstermiştir [Purcell, 1986]. Cherulnik ve Wilderman öğrencilerin alt-orta ve üst-orta sınıf 19.yy konutlarını birbirinden ayırt edebildiklerini bulmuştur [Cherulnik ve Wilderman 1986]. Bu çalışmalar yalnız başına stili test etmemekle birlikte, iki çalışma bunu yapmaya çalışmıştır. Kinzy ve Tuttle geleneksel stillerin modern stillere kıyasla daha popüler

olduğunu, Tudor ve Farm stillerine karşı pozitif bir reaksiyon gösterildiğini bulmuştur [Langdon, 1982; Tuttle, 1983].

Bu çalışmalar önemli bulgulara sahip olmakla beraber bazı problemlere de sahiptirler. Kinzy'nin gerçek dışı mekanik görünümlü cepheleri ve hiç bir üslubu olmayan çeşitlilikte test konutları (ölçüleri, kat adedi, garajın sayı ve büyüklüğü, pencerelerin sayısı) sonuçların güvenilirliğini düşürmektedir. Tuttle'nin çalışmasında da aynı şekilde üslubu olmayan çeşitli faktörler sahiptir (çizim kalitesi, her bir stili belirleyen tabelalar, bitkilendirme ve boyut).

Nasar çalışmasında bu tür problemleri azaltmayı amaçlamaktadır. Stillerin anlamını farklı metodlar, uyarımlar ve denekler yardımıyla irdeleyerek, Tudor ve Farm stillerinin tercih edilirliliğini araştırmıştır [Nasar, 1989b]. Aynı zamanda farklı yollardan çalışma daha kapsamlı hale getirilmiştir. Bu çalışma oldukça geniş ve seçkin bir grubu örnek denek grubu olarak almış ve Kinzy (Langdon, 1982) ve Tuttle (1983) nın çalışmalarında yapıldığı üzere varoş sakinlerini denek grubu olarak görmemiştir. Bu durum, stillerin farklı gözlemci grubuna benzer anlamlar ifade edip etmediği konusunu görme şansı tanımıştır. Çalışmada bazı ortak anlamların olabileceği varsayımı kabul edilmiştir. Bu çalışma, anlamdaki farklılıkları farklı yaş, eğitim, iş, cinsiyet ve çevresel deneyim başlıklarında görme şansı da tanımıştır. Bölgesel deneyimlerindeki farklılıklardan dolayı, çeşitli sosyo-demografik grupların farklılaşan anlam kalıplarına sahip olabileceği beklenmiştir.

Nasar, Los Angeles ve Columbus gibi boyutları, iklimleri, yapı malzemeleri, konut ücretleri ve etnik grupları bakımından farklı özelliklere sahip iki farklı şehirde yer alan deneklerin verdikleri yanıtlar karşılaştırmıştır. Yöresel mimarideki farklılıklar (iklim, malzeme ve kültür faktörler) stilin farklı yorumlanmasına neden olabilmektedir. İklim, bulunabilen yapı malzemesi, ücretler ve kültürün farklılaşması nedeniyle Los Angeles ve Columbus'ta benzer konutların oluşması ihtimali düşüktür. Dolayısıyla bir kentin boyutlarının kişisel deneyimi etkileyebildiği bulunmuştur [Wohwill & Kohn, 1973]. Bir çalışmada da Columbus'taki konut stilleri Los Angeles'ın komşusu olan San Diego ile karşılaştırılmış ve aralarında farklılıklar

olduğu belirlenmiştir. Columbus, Ohio’da baskın olan konut stili Colonial iken, San Diego’daki stil Contemporary Garage Dominant L stili olmuştur [Fush & Ford, 1986]. Böylece bölgesel deneyimdeki farklılıklara bağlı olarak farklı şehirlerde yer alan konut stillerinin değerlendirilmelerinde farklılıklar görülmüştür.

Ayrıca Nasar, öncelikle algılanan statü ve yakınlık (sıcaklık) gibi yan anlamları araştırabilmek maksadıyla tercihin ötesine geçen bir araştırma gerçekleştirmiştir. Tercih önemli olmakla beraber halk kişisel kimlik, sosyal statü ve yakınlık konusunda farklı yorumlara sahiptir [Duncan, 1973; Rapoport, 1982]. Duncan çevre ile ilişkili olarak sosyal statü yorumlarının önemini dile getirmiştir [Duncan, 1973]. Tuttle sıcaklık, yakınlık ve davetkârlık mesajlarının önemini vurgulamıştır [Tuttle, 1983].

Nasar, ele aldığı konutlarla ilgili olarak deneklerin konutların karakterine yönelik olarak yorum yaptıklarını göstermiştir [Nasar, 1989a]. Dört Amerika şehri içerisinde, üç farklı konut stil grubu ve yanıt ölçütleri birlikteliğinde, bazı konut stilleri gelenekselin modern (yüksek stil) stile tercihi konusunda irdelenmiştir [Langdon, 1982; Nasar, 1989b; Tuttle, 1983; Whitfield, 1983]. Bu çalışmalar Farm ve Tudor stillerine olan tercihi göstermiştir. Bu çalışmada elde edilen stile yönelik bulgular asla bu beğenilen stilin tekrar edilmesi gerektiği gibi bir sonuçla değerlendirilmemelidir. Bunun yerine tasarım bazı stil dizgeleri içinde çeşitliliği desteklemelidir.

Bazı çalışmalar stilistik anlamın, kişisel deneyim ile çeşitlendiğini varsayar. Bir kaç çalışma deneyime bağlı olarak kişisel yanıtların varlığını göstermiştir [Gifford, 1980; Nasar, 1989a; Snodgrass, Russell & Ward, 1988; Wohlwill & Kohn, 1973]. İnsanlar aynı zamanda nadir de olsa yapıları biçimsel anlamlarına, bina tiplerine (okul, veya depo), içeriklerine göre gruplarlar [Groat, 1982; Herzog et al., 1976, 1982] ve değerlendirmelerini buna göre yaparlar [Groat, 1982]. Bina tipi ve tanıma, izleyenin bir takım stilleri tercih edebilmesi için ortam yaratan değişkenler olarak rol alırlar. Nasar farklı sosyo demografik gruplara ait sembolik anlamlarda farklılıklar bulmuştur. Nasar ve Kang ofis stillerinin sembolik anlamlarının müstakil konuttaki

anlamdan farklılıklar gösterdiğini belirtmiştir [Nasar & Kang, 1988]. Bu çeşitliliğe bağlı olarak tasarım, ilgili çevresel kategorileri ve buna bağlı olarak biçimsel ve sembolik anlamların tercihini değerlendirmelidir. İnsanlar stilistik içerikten yan anlamları anlasa da, anlamlar tanıma ve içerikle çeşitlenir. Herşeye rağmen, bulgular; mutluluğun sağlanabilmesi için tasarımın popüler ve geleneksel stillerden alıntılar içermesi gerektiği konusunda hem fikirdir.

2.3. Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde, tez çalışması kapsamında irdelenen ana temanın yorumlanmasına ilişkin literatürde mevcut olan bazı araştırmaların elde ettiği sonuçlara ve bunların bilimsel verilerine yer verilmiştir. Yapılmış olan bazı araştırmalar, bu tez çalışmasının zemininin oluşumu ve anlatımı açısından önemlidir.

Bölümün ilk konusu bina ortamındaki sözsüz iletişim modelidir. Bu model çerçevesinde yapılmış bazı çalışmalara yer verilerek fiziksel hareketin nasıl bilgi taşıdığı, bilgilerin kodlanma süreci aktarılmıştır. İnsanlar dikkat ettikleri mimari ipuçlarından ve çevresel deneyimlerinden çevresel izlenimlerini oluşturmaktadır. Bu izlenimlerle yapılan kişisel tercihlerde çeşitlilik görülebilmektedir.

Gibson'ın çevresel deneyimi açıklamaya yönelik ekolojik optik kuramı, sembolik estetik kavramını gündeme getirmiştir. Yapılan bir çok çalışmada konutun sembolik anlamına yönelik açılımlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalarda; konut biçiminin, kullanılan malzeme ve dokunun kullanıcı kimliğini ifade ettiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kendini ifade etme noktasında semboller, konutun ve kullanıcının kimliği hakkında bilgi taşırlar.

Estetik yorumla ilgili bazı biçimsel değişkenler insan deneyiminde önemli rol oynar. Bu biçimsel değişkenlerden *kapalılık*, *karmaşa* ve *düzen* bir çok araştırmacının üzerinde durduğu önemli kavramlardır. Yapılan bu çalışmaların *karmaşa*, *ilgi* ve *tercih* konularında bir takım saptamaları olmuştur. Buna göre karmaşa ilgiyi dürtüklemektedir. Düzendeki artışlar, ilgiyi azaltırken tercihi artırmaktadır. Algısal

yorumlamalarda önem derecesi yüksek olan diğer bir kavram da *aşinalıktır* (tanıma). Bazı görüşler, aşinalık artışı durumunda kolay tanımanın gerçekleşeceğini ve az karmaşa yaşanacağını belirtirler.

Görsel içerikli bazı kavramların algılanmasında kişiler arasında çevresel deneyime bağlı olarak farklılıklar oluşabilir. Eğitim durumu, sosyo-ekonomik ve demografik özellikler yorumu etkileyen önemli etmenlerdir. Sosyo-ekonomik ve demografik özellikler; yaş, eğitim, iş, cinsiyet, coğrafya, çevresel deneyim vb. başlıkları içerir. bu açıdan farklı yaş gruplarındaki kişilerin deneyimsel tepkilerinin farklı olması, bu konuda verilebilecek bir örnektir. Aynı zamanda deneyim kazanma aşinalık kavramının oluşmasını sağlar.

Bölümün diğer bir konusu da stildir. Sembolik ve biçimsel değişkenler üzerinden stil oluşumu aktarılmıştır. Buna göre biçimsel strüktür olarak karşımıza çıkan bir nesnenin stil olarak algılanması; nesneyi görme sıklığımız ve nesnenin kendini var eden özellikleri ne kadar taşıyor olmasıyla yakından ilgilidir. Eğer ürünler bir çok özelliği paylaşıyorsa, stil güçlü bir şekilde ifade edilmiş olmaktadır. Böylece ürünlerdeki ortak özelliklerin sayısı, stilin düzeyini belirler ve stil ortak özelliklerin bir işlevi olarak karşımıza çıkar. Bazı araştırmacılar farklı çevresel deneyime sahip grupların mimarlık stillerini farklı sembolik anlamlar çıkararak okuyacaklarını belirtmişlerdir. İnsanlar stilistik içerikten yan anlamları anlasalar da, anlamlar tanıma ve içerikle çeşitlenmektedir.

Bu tez çerçevesinde ele alınan çalışmada, stilistik anlamın kişisel deneyim ile ne tür çeşitlilikler göstereceğini belirlemek amacıyla kurgulanmıştır. Yerli ve yabancı geleneksel müstakil ev cephelerine duyulan tercihlerde aşinalık ve karmaşanın oynadığı rol belirlenmeye çalışılmıştır.

Şimdiye kadar, kavramsal içerik olarak tez konusu kapsamında literatürde yapılmış çalışmalarla bilimsel bir zemin oluşturulmaya çalışılmıştır. Bundan sonraki bölümde, ilk bölümde bahsedilen hipotezlerin ispatına yönelik alan çalışmasına yer verilmiştir.

3. ALAN ÇALIŞMASI VE ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Buraya kadarki bölümlerde, kavram, açıklama, tanımlama, bazı araştırmacı yazar ve kuramcıların görüş ve düşüncelerine, çeşitli yorumlara yer verilmiştir. Aktarılan bu bilgiler, konunun kuramsal temelini oluşturmaktadır. Bu çalışmada, tasarımcı olmayan kişilerin farklı konut stillerinde yan anlamları nasıl bulup çıkardığı, bu anlamların sosyo-demografik niteliklere ve bölgeye bağlı olarak ne tür değişiklikler sunduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasının ana düşüncesinde, yerli ve yabancı farklı stil örneklerinde sembolik anlamın kavramsal açıklığa kavuşturulması amaçlanmıştır. Çalışmanın omurgasını oluşturan aşinalık, etkilenme, karmaşa ve beğeni kavramları arasındaki ilişkilerin ortaya çıkarılması hedeflenmiş, bu etmenlerin yan anlamlardaki rolü tartışılmıştır.

Bu tez çalışması, daha önce yapılan Nasar'ın (1989b) çalışmasını temel alarak kurgulanmıştır. Bu çalışma, stillerin kişilere ifade ettiği anlamlardaki farklılıkları farklı yaş, cinsiyet, yer ve meslek başlıklarında görme şansı tanımıştır. Çalışmanın ana hipotezi; yaşanan deneyimlerdeki farklılıklardan dolayı, bu grupların farklılaşan anlam kalıplarına sahip olabileceğidir. Yaşın, dolayısıyla deneyimin artmasıyla aşinalık duygusunun (tanımanın) artacağı savunulmaktadır. Diğer bir hipotezde ise; tanımanın artmasıyla karmaşa durumunun azalacağı savunulmaktadır. Tanıma arttıkça çevremizde gördüğümüz nesneleri algılayabilmemiz, tanıyabilmemiz daha da kolaylaşacaktır. Bu sebeple algılama ve anlamlandırma süreçlerinin daha kolay yaşanması ve karmaşa durumunun azalması beklenmektedir. Ayrıca, tanımaya bağlı olarak yabancı örneklerin yerlilere göre daha modern bulunacağı düşünülmektedir.

3.1. Araştırma Yöntemi ve Sınırları

Alan çalışmasına yerli ve yabancı geleneksel stilleri temsil edecek müstakil konut resimlerinin aranmasıyla başlanmıştır. Birçok mimarlık dergisi, kitaplar ve çeşitli

web sayfalarında bulunan resimler, yapı elemanları, kat sayısı, bulundukları bölge vb. özellikleri göz önüne alınarak sistematik bir elemenden geçirilmiştir. Bu elemeler sonucunda ankette kullanılacak, Türkiye’den ve yurtdışından 6’şar adet resim belirlenmiştir. Belirlenen resimlerin her biri, aynı bakış açısını yakalamak ve en-boy oranlarını sağlamak amacıyla bilgisayar ortamında çizilmiştir. Bu yöntem ile algıda yanlış yoruma yol açabilecek, cephenin okunabilirliğini engelleyen peyzaj elemanlarına (ağaç, çiçek, insan, kent mobilyaları vb.) yer verilmemiştir.

Anket resimlerinde çizimlerin kullanılması, tercihleri etkileyebilecek diğer bir değişken olan renk faktörünü otomatik olarak ortadan kaldırmıştır. Hazırlanan cephe çizimlerinin A4 büyüklüğündeki kâğıtlara çıktıları alınmıştır. Bu çıktıları üzerine ressam tarafından karakalem yardımıyla malzemeler, ışık ve gölgeler işlenmiştir. Böylelikle gerçeğe daha yakın hale getirilen çizimler tarayıcıdan taratılarak tekrar dijital ortama aktarılmıştır. Photoshop programı yardımıyla, cephelerde kenarları oluşturan çizgiler daha belirginleştirilerek cephedeki biçimsel özellikler netleştirilmiştir. Son haline ulaşan cephe çizimlerinin 10*15’lik kartlara çıktıları alınarak tesadüfi olarak numaralandırılmıştır. Bu 12 kart, deneklerin hepsini aynı anda görebilmesini sağlayacak şekilde bir föy üzerine karışık dizilerek ankete hazır hale getirilmiştir.

Çalışma kapsamında geleneksel konut stillerinin ifade ettikleri anlamların araştırılmasında omurgayı oluşturan “aşinalık”, “etkilenme”, “karmaşa” ve “beğeni” kavramları arasındaki ilişki Kahramanmaraş kentinde sorgulanmıştır. Anadolu’nun en eski şehirlerinden ve kültür merkezlerinden biri olan Kahramanmaraş’ta halk yüzyıllar boyunca inançlarına, geleneklerine, göreneklerine, kültürüne sahip çıkmıştır. Kozmopolit bir yapısı olmayan şehrin, ulusal niteliklerini yitirmemiş olması, anket çalışmanın Kahramanmaraş’ta yapılması açısından önemlidir.

Aşinalık, etkilenme, karmaşa ve beğeni etmenlerini kapsayan bağımlı değişkenlerin Kahramanmaraş kentinde ikamet etmekte olan farklı cinsiyet ve yaş gruplarını oluşturan bağımsız değişkenler tarafından ne şekilde yorumlandığını ortaya koymak için iki farklı yaş grubunu içeren (21 yaş ort., 50 yaş ort.) 50’si bayan ve 52’si de

erkek toplam 102 kişiyle anket çalışması yapılmıştır. Yaş ortalaması 21 olan grup tasarım bölümü hariç çeşitli bölümlerde okuyan üniversite öğrencilerinden, yaş ortalaması 50 olan grup ise yine tasarım mesleği dışında çeşitli mesleklerde çalışan ve emeklilerden oluşmaktadır.

Anketin tasarımında daha önceki araştırmalarda geçerli ve güvenilir bulunmuş konut değerlendirme anketlerinden yararlanılmıştır [İmamoğlu 2000, Başkaya ve ark. 2006, Yıldırım ve Başkaya 2006, Yıldırım ve ark. 2006].

Anket dört aşamalıdır; ilk aşamada, ankete katılanların demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, meslek ve en uzun süre yaşadıkları yer) sorulmuştur. İkinci aşamada anket katılımcılarından, kendilerine karışık bir şekilde sunulan 12 adet konut cephesi çizimlerini 5 dereceli/basamaklı anlamsal farklılaşma ölçeği (1=olumlu değer, 5=olumsuz değer) yardımıyla değerlendirmeleri istenmiştir. Bu değerlendirmede kullanılan sıfat çiftleri; *aşinalık*, *etkilenme*, *karmaşa* ve *beğeni* başlıkları altında aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Sıfat çiftlerinin değerlendirildikleri başlıklar

AŞİNALIK	Tanıdık bir cephe-Tanıdık değil
	Modern-Modası geçmiş
ETKİLENME	Etkileyici-Sıradan
KARMAŞA	Mütevazı-Gösterişli
	Sade-Karmaşık
BEĞENİ	Güzel-Çirkin
	Sıcak-Soğuk

Anketin üçüncü aşamasında cephelere aşına olduğu düşünülen katılımcılardan 12 adet konut resmini yerli ve yabancı cepheler olarak gruplandırmaları istenmiştir. Bu bölümün amacı, bu stillerin ne kadar bilindiğini ortaya çıkarmaktır. Anket çalışmasının son aşaması, katılımcıların yerli ve yabancı geleneksel stillere ait 12 adet konut cephesine ilişkin bazı başlıklardaki tercihlerinin irdelenmesi üzerinedir. Bu başlıklar; katılımcıların konutlar için ‘beğeni’, ‘sıcaklık’ ve ‘statü’ faktörlerinin bağlı tercihleridir.

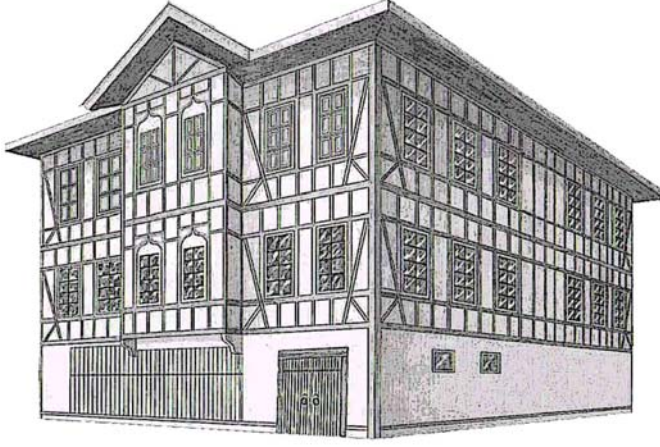
Bu çalışmada anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftleri bağımlı değişken olarak kabul edilmiştir. Çalışmada, katılımcıların algılamalarını etkileyebilecek birçok faktör olabilir. Bu faktörlerden katılımcıların mesleği, cinsiyeti, yaşı ve en uzun süre yaşadıkları yer ise bağımsız değişken olarak kabul edilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin anlaşılabilmesi için verilerin belli kurallara göre özetlenerek sunulması gerekir. Bu amaçla, araştırma verilerinin yüzdelik değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri hesaplanmış, Cronbach Alpha güvenilirlik testleri, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki farklılıkların istatistiksel açıdan ($P < 0.001$ düzeyinde) anlamlı olup olmadığını test etmek için tekli varyans analizleri (ANOVA) yapılmıştır.

3.2. Çalışmada Kullanılan Konut Cephelerinin Çizimlerinin Hazırlanması

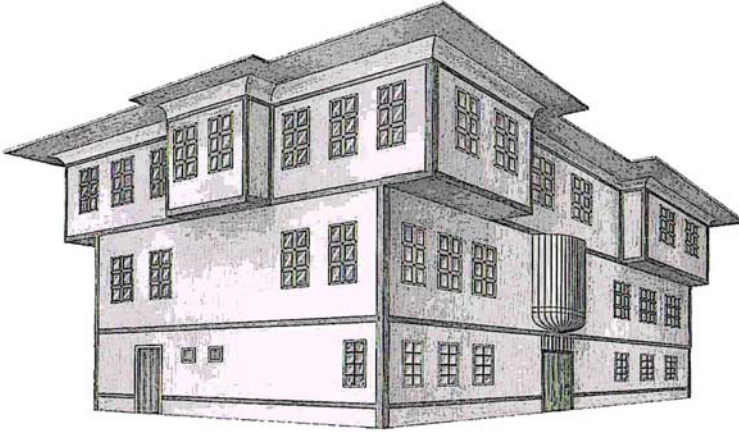
Anket çalışmasında katılımcılara gösterilen cephe çizimlerin hazırlanmasının ilk aşamasında, 6'sı yerli, 6'sı yabancı geleneksel stillere ait toplam 12 resim seçilmiştir. Çeşitli web sayfalarından, dergi ve kitaplarda bulunan resimler, çizim ortamında bazı eklemlenme ve eksiltmelere tabi tutularak son haline ulaşmıştır.

İlk 6 fotoğraf Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden seçilmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi yapı malzemelerinin çevresel sembolizmde etkili olduğu göz önüne alınarak, yerli resimlerin ilk 3'ü kullanılan malzeme bakımından sıcak (kerpiç, ahşap), diğer 3'ü ise soğuk (taş) malzemelerden seçilmiştir. Yabancı ülkelere ait son altı fotoğrafında yine ilk 3'ü sıcak malzemeden (ahşap, tuğla), diğer 3'ü de soğuk malzemeden (taş, beton) seçilmiştir.

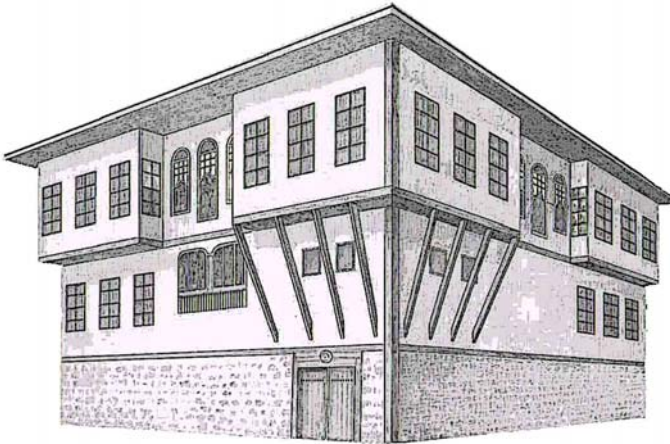
Seçilen bu 12 adet resim kat adetleri, en-boy oranları eşitlenerek aynı bakış düzleminde çizilmiştir. İlk etapta, bütün resimler bilgisayar ortamında oranları ve bakış açıları ayarlanarak, çeşitli eklemlenme ve eksiltmelere tabi tutularak çizim haline getirilmiştir. Daha sonra bilgisayar ortamında elde edilen bu görüntüler karakalem yardımıyla malzeme, ışık ve gölge faktörleri işlenerek dokular gerçeğe yakın hale getirilmiştir. Aşağıdaki görüntüler seçilen resimlerin bütün bu işlemlerden sonra ankette kullanılmak üzere hazırlanmış son halidir. Resimlerin orijinal hali ve çizime dönüştürülen görüntüleri Ek-1'de verilmiştir [Bkz. s.83].

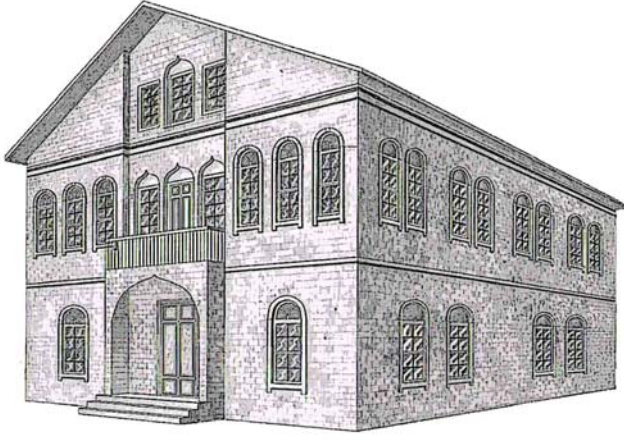
Resim 3.1. Safranbolu bölgesine ait konut örneği (Resim no: 12)

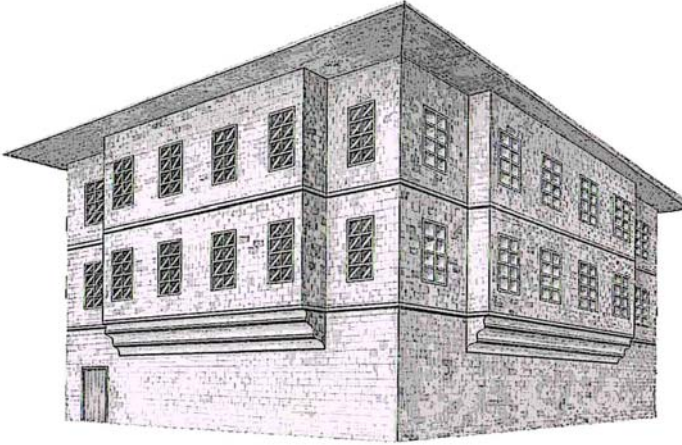
Resim 3.2. Safranbolu bölgesine ait konut örneği (Resim no: 3)

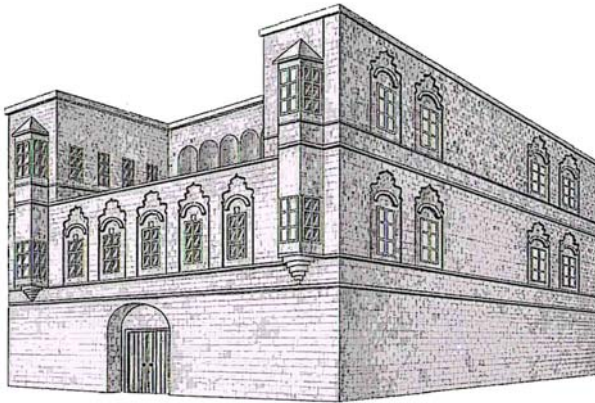
Resim 3.3. Safranbolu bölgesine ait konut örneği (Resim no: 7)

Resim 3.4. Nevşehir bölgesine ait konut örneği (Resim no: 2)

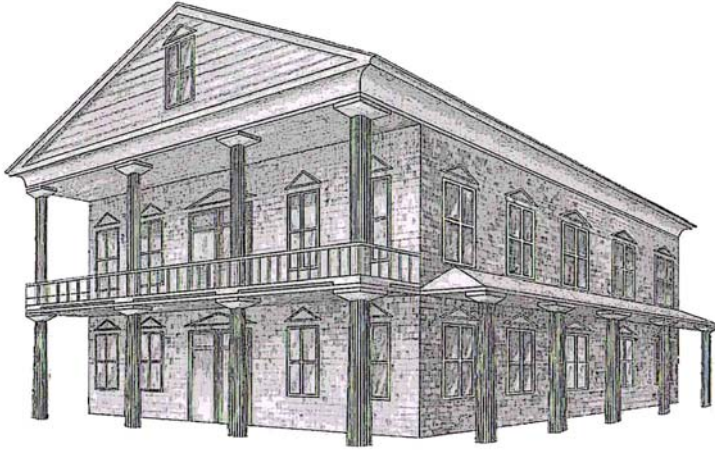
Resim 3.5. Gaziantep bölgesine ait konut örneği (Resim no: 9)

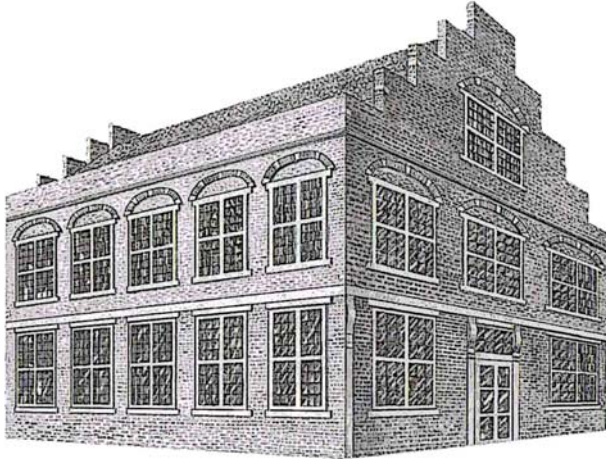
Resim 3.6. Mardin bölgesine ait konut örneği (Resim no: 6)

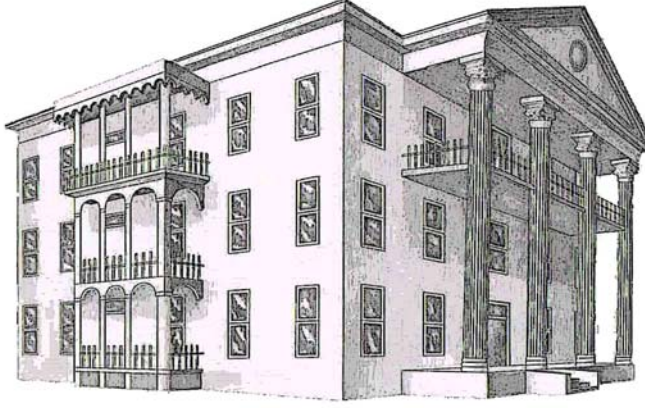
Resim 3.7. Yurtdışı konut örneği (Resim no: 11)

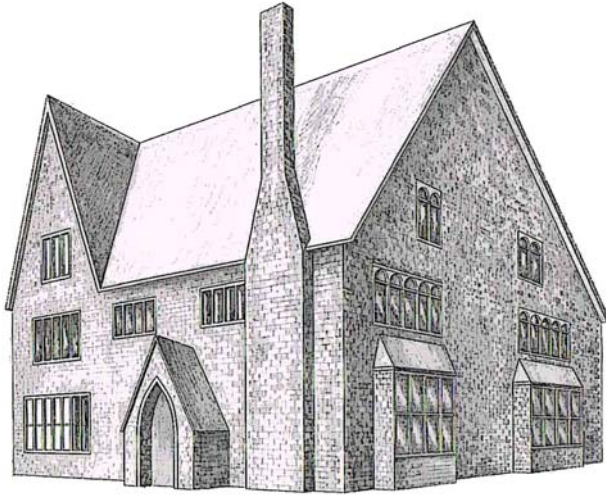
Resim 3.8. Yurtdışı konut örneği (Resim no: 5)

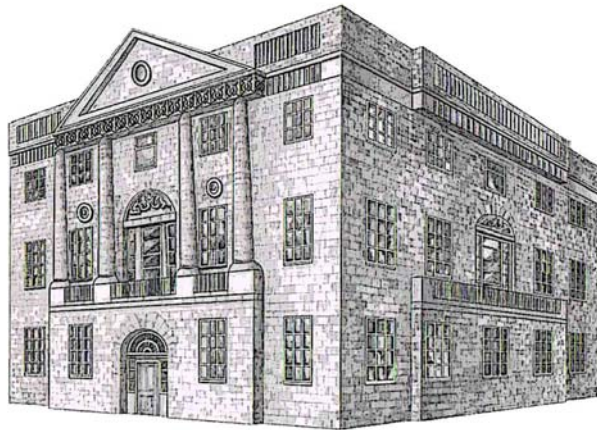
Resim 3.9. Yurtdışı konut örneği (Resim no: 4)

Resim 3.10. Yurtdışı konut örneği (Resim no: 8)

Resim 3.11. Yurtdışı konut örneği (Resim no: 1)

Resim 3.12. Yurtdışı konut örneği (Resim no: 10)

3.3. Katılımcılar İle İlgili Bulgular

Yaş farkına bağlı olarak ‘aşinalık’, ‘etkilenme’, ‘karmaşa’ ve ‘beğeni’ başlıklarında katılımcı tercihlerinde değişiklik olup olmayacağını belirlemek üzere anket çalışması iki farklı yaş grubuna uygulanmıştır. İlk grupta; yaş ortalaması 21 olan 51 kişi, ikinci grupta ise yaş ortalaması 50 olan 51 kişi bulunmaktadır. Denek gruplarının toplam içerisindeki yaşa göre yüzdelik dağılımı aşağıdaki gibidir (Çizelge 3.2).

Çizelge 3.2. Anket katılımcılarının yaş grupları

Yaş ortalaması	n	%
21	51	41,8
50	51	16,4
Toplam	102	100
n: Denek sayısı		%: Yüzdelik değer

İlk grubu tasarım disiplini dışındaki bölümlerde okuyan üniversite öğrencileri, diğer grubu yine tasarım mesleği dışında çeşitli mesleklerde görev yapanlar ve emekliler oluşturmaktadır (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3. Anket katılımcılarının yaş ve meslek bilgileri

Yaş ortalaması	Meslek															
	ev hanımı		emekli		öğrenci		serbest		memur		işçi		diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
21	-	-	-	-	51	50	-	-	-	-	-	-	-	-	51	50
50	17	17	12	12	-	-	6	6	6	6	6	6	4	4	51	50
Toplam	17	17	12	12	51	50	6	6	6	6	6	6	4	4	102	100
n: Denek sayısı																%: Yüzdelik değer

Tercihlerde cinsiyet farkının da oldukça etkili olacağı düşünülerek, her grupta bay ve bayan oranları eşit tutulmaya çalışılmıştır. Her iki gruptan toplam bayan sayısı 50, bay sayısı ise 52’dir (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.4. Anket katılımcılarının yaş ve cinsiyet bilgileri

Cinsiyet	Yaş ortalaması				Toplam	
	21		50			
	n	%	n	%	n	%
Bay	26	25,5	26	25,5	52	50,8
Bayan	25	24,5	25	25,5	50	49
Toplam	51	50	51	50	102	100
n: Denek sayısı %: Yüzdelik değer						

Kahramanmaraş'ta yapılan anket çalışmasında, katılımcıların anket içeriğindeki konut cephelerine aşina olup olmama durumları karşısında, en uzun süre yaşanan yerin etkisi olacağı düşünülmüştür. Özellikle yerli geleneksel cephelerde, yakın çevreye olan aşinalık tercihlerde kendini göstermesi beklenmektedir.

Ankete katılanların %60'ı en uzun süre yaşadıkları yeri Kahramanmaraş, %5'i Kahramanmaraş'ın yakınında bir köy ya da kasaba, %35'i da başka bir şehir olarak belirtmişlerdir (Çizelge 3.5).

Çizelge 3.5. Anket katılımcılarının en uzun süre yaşadıkları yer

Yer	n	%
K.Maraş içi	61	59,8
K.Maraş yakını	5	4,9
Başka bir şehir	36	35,3
Toplam	102	100
n: Denek sayısı %: Yüzdelik değer		

3.4. Sıfat Çiftlerinin Güvenilirliği

Çalışma kapsamı; farklı yaş gruplarından ve tasarım disiplini dışında farklı bölüm ve meslekteki katılımcıların, ankette sunulan 12 adet geleneksel konut cephesini değerlendirmelerine yöneliktir.

Katılımcıların geleneksel konutların cephe özellikleri ile ilgili algısal değerlendirmelerini kapsayan sıfat çiftlerinin güvenilirliği “Cronbach Alpha” ile test

edilmiştir. Buna göre, ankette yer verilen yerli ve yabancı geleneksel konutların cephe özelliklerini kapsayan sıfatların alfa güvenilirlik katsayısı 0.84'dür. Daha önce Bagozzi ve Yi (1988), Grewal ve ark. (1998), Bosma ve ark. (1997), McKinley ve ark. (1997) ve Kim ve Jin (2001) tarafından yapılan çalışmalarda tüm unsurlar için alfa güvenilirlik katsayıları 0.70'in üzerinde çıktığında "güvenilir" olarak kabul edilebileceği bildirilmiştir. Buna göre, çalışmada elde edilen Cronbach alfa katsayısı belirtilen değerin üzerindedir. Sonuçta, anlamsal farklılaşma ölçeği "güvenilir" bulunmuştur. Geleneksel konutların cephelerinin değerlendirmesinde kullanılan sıfat çiftlerinin ve ölçeğin güvenilirlik değerleri Çizelge 3.6'da verilmiştir.

Çizelge 3.6. Sıfat çiftleri ve ölçeğin güvenilirliğinin değerlendirilmesi

	Anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftleri	Sıfat çiftlerinin güvenilirliği	Ölçek güvenilirliği
AŞİNALIK	Tanıdık bir cephe-Tanıdık değil	0,753	0,84
	Modern-Modası geçmiş	0,741	
ETKİLENME	Etkileyici-Sıradan	0,741	
KARMAŞA	Mütevazi-Gösterişli	0,737	
	Sade-Karmaşık	0,737	
BEĞENİ	Güzel-Çirkin	0,622	
	Sıcak-Soğuk	0,512	

Sıfat çiftlerine ait güvenilirlik değerlerinin, ifade ettiği anlam şu şekilde açıklanabilir: Anket çalışmasına katılanların, sıfat çiftleri değerlendirmesi için vermiş oldukları yanıtlarda genel olarak bir tutarlılık olduğu söylenebilir. Başka bir ifadeyle, katılımcı grupları, anket çalışması içerisinde yer alan sıfat çiftlerini değerlendirirken, genelde birbirleriyle benzer ve kendi içinde tutarlı yanıtlar vermişlerdir. Ölçek güvenilirliğinde de sıfat çiftlerinin değerlendirilmesi ile sıfat çiftlerinin kendi aralarında tutarlı bir ilişki olduğu anlamı çıkmaktadır.

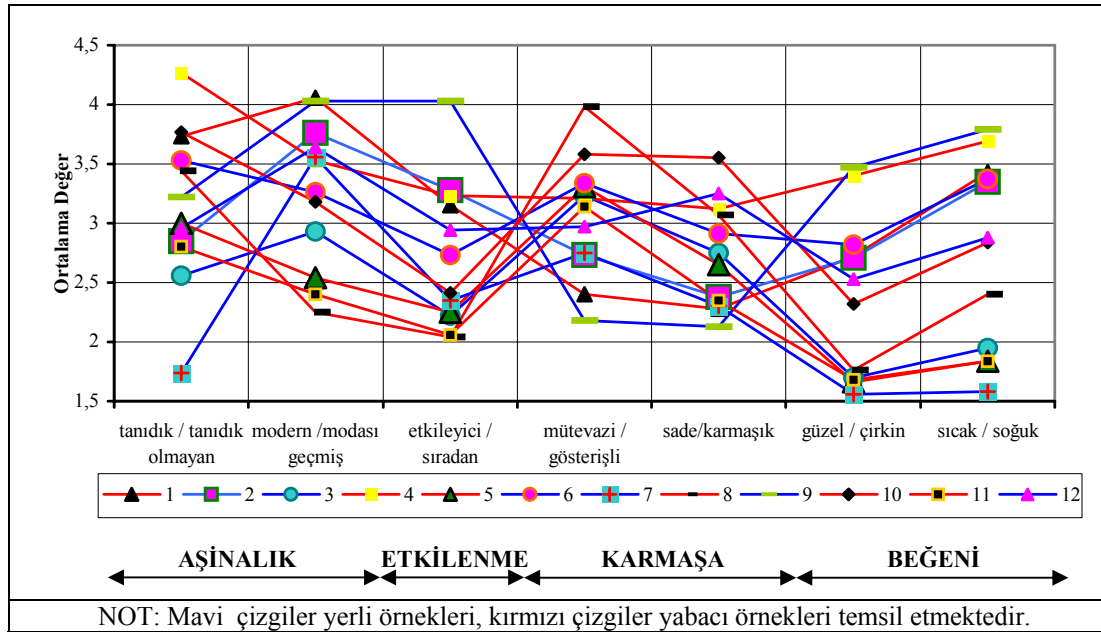
3.5. Katılımcıların Konut Stilleri Değerlendirmeleri

Yapılan anket çalışmasında kullanılan yerli ve yabancı geleneksel stillere ait cephe çizimlerine ilişkin katılımcıların algısal değerlendirmelerini içeren sistematik bilgiler aşağıdaki gibidir (Çizelge 3.7).

Çizelge 3.7. Yerli ve yabancı geleneksel cephelerin değerlendirilmesi

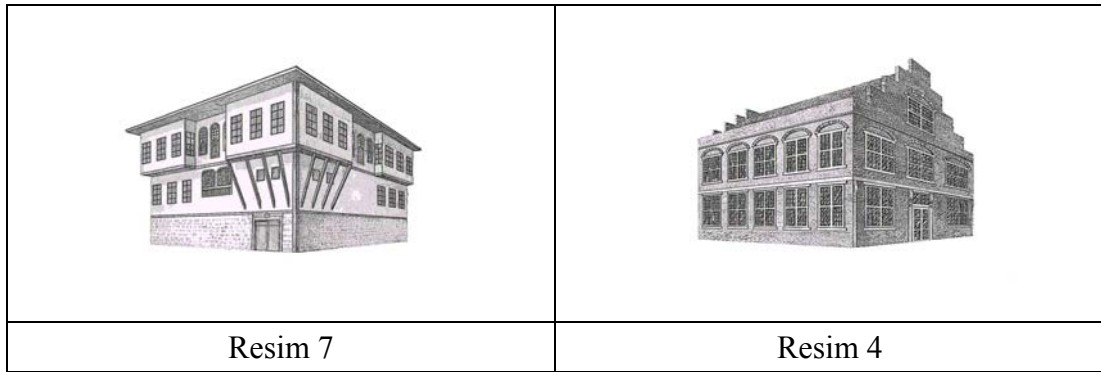
RESİM NO		Tanıdık-Tanıdık değil		Modern-Modası geçmiş		Etkileyici-Sıradan		Mütevazi-Gösterişli		Sade-Karmaşık		Güzel-Çirkin		Sıcak-Soğuk	
		X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
YERLİ	3	2,56	1,44	2,93	1,37	2,22	1,21	3,23	1,37	2,75	1,28	1,70	0,92	1,95	1,10
	7	1,74	1,13	3,56	1,37	2,35	1,41	2,75	1,40	2,30	1,25	1,56	0,89	1,58	0,88
	12	2,96	1,47	3,64	1,26	2,94	1,34	2,97	1,37	3,25	1,47	2,53	1,25	2,88	1,33
	2	2,85	1,43	3,76	1,12	3,28	1,23	2,73	1,29	2,38	1,30	2,71	1,29	3,35	1,32
	6	3,53	1,49	3,26	1,39	2,73	1,41	3,34	1,26	2,91	1,37	2,82	1,47	3,37	1,36
	9	3,22	1,43	3,92	1,01	4,03	1,16	2,18	0,98	2,13	1,22	3,47	1,17	3,79	1,01
YABANCI	4	4,27	1,05	3,53	1,26	3,23	1,34	3,21	1,22	3,12	1,46	3,40	1,35	3,69	1,23
	5	3,00	1,42	2,54	1,25	2,25	1,25	3,31	1,36	2,65	1,29	1,66	0,86	1,84	1,04
	11	2,80	,52	2,40	1,35	2,06	1,22	3,14	1,52	2,35	1,27	1,68	0,90	1,84	1,00
	1	3,73	1,47	4,06	,99	3,15	1,30	2,40	1,21	2,28	1,22	2,72	1,05	3,43	1,33
	8	3,44	1,58	2,25	1,25	2,04	1,16	3,98	1,16	3,07	1,40	1,76	1,12	2,40	1,33
	10	3,77	1,34	3,18	1,37	2,41	1,34	3,58	1,24	3,55	1,29	2,32	1,32	2,84	1,39
Toplam		3,16	1,54	3,25	1,38	2,72	1,41	3,07	1,37	2,73	1,38	2,36	1,32	2,75	1,42
X: Ortalama değer S: Standart sapma															

Yerli ve yabancı geleneksel stillere ait cephe çizimlerine ilişkin katılımcıların algısal değerlendirmelerini içeren grafik Şekil 3.1’de verilmiştir.

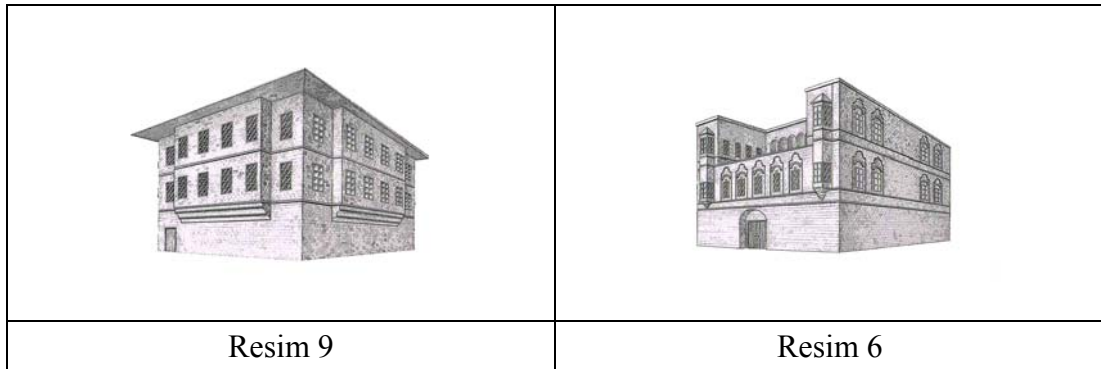
Şekil 3.1. Katılımcıların yerli ve yabancı resimleri değerlendirmeleri

Şekil 3.1’de görüldüğü üzere, yerli geleneksel cephelerden en beğenilen ve aşına olunan cephe 7 no’lu resim olmuştur. Bu sonucun çıkmasını sağlayan en önemli sebeplerden biri Kahramanmaraş’ın geleneksel konut tiplerinin 7 numaralı konut tipiyle benzer cephe karakteristikleri göstermesidir (Bkz. Ek-2). Bunun yanında, en uzun süre yaşanan şehrin de ‘aşinalık’ duygusunu etkilediği istatistiksel olarak $P<0,005$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($F=6,325$, $df=2$, $p=0,003$). Katılımcıların %65’inin en uzun süre yaşamış oldukları yerin Kahramanmaraş ve yakını olması 7 numaralı konutun cephesine fazla aşına olunmasının diğer bir etkeni olabilir. 4 numaralı resim ise en az tanınan cephe olmuştur (Şekil 3.2).

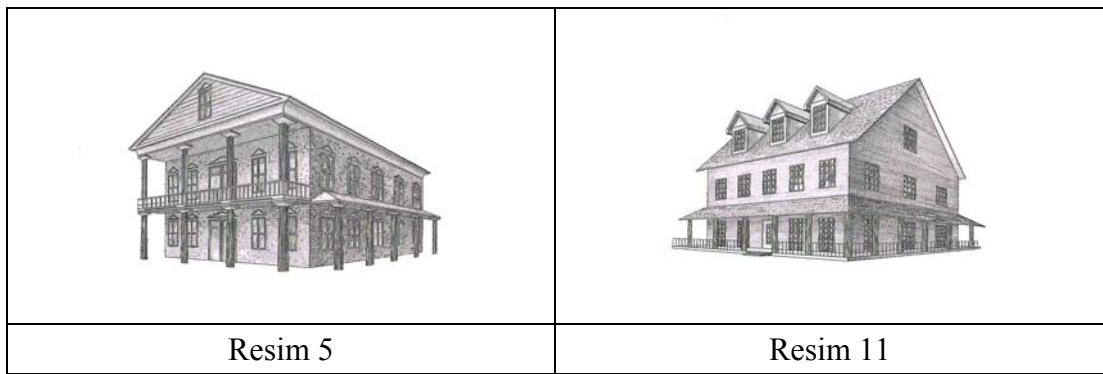
Şekil 3.2. Katılımcıların en fazla ve en az aşına oldukları resimler

Yerli konut cephelerinden, Gaziantep bölgesine ait örnek olan 9 no’lu resim Kahramanmaraş halkı için en sıradan resim olmuştur. Aynı zamanda yerli örnekler arasında hiç beğenilmeyen resim olmuştur. Yerli resimler arasında Mardin’in geleneksel konutu olan 6 numaralı resim ise katılımcılara en yabancı gelen konut olmuştur (Şekil 3.3).

Şekil 3.3. Katılımcıların hiç beğenmediği ve yabancı bulduğu resimler

Yabancı geleneksel cephelerden 5 ve 11 numaralı cepheler en az yerli geleneksel cepheler kadar beğenilirken (Şekil 3.4), 4 numaralı cephe en az beğenilen ve hiç tanıdık cephe olmuştur. Buna karşılık 11 numaralı cephe en aşına olunan cephe olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aşinalığın sebebine baktığımızda, Kahramanmaraş'ın villa tipi konutlarının biçimlenişinde, yabancı geleneksel konut tipi örneklerinden 5 ve 11 numaralı resimler ile benzer özellikler taşıdığı görülmektedir (Bkz. Ek-3).

Şekil 3.4. Katılımcıların hiç beğenmediği ve yabancı bulduğu resimler

Bilinen bu yerleşimler, algısal süreç içerisinde insanlarda bir 'aşinalık' duygusunun oluşmasını sağlamaktadır.

Yabancı geleneksel cephelerden en çok beğenilen 8 numaralı resim en gösterişli bulunan olmuştur.

Yerli ve yabancı geleneksel konut cephelerinin aşinalık düzeylerinde, yerli cepheler en fazla aşına olunan cepheler olmuştur.

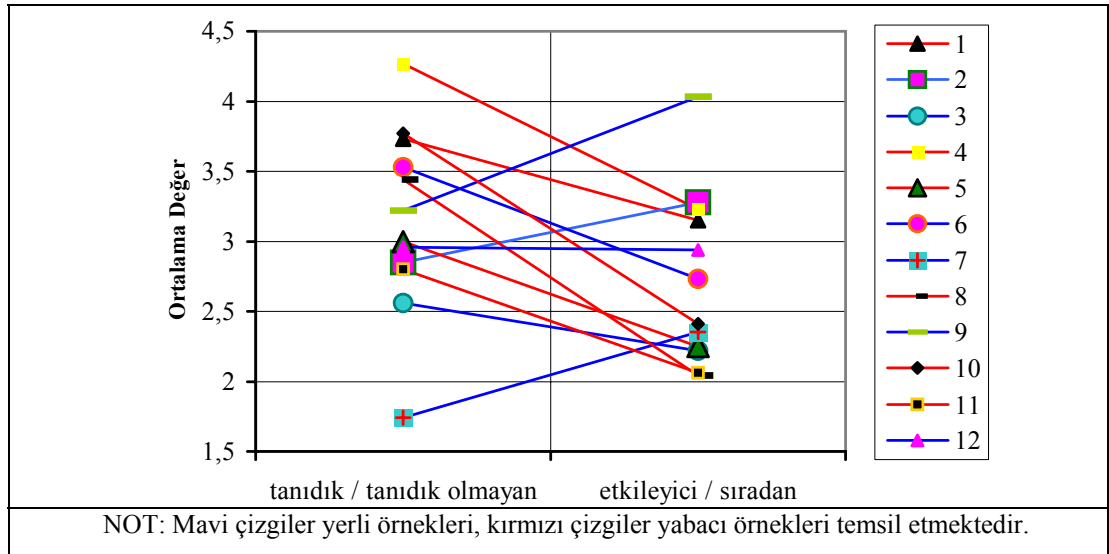
Genel olarak bakıldığında en çok beğenilen resimlerde karşımıza 5, 7 ve 11 numaralı cepheler çıkmaktadır. En az beğenilen resim olarak da 4 ve 9 numaralı cepheleri görmekteyiz. 4 ve 11 numaralı cepheler en soğuk bulunurken, 7 numaralı yerli cephe en sıcak bulunan cephe olmuştur. 8 numaralı resim en gösterişli ve en etkileyici cephe olmuştur.

Katılımcıların tüm resimleri anlamsal farklılaşma ölçeği ile değerlendirmeleri arasındaki farklılıklar ANOVA ile test edilmiştir. Buna göre resimler arasındaki farklılıklar Çizelge 3.8’de verilmiştir.

Çizelge 3.8. Resimler arasındaki farklılıkların ANOVA testi sonuçları

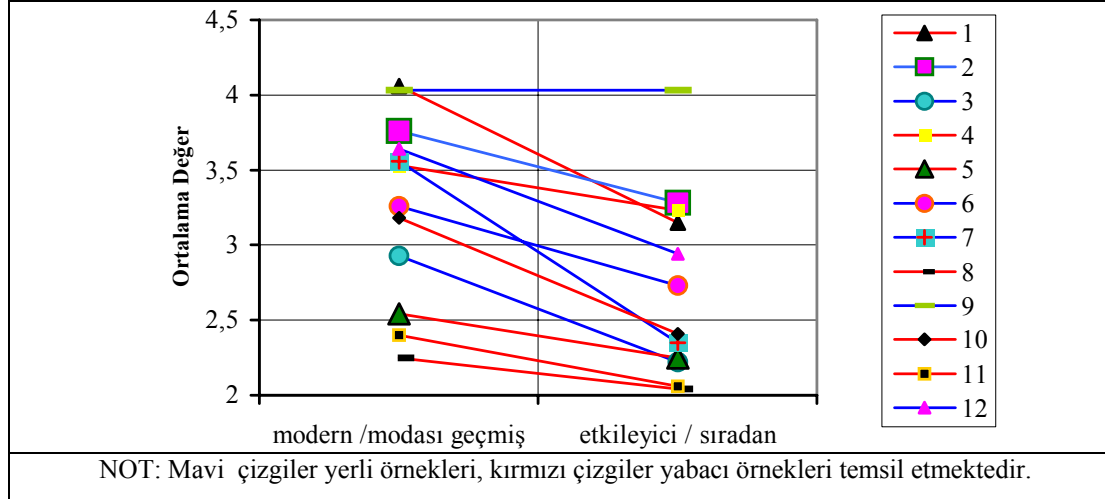
Bağımlı değişkenler	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F değeri	Önemlilik derecesi
Tanıdık-Tanıdık değil	493,225	11	44,839	22,512*	0,000
Modern-Modası geçmiş	411,551	11	37,414	23,405*	0,000
Etkileyici-Sıradan	421,257	11	38,296	23,071*	0,000
Mütevazi-Gösterişli	279,578	11	25,416	15,191*	0,000
Sade-Karmaşık	229,238	11	20,840	11,874*	0,000
Güzel-Çirkin	531,297	11	48,300	36,296*	0,000
Sıcak-Soğuk	712,497	11	64,772	44,253*	0,000
Not: *: $p < 0,001$ düzeyinde önemlidir.					

Çizelge 3.8’e göre, anket çalışmasında yer alan bütün resimler arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak $P < 0,001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Katılımcıların aşinalık ve etkilenme başlığı altındaki, tanıdık-hiç tanıdık değil ve etkileyici-sıradan sıfat çiftleri için vermiş oldukları yanıtlarda ters bir ilişki gözlemlenmiştir. Cephelerin aşinalığı arttıkça, etkileyicilikleri azalmıştır (Şekil 3.5).

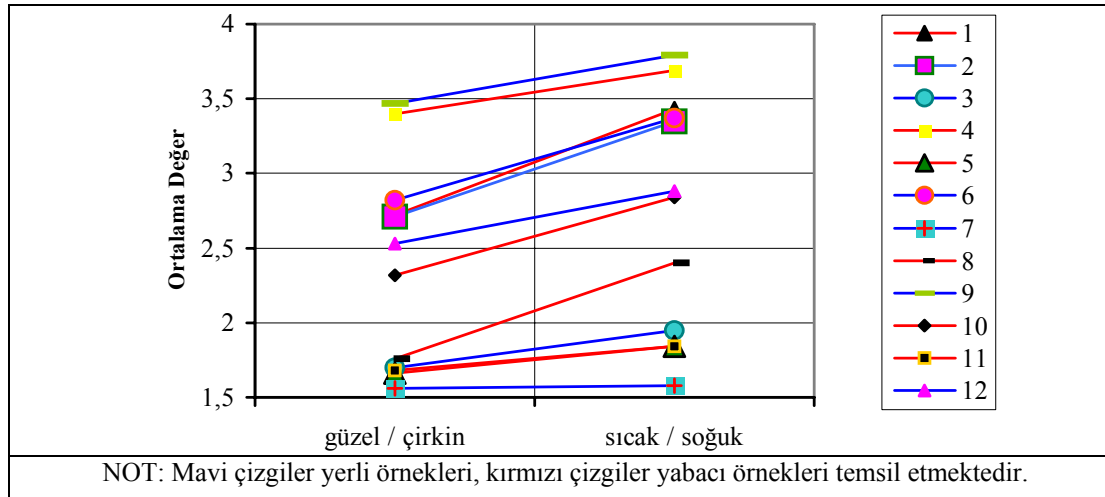
Şekil 3.5. Tanıdıklık ve etkileyicilik arasındaki ilişki

Katılımcıların modern-modası geçmiş ve etkileyici sıradan sıfat çiftlerine verdikleri yanıtlarda lineer bir ilişki görülmüştür. Katılımcılar tarafından modası geçmiş bulunan resimler aynı zamanda sıradan bulunmuştur (Şekil 3.6).

Şekil 3.6. Modernlik ve etkileycilik arasındaki ilişki

Beğeni başlığı altındaki güzel-çirkin ve sıcak-soğuk sıfat çiftleri arasında lineer bir ilişki görülmektedir. Güzel bulunan cepheler aynı zamanda sıcak, soğuk cepheler de çirkin bulunmuştur (Şekil 3.7).

Şekil 3.7. Beğeni ve sıcaklık arasındaki ilişki

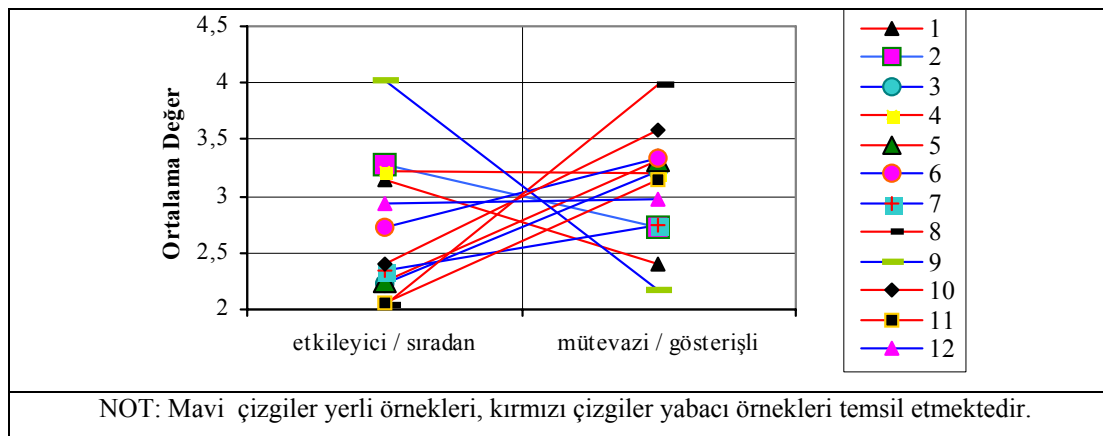
En çok beğenilen yerli geleneksel cephelerde cumba ve payanda gibi yapı elemanları karşımıza çıkarken, en beğenilen yabancı geleneksel cephelerde ise çatı pencereleri,

verandalar ve kolonlar göze çarpmaktadır. Sonuçta, yapı malzemelerinin de tercihlerde etkisi görülmektedir. En çok beğenilen cephelerde tuğla ve ahşap malzemelerin (Resim 7, Resim 5, Resim 3), beğenilmeyen cephelerde ise taşın (Resim 1, Resim 2, Resim 6, Resim 9) ağırlıklı olarak kullanıldığını görmekteyiz (Şekil 3.8).

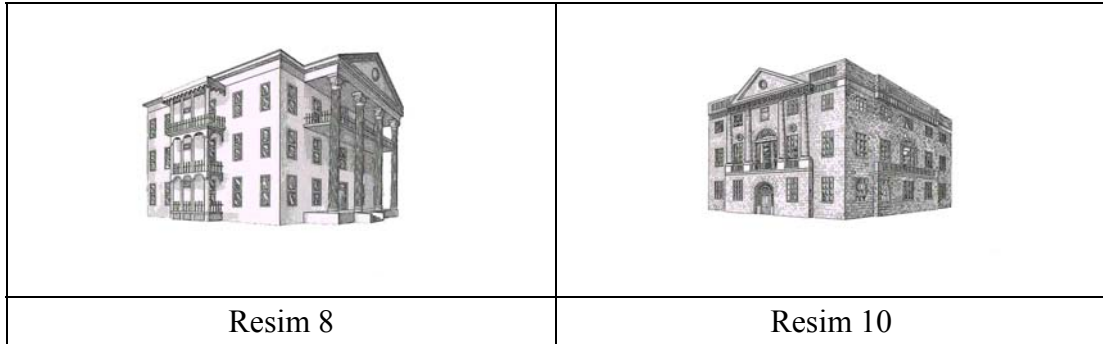
Beğenilen cepheler				
	Resim 7	Resim 5	Resim 3	
Beğenilmeyen cepheler				
	Resim 1	Resim 2	Resim 6	Resim 9

Şekil 3.8. Beğenilen ve beğenilmeyen resimler

Etkilenme ve karmaşa başlıklarındaki etkileyici-sıradan ve mütevazı-gösterişli sıfat çiftleri arasında ters bir ilişki olduğu görülmektedir. Sıradan bulunan cepheler aynı zamanda mütevazı bulunurken, gösterişin artmasıyla cephenin etkileyicilik özelliği de artmıştır (Şekil 3.9). Cephedeki süsleme ve detayların artması yapının gösterişli bulunmasına neden olmaktadır (Şekil 3.10).

Şekil 3.9. Etkileyicilik ve gösterişlik arasındaki ilişki

Şekil 3.10. Süsleme ve detayların gösterişe etkisi

Aşinalık ve beğeni başlıklarına bakıldığında, aralarında lineer ilişki olduğu görülmektedir. Aşinalık değerinin artması, beğeniyi arttırmaktadır.

Katılımcıların tüm resimleri anlamsal farklılaşma ölçeği kapsamında değerlendirmelerinde yerli resimler ve yabancı resimler olarak, resimler arasındaki farklılıklar ANOVA ile test edilmiştir. Buna göre yerli ve yabancı resimler arasındaki farklılıklar Çizelge 3.9’da verilmiştir.

Çizelge 3.9. Yerli / yabancı resimler arasındaki farklılıkların ANOVA testi sonuçları

Bağımlı değişkenler	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F değeri	Önemlilik derecesi
Tanıdık-Tanıdık değil	132,842	1	132,842	56,969*	0,000
Modern-Modası geçmiş	108,744	1	108,744	56,950*	0,000
Etkileyici-Sıradan	79,427	1	79,427	40,193*	0,000
Mütevazi-Gösterişli	55,482	1	55,482	29,450*	0,000
Sade-Karmaşık	14,361	1	14,361	7,179**	0,007
Güzel-Çirkin	35,508	1	35,508	19,933*	0,000
Sıcak-Soğuk	11,902	1	11,902	5,782**	0,016
Not: *: $p < 0,001$ ve **: $p < 0,05$ düzeylerinde önemlidir.					

Çizelge 3.9’a göre, anket çalışmasında yer alan yerli ve yabancı resimler arasındaki farklılıklar *tanıdık-tanıdık değil*, *modern-modası geçmiş*, *etkileyici sıradan*, *mütevazi gösterişli* ve *güzel-çirkin* sıfat çiftleri bakımından $P < 0,001$ - $P < 0,05$ düzeylerinde

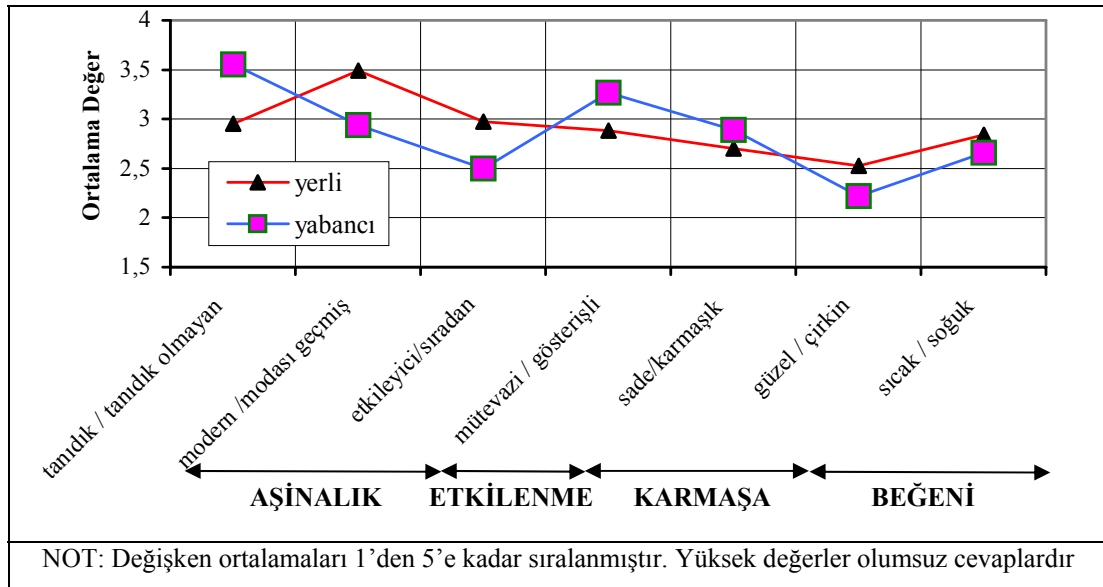
istatistiksel açıdan anlamlı görülmüştür. Yerli ve yabancı gruplar için katılımcıların algısal değerlendirmelerini kapsayan veriler aşağıdaki gibidir (Çizelge 3.10).

Çizelge 3.10. Yerli ve yabancı grupların değerlendirilmesi

	Tanıdık-Tanıdık değil		Modern-Modası geçmiş		Etkileyici-Sıradan		Mütevazı-Gösterişli		Sade-Karmaşık		Güzel-Çirkin		Sıcak-Soğuk	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
Yerli resimler	2,95	1,55	3,49	1,33	2,97	1,44	2,88	1,33	2,70	1,39	2,53	1,38	2,84	1,43
Yabancı resimler	3,55	1,49	2,94	1,43	2,50	1,36	3,27	1,40	2,89	1,43	2,22	1,28	2,66	1,43
Toplam	3,25	1,55	3,22	1,40	2,73	1,42	3,07	1,38	2,79	1,41	2,38	1,34	2,75	1,43

NOT: Değişken ortalamaları 1’den 5’e kadar sıralanmıştır. Yüksek değerler olumsuz cevaplardır
X: Ortalama değer S: Standart sapma

Katılımcılar yerli ve yabancı cephe grupları arasındaki ilişkide, yerli resimleri daha tanıdık, modası geçmiş, sıradan ve mütevazı bulunurken yabancı resimleri daha modern, etkileyici gösterişli, güzel ve sıcak bulunmuşlardır (Şekil 3.11).

Şekil 3.11. Yerli ve yabancı gruplar arasındaki ilişki

3.5.1. Cephelerin yaş farkına göre değerlendirilmesi

Çalışmada kullanılan cephe çizimleri ile katılımcıların algısal değerlendirmeleri arasında yaş, cinsiyet, vb. bağımsız değişkenlere bağlı olarak farklılıklar olabileceği

düşünüldüğünden çalışmaya iki farklı yaş grubu dahil edilmiştir. Bu yaş gruplarının sonuçlara nasıl yansıdığı Çizelge 3.11.'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.11. Bütün konut cephelerinin yaş grubuna göre değerlendirilmesi

Yaş ort.	Tanıdık- Tanıdık değil		Modern- Modası geçmiş		Etkileyici -Sıradan		Mütevazi- Gösterişli		Sade- Karmaşık		Güzel- Çirkin		Sıcak- Soğuk	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
21	3,27	1,45	3,11	1,30	2,66	1,34	3,04	1,32	2,88	1,36	2,33	1,28	2,77	1,34
50	3,04	1,62	3,40	1,45	2,79	1,47	3,10	1,42	2,58	1,39	2,40	1,36	2,72	1,50
Toplam	3,16	1,54	3,25	1,38	2,72	1,41	3,07	1,37	2,73	1,38	2,36	1,32	2,75	1,42
NOT: Değişken ortalamaları 1'den 5'e kadar sıralanmıştır. Yüksek değerler olumsuz cevaplardır X: Ortalama değer S: Standart sapma														

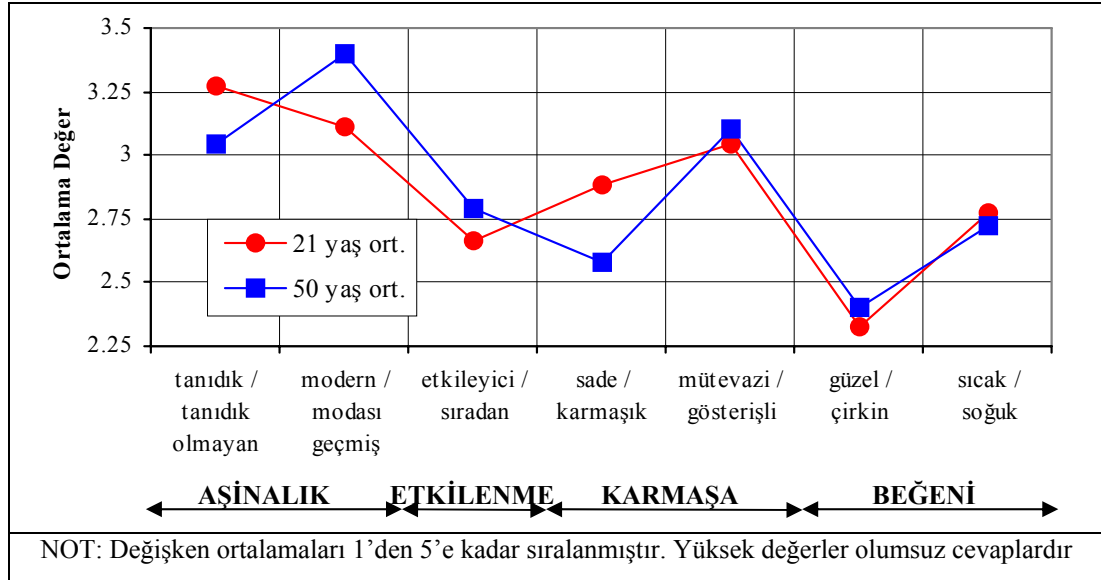
Yaş grubuna bağlı olarak tüm konut cepheleri arasındaki farklılıklar ANOVA ile test edilmiştir. Buna göre resimler arasındaki yaşa bağlı farklılıklar Çizelge 3.12'de verilmiştir.

Çizelge 3.12. Tüm resimlerin yaş farkına göre ANOVA testi sonuçları

Bağımlı değişkenler	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F değeri	Önemlilik derecesi
Tanıdık-Tanıdık değil	15,785	1	15,785	6,671*	0,010
Modern-Modası geçmiş	26,177	1	26,177	13,771*	0,000
Etkileyici-Sıradan	5,360	1	5,360	2,698	0,101
Mütevazi-Gösterişli	1,118	1	1,118	0,593	0,442
Sade-Karmaşık	27,962	1	27,962	14,675*	0,000
Güzel-Çirkin	1,511	1	1,511	0,862	0,353
Sıcak-Soğuk	0,735	1	0,735	0,361	0,548
Not*: $p < 0,05$ düzeyinde önemlidir.					

Çizelge 3.12'ye göre, tüm resimler anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftlerine göre değerlendirildiğinde gençler ile yaşlılar arasında *etkileyici-sıradan*, *mütevazi-gösterişli*, *güzel-çirkin*, *sıcak-soğuk* sıfat çiftleri için $p < 0,05$ düzeyinde istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamasına karşın *tanıdık-tanıdık değil*, *modern-modası geçmiş* ve *sade-karmaşık* sıfat çiftlerinde istatistiksel açıdan anlamlı

bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, gençler yaşlılara oranla resimleri daha yabancı, modern ve karmaşık olarak değerlendirmiştir (Şekil 3.12).

Şekil 3.12. Yaş farkına göre tercihlerin sıfat çiftlerine yansımaları

2.5.2. Cephelerin cinsiyet farkına göre değerlendirilmesi

Tercihlerde cinsiyete bağlı farklılıklar olabileceği tahmin edildiğinden, katılımcı bay ve bayanların oranı eşit tutulmaya çalışılmıştır. 50 bayan ve 52 bay katılımcının konut cephelerini değerlendirmelerini aşağıdaki Çizelge 3.13'de görmekteyiz.

Çizelge 3.13. Bütün konut cephelerinin cinsiyet farkına göre değerlendirilmesi

Cinsiyet	Tanıdık-Tanıdık değil		Modern-Modası geçmiş		Etkileyici-Sıradan		Mütevazı-Gösterişli		Sade-Karmaşık		Güzel-Çirkin		Sıcak-Soğuk	
	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S	X	S
bay	3,00	1,50	3,12	1,30	2,55	1,31	3,14	1,34	2,73	1,34	2,27	1,23	2,72	1,37
bayan	3,32	1,56	3,39	1,45	2,90	1,48	3,00	1,39	2,72	1,42	2,46	1,40	2,78	1,47
Toplam	3,16	1,54	3,25	1,38	2,72	1,41	3,07	1,37	2,73	1,38	2,78	1,32	2,75	1,42

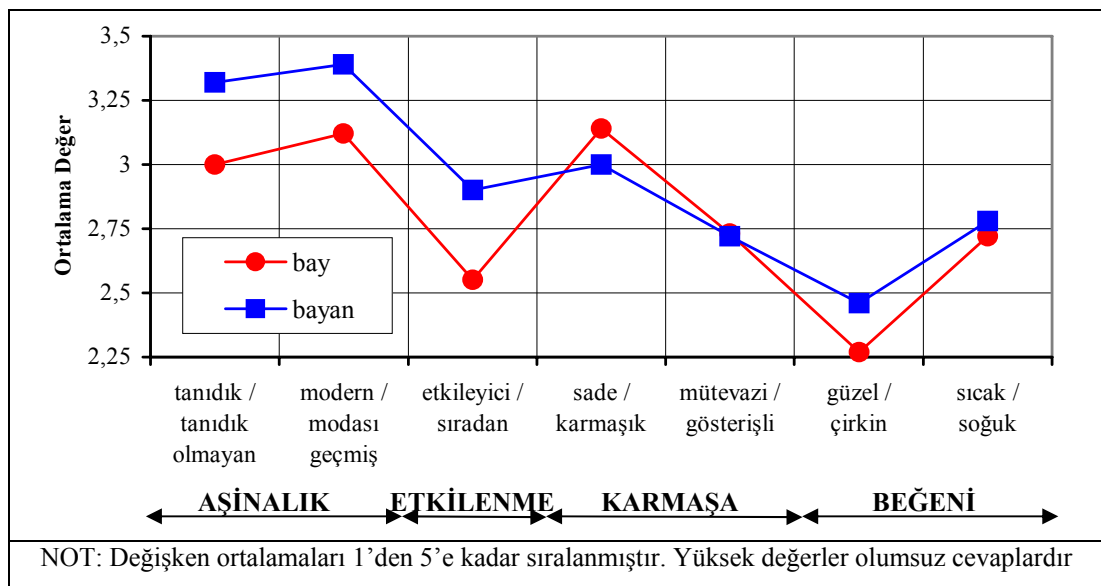
NOT: Değişken ortalamaları 1'den 5'e kadar sıralanmıştır. Yüksek değerler olumsuz cevaplardır
X: Ortalama değer S: Standart sapma

Cinsiyet farkına bağlı olarak tüm konut cepheleri arasındaki farklılıklar ANOVA ile test edilmiştir. Buna göre, resimler arasındaki cinsiyete bağlı farklılıklar Çizelge 3.14'de verilmiştir.

Çizelge 3.14. Tüm resimlerin cinsiyet farkına göre ANOVA testi sonuçları

Bağımlı değişkenler	Kareler toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler ortalaması	F değeri	Önemlilik derecesi
Tanıdık-Tanıdık değil	32,283	1	32,283	13,722*	0,000
Modern-Modası geçmiş	23,359	1	23,359	12,274*	0,000
Etkileyici-Sıradan	38,968	1	38,968	19,890*	0,000
Mütevazi-Gösterişli	5,957	1	5,957	3,163	0,076
Sade-Karmaşık	0,046	1	0,046	0,024	0,877
Güzel-Çirkin	11,312	1	11,312	6,481*	0,011
Sıcak-Soğuk	1,178	1	1,178	0,579	0,447
Not*: $p < 0,01$ düzeyinde önemlidir.					

Çizelge 3.14'e göre farklı cinsiyetler arasında anlamsal farklılaşma ölçeğini oluşturan sıfat çiftlerinden *tanıdık-tanıdık değil* ($F=13722$, $df=1$, $p<0,000$), *modern-modası geçmiş* ($F=12,274$, $df=1$, $p<0,000$), *etkileyici-sıradan* ($F=19,890$, $df=1$, $p<0,000$) ve *güzel-çirkin* ($F=6,481$, $df=1$, $p<0,011$) sıfat çiftleri için istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Grafikteki farklılıklara genel olarak bakıldığında, bayanların baylara oranla resimler daha olumsuz değerlendirdikleri görülmektedir (Şekil 3.13).

Şekil 3.13. Cinsiyet farkına göre tercihlerin sıfat çiftlerine yansımaları

3.6. Yerli ve Yabancı Cephelerin Gruplanabilmesi

Yerli ve yabancı cephelerin farklı gruplar için bilinip bilinemeyeceğini test etmek amacıyla katılımcılardan, cephe resimlerinin yerli ve yabancı cepheler olarak gruplandırmaları istenmiştir. Anketin bu aşamasına kadar katılımcılara, cephe fotoğraflarının yerli ve yabancı iki farklı gruba ait olduklarından bahsedilmemiştir. Anketin ikinci aşamasında resimlerin sıfatlar yardımıyla katılımcılara tanıtımı sağlandıktan sonra yerli ve yabancı iki gruba ait oldukları bildirilmiştir.

Katılımcıların cinsiyet ve yaş gruplarına göre yerli ve yabancı cepheleri doğru tahmin edebilme yüzdelik değerleri Çizelge 3.15 ve 3.16’da verilmiştir.

Çizelge 3.15. Cinsiyet farkına göre cephelerin doğru bulunabilme yüzdeleri (%)

Cinsiyet	YERLİ ÖRNEKLER						YABANCI ÖRNEKLER						Toplam
	2	3	6	7	9	12	1	4	5	8	10	11	
Bay	20,6	45,1	17,6	46,1	29,4	32,4	44,1	45,1	30,4	34,3	41,2	21,6	33,99
Bayan	26,5	44,1	22,6	47,1	43,1	40,2	50,0	48,0	39,2	41,2	40,2	39,2	40,11
Toplam	47,1	89,2	40,2	93,1	72,5	72,6	94,1	93,1	69,6	75,5	81,4	60,8	68,06

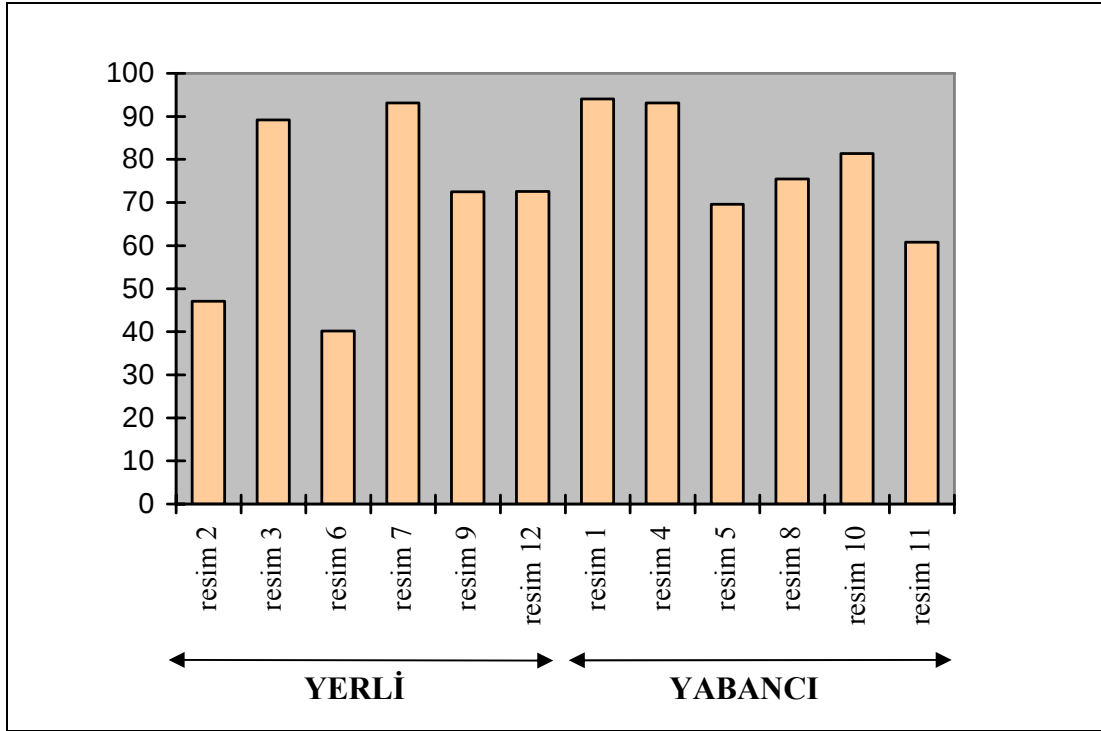
Cinsiyet farkına göre cephelerin doğru bulunabilme yüzdelerinin toplamına bakıldığında (Çizelge 3.15), bayanların resimleri doğru gruplayabilme oranı %40,10 iken, bayların %33,99’u gruplamayı doğru şekilde yapabilmişlerdir. Bayanların, resimlerin Türkiye’ye mi yoksa yabancı ülkelere mi ait olma durumunu bilebilme kapasitelerinin baylara oranlara daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.16. Yaş farkına göre cephelerin doğru bulunabilme yüzdeleri (%)

Yaş	YERLİ ÖRNEKLER						YABANCI ÖRNEKLER						Toplam
	2	3	6	7	9	12	1	4	5	8	10	11	
21	26,5	41,2	20,6	44,1	31,3	37,3	46,1	46,1	37,3	39,2	41,2	31,4	36,86
50	20,6	48,0	19,6	49,0	41,2	35,3	48,0	47,1	32,3	36,3	40,2	29,4	37,26
Toplam	47,1	89,2	40,2	93,1	72,5	72,6	94,1	93,1	69,6	75,5	81,4	60,8	68,06

Yaş farkına göre cephelerin doğru bulunabilme yüzdelerinde önemli bir farklılık bulunmamıştır (Çizelge 3.16). Yaş ortalaması 21 olan grubun resimleri doğru

gruplayabilme oranı %36,86, yaş ortalaması 50 olan grubun doğru gruplayabilme oranı ise %37,26'dır.

Şekil 3.14. Yerli ve yabancı resimlerin doğru bulunabilme yüzdeleri

Çalışmada kullanılan 12 adet resmin, 102 katılımcı tarafından toplamda doğru bilinebilme oranı %68,06'dır. Kahramanmaraş'ta ikamet etmekte olan katılımcıların gruplamada en çok zorlandıkları resimler %40,2 ile 6 numaralı resim (Mardin'in geleneksel evlerine ait cephe), %47,1 oran ile 2 numaralı soğuk yerli geleneksel resim (Nevşehir bölgesinin geleneksel evlerine ait bir cephe) olmuştur.

3.7. Katılımcıların “Beğeni”, “Sıcaklık” ve “Statü” Tercihleri

Katılımcıların yaşanan deneyimlerdeki farklılıklarının ve cinsiyet farklılıklarının konut cephesi seçimlerinde etkili olacağı beklenmekteydi. Bu sebeple katılımcıların ‘beğeni’, ‘sıcaklık’ ve ‘statü’ tercihlerini belirleyebilmek için çeşitli sorular sorularak onları yönlendirme yöntemine başvurulmuştur.

Sorular sorulmadan önce, deneklere bütün evlerin büyüklüğü, fiyatı vb. gibi özelliklerinin eşit olduğu hatırlatılarak, zihinlerinde oluşturabilecekleri, tercihlerini etkileyebilecek diğer faktörlerin çıkarılması sağlanmıştır.

3.7.1. Yaş ve cinsiyet farkının “beğeni” tercihlerine yansımaları

İlk olarak sorulan “Farzedelim ‘rüyalarınızdaki ev’ piyangosu size çıktı. Bu 12 evden birini tercih etme hakkınız var. Hangisini seçerdiniz?” sorusu onların beğeni tercihlerini ortaya çıkarabilmek amacıyla sorulmuştur. Verilen yanıtların yaş farkına göre yüzdelik değerleri Çizelge 3.17’de görülmektedir.

Çizelge 3.17. Katılımcıların yaş farkına göre beğeni tercihleri

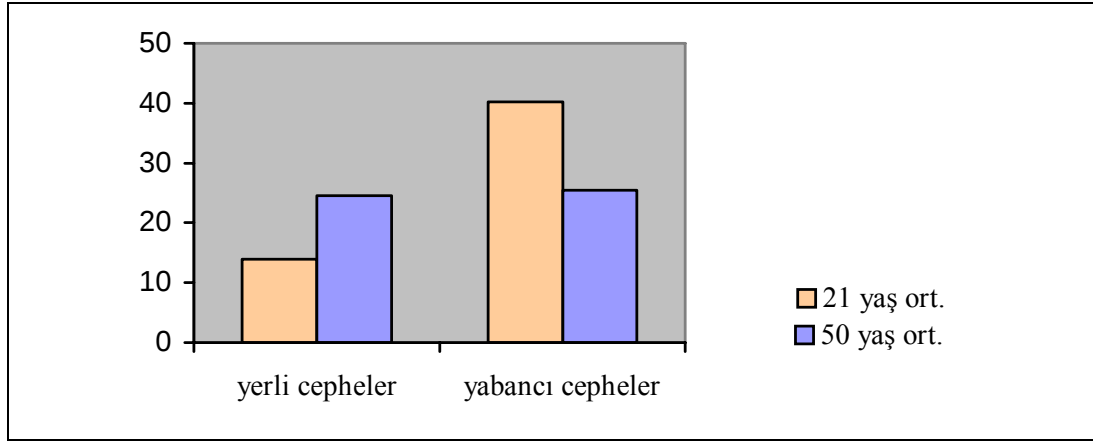
	TERCİH (%)												Toplam
	YERLİ ÖRNEKLER						YABANCI ÖRNEKLER						
Resim no	2	3	6	7	9	12	1	4	5	8	10	11	
21 yaş ort.	-	2,0	2,0	5,9	-	-	1,0	-	5,9	9,8	3,9	19,6	50
50 yaş ort.	-	8,8	3,9	8,8	1,0	2,0	-	-	3,9	15,7	-	5,9	50
Toplam	-	10,8	5,9	14,7	1,0	2,0	1,0	-	9,8	25,5	3,9	25,5	100

Yabancı cephelerden 11 numaralı resim %19,6 ve 8 numaralı resim %15,7 oranla yaş farkına göre en fazla beğenilen cepheler olmuştur. 2 ve 4 numaralı resimler ise her iki yaş grubu tarafından da tercih edilmeyen cepheler olmuştur (Şekil 3.15).

En çok beğenilen cepheler	Hiç beğenilmeyen cepheler
 Resim 11	 Resim 2
 Resim 8	 Resim 4

Şekil 3.15. En fazla beğenilen ve hiç beğenilmeyen resimler

Yaş ortalaması 21 olan grubun, yaş ortalaması 50 olan gruba göre yabancı cepheleri daha fazla beğendiği görülmektedir. Genç grubunun yerli cepheleri tercih etme oranı %13,9, yabancı cepheleri tercih etme oranı %40,2 iken; yaşlı grubun yerli cepheleri tercih etme oranı %24,45, yabancı cepheleri tercih etme oranı 25,5 olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 3.16). Bu sonuca göre, yabancı cephelerin genç yaş grubuna daha sempatik geldiğini söyleyebiliriz. Yaş grupları ile beğeni tercihleri arasındaki ikili karşılaştırmalarda (Crosstab) yaş grupları ile beğeni tercihleri arasında istatistiksel açıdan önemli bir ilişki vardır (*Pearson Ki kare*: 23,044, *df*: 9, *p*=0,006).

Şekil 3.16. Yaş gruplarına göre yerli ve yabancı cephelerde 'beğeni' tercihleri

Cinsiyet grupları ile beğeni tercihleri arasındaki ikili karşılaştırmalarda cinsiyet grupları ile beğeni tercihleri arasında istatistiksel açıdan önemli bir ilişki yoktur. (*Pearson Ki kare*: 8,091, *df*: 9, *p*=0,525). Bay ve bayan cinsiyet grupları arasında da en çok tercih edilen cepheler 11 ve 8 numaralı cepheler olmuştur. Baylar 11 numaralı cepheyi %11,8, 8 numaralı cepheyi %10,8, bayanlar ise 11 numaralı cepheyi %13,7, 8 numaralı cepheyi de %14,7 oranla daha fazla tercih etmişlerdir (Çizelge 3.18).

Çizelge 3.18. Katılımcıların cinsiyet farkına göre beğeni tercihleri

	TERCİH (%)												Toplam
	YERLİ ÖRNEKLER						YABANCI ÖRNEKLER						
Resim no	2	3	6	7	9	12	1	4	5	8	10	11	
Bay	-	5,9	3,9	8,8	-	1,0	-	-	4,9	10,8	3,9	11,8	51
Bayan	-	4,9	2,0	5,9	1,0	1,0	1,0	-	4,9	14,7	-	13,7	49
Toplam	-	10,8	5,9	14,7	1,0	2,0	2,0	-	9,8	25,5	3,9	25,5	100

3.7.2. Yaş ve cinsiyet farkının “sıcaklık” tercihlerine yansımaları

Katılımcıların sıcaklık tercihlerini belirlemek için “Bu evlerin bulunduğu sokakta yolunu kaybettiniz. Yolu sorabilmek için hangi evden yardım isterdiniz?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya verilecek yanıtların, bizi deneklerin en sıcak buldukları cepheye götüreceği düşünülmüştür. Yanlış yorumlara mahal vermemek için soru sorulmadan önce bütün evlerin eşit özelliklere sahip olduğu (kat adedi, büyüklük, ekonomik değer, bahçe, semt vb), tek farkın cephelerinin değişik olduğu hatırlatılmıştır. Buna göre yaş farkının sıcaklık tercihi üzerindeki etkisi Çizelge 3.19’da görülmektedir.

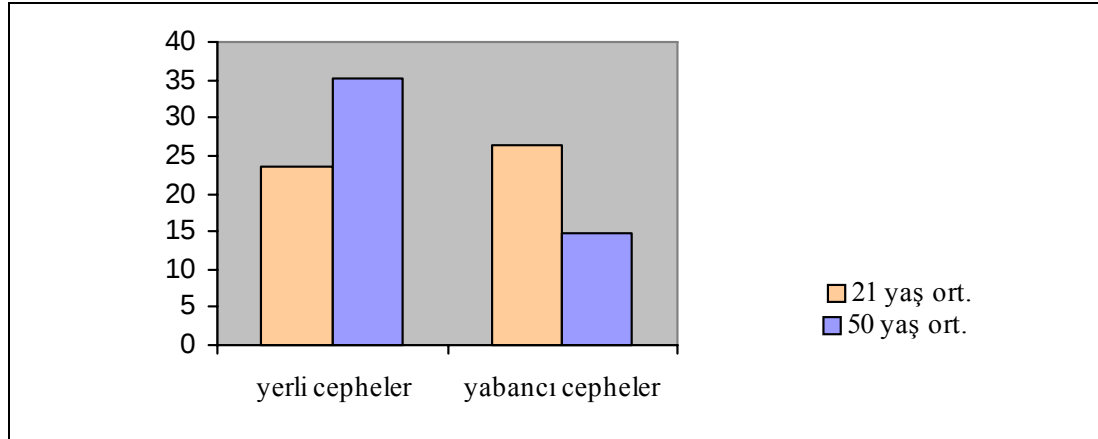
Çizelge 3.19. Katılımcıların yaş farkına göre ‘sıcaklık’ tercihleri

	TERCİH (%)												Toplam
	YERLİ ÖRNEKLER						YABANCI ÖRNEKLER						
Resim no	2	3	6	7	9	12	1	4	5	8	10	11	
21 yaş ort.	1,0	3,9	-	16,7	-	2,0	3,9	2,0	4,9	2,9	4,9	7,8	50
50 yaş ort.	1,0	8,8	-	23,5	1,0	1,0	1,0	2,0	2,9	2,0	-	6,9	50
Toplam	2,0	12,7	-	40,2	1,0	2,9	4,9	3,9	7,8	4,9	4,9	14,7	100

Katılımcıların cephelere ilişkin sıcaklık tercihlerini belirlemek için sorulan soruya verdikleri yanıtlarda, yaş farkına bağlı sıcaklık tercihleri ile aralarında bir ilişki bulunmamasına karşın (*Pearson Ki kare*: 12,018, *df*: 10, $p=0,284$) en sıcak bulunan cephe %40,2 oranla 7 numaralı cephe olmuştur. Genç grup %16,7, yaşlı grup ise %23,5 ile 7 numaralı cepheyi gençlere oranla daha fazla sıcak bulmuşlardır.

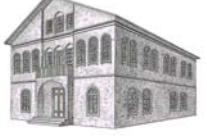
En sıcak bulunan cephenin biçimsel özelliklerine baktığımızda aynı zamanda en aşına olunan cephe karşımıza çıkmıştır. Tezin hipotezlerinde de aşinalığın sıcaklık tercihlerini etkileyeceği düşünülmekteydi. Bu sonuca göre, hipotezin doğrulanmış olduğunu söyleyebiliriz. Genç grubun aşinalık durumunda yaşlılara nazaran biraz düşüş görülmüştü. Sıcaklık tercihlerindeki bu farkı da aşinalık düzeyi ile ilişkilendirebiliriz. Genç grubun yerli cepheleri tercih etme oranı %23,6 iken yaşlıların %35,3’tür. Yaşlı grubun yabancı resimleri tercih etme oranı %14,8 iken,

gençlerin oranı %26,4 olmakla yabancı örnekleri yaşlılara kıyasla daha sıcak bulmuşlardır (Şekil 3.17).

Şekil 3.17. Yaş gruplarına göre yerli ve yabancı cephelerde ‘sıcaklık’ tercihleri

Sıcaklık tercihlerini etkileyebilecek bir diğer faktör de kullanılan malzemedir. En sıcak seçilen örnekte kullanılan malzeme sıcak malzemelerden olan ahşaptır. Her iki grubun sıcaklık tercihlerinde yer almayan 6 numaralı cephede kullanılan malzemenin (taş) soğuk malzeme olması, tercih edilmemesinin sebeplerinden olduğunu söyleyebiliriz (Şekil 3.18).

En sıcak bulunan cephe	Hiç sıcak bulunmayan cephe
 Resim 7	 Resim 6

Şekil 3.18. En sıcak bulunan ve hiç sıcak bulunmayan resimler

Katılımcıların cephelere ilişkin sıcaklık tercihlerini belirlemek için sorulan soruya verdikleri yanıtlarda, cinsiyet farkına bağlı sıcaklık tercihleri ile aralarında bir ilişki görülmemekle beraber (*Pearson Ki kare*: 6,131, *df*: 9, *p*=0,804) tercihlerin yüzdelik değerleri Çizelge 3.20’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.20. Katılımcıların cinsiyet farkına göre ‘sıcaklık’ tercihleri

	TERCİH (%)												Toplam
	YERLİ ÖRNEKLER						YABANCI ÖRNEKLER						
Resim no	2	3	6	7	9	12	1	4	5	8	10	11	
Bay	1,0	4,9	-	24,5	-	1,0	2,0	1,0	4,9	2,0	2,9	6,9	51
Bayan	1,0	7,8	-	15,7	1,0	2,0	2,9	2,9	2,9	2,9	2,0	7,8	49
Toplam	2,0	12,7	-	40,2	1,0	2,9	4,9	3,9	7,8	4,9	4,9	14,7	100

Bay ve bayanların sıcaklık tercihlerinde de 7 numaralı yerli resim en sıcak cephe olarak karşımıza çıkmaktadır. Bayanların %15,7’si ve bayların %24,5’i 7 numaralı cepheyi daha sıcak bulmuşlardır.

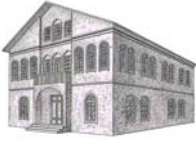
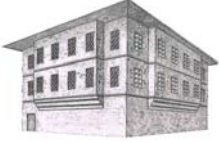
3.7.3. Yaş ve cinsiyet farkının “statü” tercihlerine yansımaları

Mimarlığın en yoğun ürün verdiği tasarım alanı olan ‘konut’, aynı zamanda gündelik yaşamın, mimarlıkla veya mimarlık kültürüyle de buluşma noktası, kişinin kendisini ifade etme, sosyal ve ekonomik statüsünü gösterme mekânıdır. Diğer bir deyişle konut önemli bir kişisel semboldür. Bu bağlamda katılımcıların statü sembollerini belirleyebilmek için “Ünlü biri olduğunuzu hayal edin (bürokrat, iş adamı, siyasetçi, gibi...). Bu evlerin bulunduğu bir semtte otursaydınız sizi yansıtabileceğini düşündüğünüz ev hangisi olurdu?” sorusu sorulmuştur. Diğer sorularda olduğu gibi bu soruda da bütün evlerin eşit özelliklerde olduğu, sadece dış görünüşünün farklı olduğu hatırlatılmıştır. Katılımcıların statü tercihlerinin yaş farkına göre değişimi çizelge 3.21’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.21. Katılımcıların yaş farkına göre ‘statü’ tercihleri

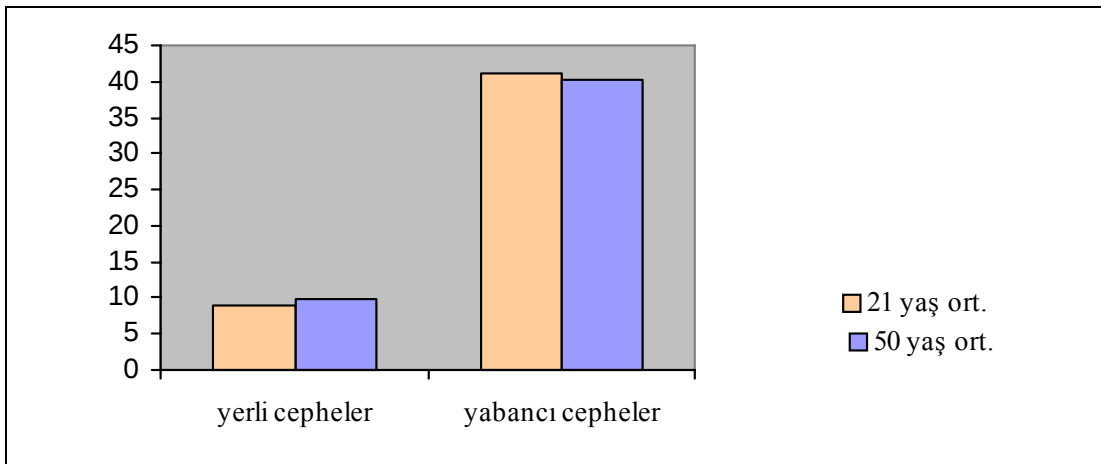
	TERCİH (%)												Toplam
	YERLİ ÖRNEKLER						YABANCI ÖRNEKLER						
Resim no	2	3	6	7	9	12	1	4	5	8	10	11	
21 yaş ort.	-	2,9	1,0	4,9	-	-	1,0	2,0	1,0	28,4	5,9	2,9	50
50 yaş ort.	-	2,9	2,0	1,0	-	3,9	2,0	-	6,9	23,5	2,9	4,9	50
Toplam	-	5,9	2,9	5,9	-	3,9	2,9	2,0	7,8	52,0	8,8	7,8	100

Çizelge 3.21'e göre katılımcıların statü tercihlerinde yaş farkına bağlı belirgin bir değişim görülmemiştir (*Pearson Ki kare*: 15,805, *df*: 9, *p*=0,71). Statü göstergesi olarak tercih edilen cephe %52 oranla 8 numaralı resim olmuştur. Bu cepheyi yaşlı grup %23,5, genç grup ise %28,4 oranla yaşlı gruba göre daha fazla tercih etmişlerdir. 2 ve 9 numaralı örnekler hiçbir katılımcı tarafından statü göstergesi olarak tercih edilmemiştir (Şekil 3.19).

Statü bakımından en çok tercih edilen cephe	Statü bakımından hiç tercih edilmeyen cepheler	
		
Resim 8	Resim 2	Resim 9

Şekil 3.19. Statü bakımından en çok tercih edilen ve hiç tercih edilmeyen resimler

Yerli ve yabancı cepheler arasında statü tercihlerinde yaşa bağlı önemli bir farklılık görülmemiştir. Genç grubun yerli cepheleri tercih etme oranı %8,8 iken yabancı cepheleri tercih etme oranı %41,2'dir. Yaşlı grubun yerli cepheleri statü bakımından tercih etme oranı %9,8 iken, yabancı resimleri tercih etme oranı %40,2'dir (Şekil 3.20).

Şekil 3.20. Yaş gruplarına göre yerli ve yabancı cephelerde 'statü' tercihleri

Seçilen cephenin biçimsel özelliklerine baktığımızda, üç kat boyunca devam eden kolonatlar ve giriş cephesindeki üçgen alınlık dikkati çekmektedir. 8 numaralı cephe aynı zamanda en gösterişli bulunan cephe olma özelliğini taşıırken, hiç tercih edilmeyen 2 ve 9 numaralı cepheler de en mütevazı cepheler arasındadır.

Katılımcıların statü tercihlerinde cinsiyet farkına bağlı olarak belirgin bir değişiklik olmamakla beraber (*Pearson Ki kare*: 9,000, *df*=9, *p*=0,437), tercihlerin cinsiyet farkına göre yüzdelik değerleri Çizelge 3.22’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.22. Katılımcıların cinsiyet farkına göre ‘statü’ tercihleri

	TERCİH (%)												Toplam
	YERLİ ÖRNEKLER						YABANCI ÖRNEKLER						
Resim no	2	3	6	7	9	12	1	4	5	8	10	11	
Bay	-	2,0	2,9	2,9		1,0	1,0	-	2,9	29,4	3,9	4,9	51
Bayan	-	3,9	-	2,9		2,9	2,0	2,0	4,9	22,5	4,9	2,9	49
Toplam	-	5,9	2,9	5,9		3,9	2,9	2,0	7,8	52,0	8,8	7,8	100

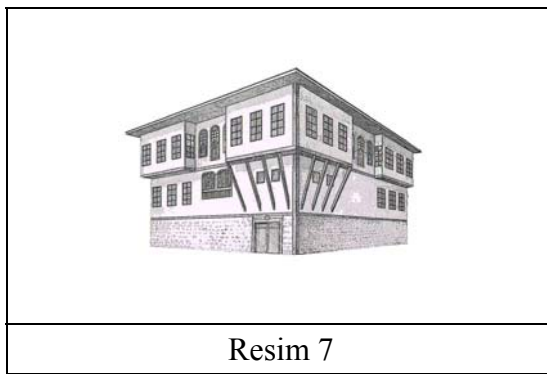
Buna göre, 8 numaralı resim %52 oranla statü göstergesi olarak en çok tercih edilen cephe olmuştur. Baylar %29,4, bayanlar %22,5 oranla 8 numaralı resmi baylara göre daha az tercih etmişlerdir.

3.8. Bölüm Değerlendirmesi

Çalışmanın başında varsayılan hipotezler yapılan deneysel çalışma ile test edilmiştir. Buna göre denekler çalışmanın ilk aşamasında, ısınma amacıyla her bir konut cephesini sıfat çiftleri ile değerlendirmiştir. Bir sonraki aşamada örneklerin yerli ve yabancı olarak gruplandırılmasıyla, deneklerin örnekleri tanıma düzeyleri belirlenmiştir. Çalışmanın son kısmında da deneklerin beğeni, sıcaklık ve statü tercihleri belirlenmiştir.

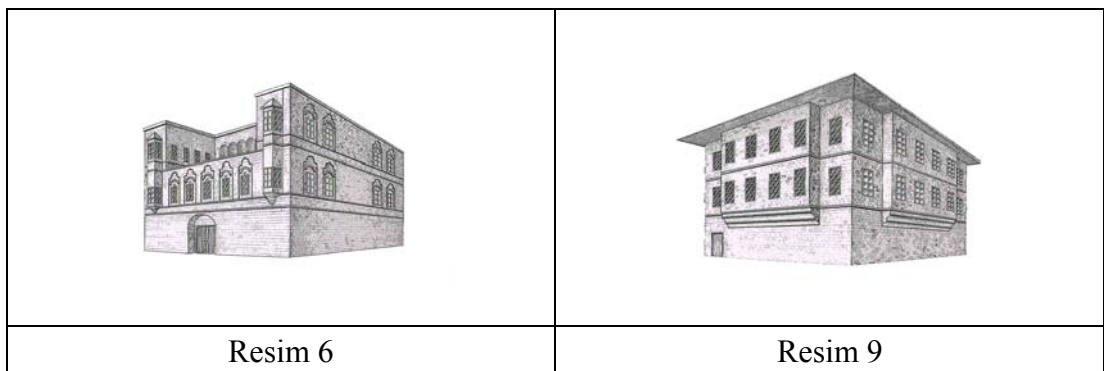
Buna göre, yerli konut örneklerinin aşına bulunacağı hipotezi yapılan alan çalışması sonucunda desteklenmiştir. Aynı zamanda deneyimin aşinalık duygusunu

etkileyeceği, yaşlı grubun gençlere göre daha deneyimli olacağı ve örnekleri daha aşına olarak değerlendireceği hipotezi de yapılan istatistik analizleri ile doğrulanmıştır. Aşına bulunan örneklerin genel özelliklerine bakıldığında, Kahramanmaraş'ın geleneksel evlerindeki benzer karakteristikler (geniş saçaklar, cumbalar, payandalar) görülmüştür. Genel olarak aşına bulunan yerli örneklerden etkileyici ve mütevazı bulunanlar “güzel” ve “sıcak” şeklinde yorumlanmıştır. En aşına olunan cephe olarak karşımıza 7 numaralı cephe çıkmaktadır (Şekil 3.7).

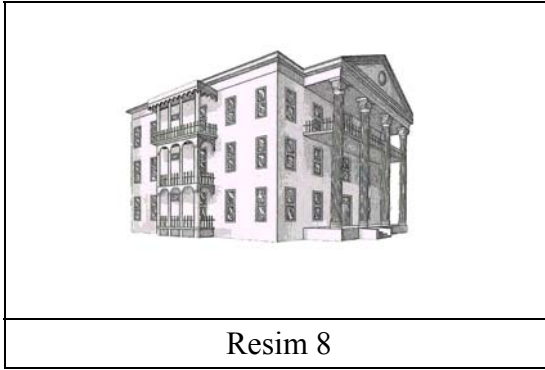
Şekil 3.21. Katılımcıların en fazla aşına oldukları cephe

Aşına olunmayan yerli örnekler genel olarak sıradan ve mütevazı bulunmuş, “çirkin” ve “soğuk” olarak değerlendirilmişlerdir. 6 ve 9 numaralı resimler en çirkin ve soğuk yorumlanan örneklerdir (Şekil 3.22).

Şekil 3.22. Katılımcıların en çirkin ve soğuk buldukları cepheler

Yabancı örnekler genelde aşına bulunmamıştır. Bu örneklerden etkileyici ve gösterişli olanlar güzel ve sıcak olarak yorumlanmıştır. En gösterişli cephe olarak seçilen 8 numaralı örnek en çok beğenilen yabancı cephe olmuştur (Şekil 3.23).

Şekil 3.23. Katılımcıların en çok beğendikleri yabancı cephe

Yabancı örneklerden sıradan ve mütevazı olanlar ise çirkin ve soğuk olarak yorumlanmıştır. Aşına bulunan yabancı örnekler, aynı zamanda etkileyici ve gösterişli bulunarak, güzel ve sıcak şeklinde yorumlanmıştır. Kahramanmaraş'ın villa tipi konutlarıyla benzer özellikleri (çatı pencereleri, verandalar) gösteren 11 numaralı cephe en aşına olunan yabancı örnek olmuştur (Şekil 3.24).

Şekil 3.24. Katılımcıların en fazla aşına oldukları yabancı cephe

Aşına bulunan örneklerin hafızada bir yere oturtulabilmesi daha kolay olduğundan, yerli örneklerin geleneksel olduklarının farkına varılmış ve bu örnekler modası geçmiş olarak nitelenmiştir. Yabancı örnekler ise yerli örneklerle nazaran daha modern olarak yorumlanmıştır.

Çalışmadaki aşinalık ve karmaşa ilişkisinde, hipotezde belirtildiği üzere ters bir ilişki görülmüştür. Tanımanın artmasıyla çevremizde gördüğümüz nesneleri algılayabilmemiz kolaylaşmaktadır. Dolayısıyla algılama ve anlamlandırma süreçlerinin daha kolay yaşanması karmaşa durumunu azaltmaktadır. Alan çalışması kapsamında kullanılan yerli (aşına olunan) örneklerin karmaşa durumunun, yabancı (aşına olunmayan) örneklerle kıyasla daha az bulunduğu istatistiksel açıdan kanıtlanmıştır. Deneyime bağlı olarak yaş farkına göre yapılan değerlendirmelerde de genç grup, örnekleri yaşlı gruba göre daha karmaşık ve daha modern bulmuştur.

Cinsiyet farkına göre yapılan değerlendirmelerin sonucunda, etkilenme ve aşinalık durumlarında belirgin bir farklılık görülmüştür. Baylar bayanlara kıyasla örnekleri daha aşına ve etkileyici olarak yorumlamışlardır. Bayanlar örneklerle daha olumsuz bakmıştır.

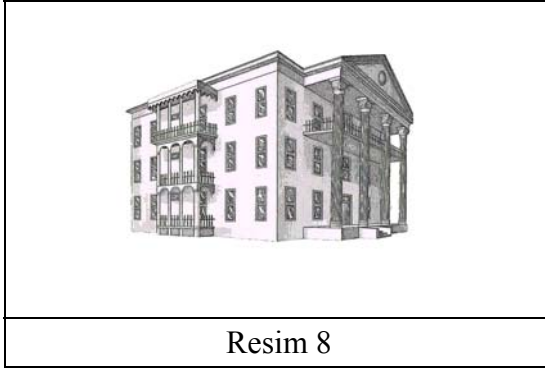
Aynı zamanda deneklerin, örneklerin Türkiye'ye mi yoksa yabancı ülkelere mi ait olma durumunu bilmeleri konusunda bayanların daha başarılı oldukları söylenebilir. Yaş farkına göre bakıldığında, başarı oranları arasında istatistiksel açıdan önemli bir farklılık görülmemiştir.

Deneklerin beğeni tercihlerinde, genç grubun yaşlı gruba göre yabancı örnekleri daha çok beğendiği tespit edilmiştir. Yaşlı grup tercihlerini daha çok yerli örneklerden yana yapmıştır. Cinsiyet farkına göre, bay ve bayanların beğeni tercihleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Deneklerin sıcaklık (yakınlık) tercihlerinde genç grubun yerli ve yabancı cephelere ilgisi çok farklı görülmemiştir. Ancak yaşlı grubun tercihlerinde genel olarak yerli cepheler görülmektedir. Her iki yaş ve cinsiyet grubunun tercihinde 7 numaralı yerli cephe en yakın bulunan cephe olmuştur. Aşına olma durumu deneklerin sıcaklık tercihlerini etkilemiştir.

Statü tercihlerinin değerlendirmesine baktığımızda yerli ve yabancı stillerin yaş ve cinsiyete göre tercihlerinde, yabancı stillere bir eğilim gözlemlenmiştir. Bu durumda

Çalışmanın başında varsayılan, yabancı stillerin denekleri etkileyerek statü göstergesi tercih edileceği hipotezi doğrulanmış olmaktadır. Her iki yaş grubu da, statü konusunda yerli ve yabancı stilleri eşit denebilecek şekilde değerlendirmiştir. 8 numaralı cephe grupların ortak statü tercihi olmuştur (şekil 3.25).

şekil 3.25. Katılımcıların statü göstergesi olarak tercih ettikleri cephe

3. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

İnsanın günlük yaşamda kullandığı ya da tükettiği nesnelerin pratik amacı dışında taşıdıkları yan anlamları tanımlamada kullanılan simgeler, sosyal statüleri, kültürel değerleri, ekonomik ve politik durumları, duygu ve düşünceleri ifade eden araçlar olmuşlardır. İnsan yaşamının vazgeçilmez unsurlarından biri olan simgesellik, insanoğlunun barınma, yeme, içme, giyme gereksinimleri için tükettiği ya da kullandığı bütün nesnel varlıkların ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu bağlamda, yapılar, insan yaşamını kolaylaştırıcı işlevler üstlenmenin yanı sıra toplumların sahip olduğu belli sosyal, kültürel ya da ekonomik değerlerin ve kişisel görüş ve düşüncelerin simgelerini de oluşturmuştur.

İçinde yaşanılan dönemi, toplumu, kültürel ortamı ve ekonomik değerleri bulunduran ve bu değerlerden etkilenen bir oluşum olan ‘mekân’, mimarlığın en temel uğraşı olmuştur. Dolayısıyla mekânı, sadece hacim, yüzey, ışık, doku gibi özellikleri olan bir fiziksel boyutlanma şeklinde algılamamak gerekir. Mekânların başında yer alan konut, aynı zamanda toplumun aile yapısını, sosyal, ekonomik, kültürel konumlarını yansıtan bir aynadır [Gür, 1995]. Toplumun yapısına, gereksinimlerine, ekonomik verilere, teknolojik gelişmelere bağlı olarak yaratıcı bir süreç içinde varlığını sürdüren konut; kültürün mimarlıkla buluşma noktasıdır. Konut, doğrudan ilgi alanı mimarlık olmayanların, disiplinler arası çalışmaların mimarlığı tanımak, anlamak, değerlendirmek, pozisyon belirlemek için en çok kullandıkları örnekleme alanını oluşturmuştur. Bunun nedeni konut yapısının insanlar tarafından yoğun ve sürekli kullanımıdır. Bir çok mimarlık eleştirmeninin vurguladığı gibi, her şeyden önce yaşama biçimlerinin, üretim ve tüketim ilişkilerinin meşrulaşma biçimi olan mimarlık, özellikle konut alanında kültürel yapının yansımalarını barındırmaktadır [Güzer, 2001].

Mimarlığın en yoğun ürün verdiği tasarım alanı olan ‘konut’, aynı zamanda gündelik yaşamın mimarlıkla veya mimarlık kültürüyle de buluşma noktası; kişinin kendisini ifade etmesi, sosyal ve ekonomik statüsünü göstermesi açısından önemli bir kişisel semboldür. Bu konuda yapılan bir çok araştırma tek müstakil evler üzerine

odaklanmıştır. Bu tarz bir çevreyi seçmek için bir sürü neden vardır. Çoğu kültürlerde tek müstakil evler, inşa edilmiş çevrenin büyük bir bölümünü oluşturur. Çoğu insan zamanının büyük bir bölümün evlerinin içinde ya da yakınında harcarlar. Evler kültürel ve kişisel yönlerden de önem arz ederler. Bu sebeple evler, sık sık, tekrar tekrar ve uzun süre içerisinde tecrübe edilir: düzenlerin sözsüz öğrenimine yol gösteren bir dizi örnek sunarlar ve biçimin iyi geliştirilmiş zihinsel betimlemesine temel oluştururlar.

Bu tez çalışmasının oluşumunda farklı grupların farklı yorumlara sahip olabileceği teorisi esas alınmıştır. Bu amaçla Rapoport'un bina ortamındaki sözsüz iletişim modeli çerçevesinde, yerli ve yabancı kültürlerden farklı stillere ait konut cepheleri ile bir anket çalışması düzenlenmiştir. Bu modele göre, üzerlerinde kodlanmış bilgiler taşıyan örnek cephe resimleri deneklere gösterilerek onlarla iletişime geçmesi sağlanmıştır. Farklı yaş, cinsiyet ve bölge gruplarının cepheleri biliş süzgecinden geçirerek anlamlandırma süreçleri farklı kurgularda gerçekleştiğinden, aynı resimler için farklı anlamlar çıkarılmıştır. Bunun yanında grupların aynı anlamları paylaştıkları da görülmüştür.

Bu çalışmayla da desteklenen farklı grupların farklı yorumlara sahip olabileceği teorisinin temelinde deneyimlenmenin farklı olması yatmaktadır. İnsanlar, çevrelerinde gördüğü tiplerin tekrarları ile deneyim kazanırlar. Tekrar eden durumlar karşısında zihinsel strüktür şemaları inşa edilir. Çevredeki örneklerin inşa edilen bu strüktür şemaları ile uyuşması durumunda aşinalık duygusu ortaya çıkar. Bu bakımdan alan çalışmasında kullanılan Türkiye'ye ait örneklerin, uzun süre Türkiye'de yaşamış ve yaşamakta olan denek grubuna yabancı örneklerden daha aşina gelmesi tesadüf değildir. Aynı zamanda denek grubun çoğunluğunu oluşturan uzun süre Kahramanmaraş'ta yaşamış halka en aşina olan cephenin, Kahramanmaraş geleneksel evlerindeki benzer karakteristikler gösteren cephe olması buna bağlıdır.

Zihinsel strüktür şemalarına uymayan durumlar ise alışılmamış olarak tariflenir. Nasar'ın dediği gibi bu durumda insanlar hafızalarını genişleterek bilgiyi bir kategoriye sokarlar ya da bulanık bir kategori oluştururlar. Bu durum yurt dışından

seçilen konut örnekleri için gerçekleşmiştir. Tamamı geleneksel olan cephe örneklerinden yerli örnekler, tanınarak hafızalarda kolayca bir yere oturtulmuş ve modası geçmiş olarak nitelenmiştir. Ancak yabancı örnekler tanınmadığından, hafızalarda, bulanık bir kategori oluşturarak yer edinmiştir. Net olmayan bu durum sebebiyle yerli örneklere kıyasla daha modern oldukları görüşü ortaya çıkmıştır.

Wickelgren, ne kadar aşına olunursa o kadar az karmaşa yaşanacağını ileri sürmüştür. Bu durumda yapılan alan çalışmasının sonuçlarına bakıldığında; aşına olunmayan yabancı cepheler yerli cephelerden daha karmaşık olarak yorumlanırken, yerli konut örnekleri ise genelde daha sade olarak değerlendirilmiştir.

Sosyal sembolizm üzerine yapılan çeşitli çalışmalarda konutun, biçimi, stili, i ve dış dekorasyonu ile kullanıcısının kimliğini yansıttığı ve yansıtması gerektiğı yönünde bulgular ortaya çıkmıştır [Sadalla ve Sheets, 1993; Hummon, 1989]. Rapoport [Rapoport, 1969] ve Cooper [Cooper, 1974] ın yazıları ile başlamış bir süreçte geçen 20 yıllık sürede konutun sembolik anlamına yönelik önemli adımlar atılmıştır. Konutun kişisel ve sosyal sembol olarak ele alınan fonksiyonu kültürel değer olarak, sosyal sınıf, mesleki uzmanlık, Jungian teori, Freudian teori, iletişim teorisi, kişisel özellik teorisi ve kendini ifade etme teorisi şeklinde farklı başlıklar altında analiz edilmiştir [Sadalla, 1993]. Son elli yılda sosyal bilimciler ve tasarımcılar da aynı konuya değinmişleridir; antropoloji [Perin, 1977], evre psikolojisi [Altman Gauvain, 1981], sosyoloji [Csikszentmihalyi ve Rocberg-Halton, 1981] ve tasarım profesyonelleri [Alexander, 1977; Rapoport, 1982; Hayden, 1984]. Bu bakış açısıyla kendini ifade etme konusunda, yapıların biçimlendirilmesinde yeni stiller, yaklaşımlar ve akımlar ortaya çıkmıştır.

evre-davranış araştırmacıları tarafından tarif edilen konutun biçimlerine yönelik psikolojik ve sosyal fonksiyonlar kullanıcıların kimliği ile ilgilidir. Semboller kişilerin paylaşılan şemalar (kalıp yargılar) geliştirmesine yardımcı olur. Bu şemalar kimin ne olduğu konusunda fikir verirler. Tezin alan çalışmasında kullanılan yerli ve yabancı farklı konut stillerine ait cepheler ile kişilerin beğeni, sıcaklık (yakınlık) ve statü sembolleri ortaya çıkarılmıştır. Buna göre, yabancı cepheler Kahramanmaraş

halkı tarafından daha çok beğenilmiştir. Aşına olunmayan yabancı cephelerin daha fazla tercih edilmesinin nedeni olarak, farklı olma durumunun ilgiyi dürtüklemesinden kaynaklanabileceği söylenebilir. Keza, Purcell ve Nasar da yapmış oldukları bir çalışmalarında farklılık ve birbirine benzememe durumunun ilgiyi arttırdığını tespit etmiştir [Purcell & Nasar 1992]. Kahramanmaraş halkı, sıcaklık sembolü olarak en aşına oldukları cepheyi tercih etmiştir. Bu durumda, aşinalık yakınlığı ifade eden kavram olmuştur. Statü göstergesi olarak yapılan tercihlerde, halkın yabancı cephelerden etkilendiği görülmüştür. Yabancı cepheler arasındaki en gösterişli ve modern bulunan cephe, statü sembolü olarak tercih edilen cephe olmuştur. Beğeni, sıcaklık ve statü tercihlerinde yaş ve cinsiyet farkına bağlı olarak çeşitli farklılıklar olduğu gibi aynı anlamların da paylaşıldığı görülmüştür.

Sonuç olarak, bu tez çalışmasıyla, farklı kültürlere ait stillerin farklı gruplar için ifade ettikleri anlamlar belirlenmiştir. Stillerin verilmek istenen mesajları iletebilmedeki başarısı test edilmiştir. Tez kapsamında ele alınan yerli ve yabancı farklı stillerdeki konut cephelerinin yaş, cinsiyet vb. demografik özelliklere bağlı olarak ne tür yorum farklarına sebep olabileceği test edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Ackerman, J.S., “Style”, Art and Archaeology, In. Ackerman, *Prentice*, Englewood Cliffs, NJ, 174-186 (1963).
- Akalın, A., Yıldırım, K., Wilson, C., Kılıçoğlu, Ö., “Architecture and engineering students’ evaluations of house façades: preference, complexity and impressiveness”, *Journal of Environmental Psychology*, (2009). (Basım aşamasında)
- Akalın, A., Yıldırım, K., Wilson, Saylan, A., “Users’ evaluations of house façades: preference, complexity and impressiveness”, *Open House International*, (2009). (Basım aşamasında)
- Alberti, L.B., “De re aedificatoria”, (ed.) J. Rykwert; (trans.) J. Leoni, *Ten Books on Architecture*, London (1955).
- Aydınlı, S., “Mimarlıkta Görsel Analiz”, *İstanbul Teknik Üniversitesi*, Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 7-24 (1992).
- Bagozzi, R. P., Yi, Y., “On the evaluation of structural equation models”, *Journal of the Academy of Marketing Science*, 16, 74-94 (1988).
- Banham, R., “Theory and Design in the First Machine Age”, *MIT Press*, Cambridge, 44-67 (1980).
- Berlyne, D.E., “Aesthetics and psychobiology”, *New York: Meredith*, (1971).
- Blau, J., “A Framework of Meaning in Architecture”, Sing-Symbols and Architecture, Eds. Broadbent, G., Bunt, R., Jencks, C, *John Wiley and Sons Ltd.*, New York, 333-366 (1980).
- Bosma, H., Marmot, M.G., Hemingway, H., Nicholson, A.C., Brunner, E., Stansfield, S.A., “Low job control and risk of coronary heart disease in Whitehall II (prospective cohort) study”, *BMJ*, 314, 558–565 (1997).
- Bowman, W.J., “Graphic communication”, *John Wiley*, New York, 9 (1968).
- Chan, C.S., “Can style be measured?”, *Design Studies*, 21, 277-291 (2000).
- Chan, C.S., “An examination of the forces that generate a style”, *Design Studies*, 22(4): 319-346 (2001).
- Chen, K., “Form Language and Style Description”, *Design Studies*, vol 18, 249-274 (1997).

Cherulnik, P.D. & Wilderman, S.K., "Symbol of status in urban neighborhoods: contemporary perceptions of nineteenth-century Boston.", *Environment and Behaviour*, 18, 604-622 (1986).

Cooper, L., "Theories of style with especial reference to prose composition" essays, excerpts and translations B. Franklin, New York, 12 (1968).

Cooper, C., "The house as a symbol of self", J. Lang (ed.), *Architecture and Human Behavior*, Strousburg, PA: Dowden, Hutchinson & Ross, (1974).

Devlin, K. & Nasar, J.L., "The beauty and the beast: Some preliminary comparisons of 'high' versus 'popular' vs. 'high' architecture and public vs. architect judgements of same.", *Columbus: Ohio State Univ., Working Paper*, Department of City and Regional Planning, (1987).

Devlin, K., Nasar, J.L., "The beauty and the beast: Some preliminary comparisons of 'high' versus 'popular' residential architecture and public versus architect judgements of same.", *Journal of Environmental Psychology*, 9, 333-344 (1989).

Doblin, J., "Discrimination: the special skills required for seeing, and the curious structure of judgement", *Design Process Newsletter*, vol 2, 1-6 (1987).

Dondis, D.A., "A primer of visual literacy", *MIT Press*, Cambridge, MA, 21-67-128 (1973).

Duncan, J., "Landscape taste as a symbol of group identity: a Westchester Country village.", *Geographical Rev.*, 63, 334-355 (1973).

Ekman, P., "Biological and cultural contributions to body and facial movement.", In J. Blacking (Ed), *The antropology of the body*, London: Academic, 39-84 (1977).

Eluard, P., "Dignes de Vivre", *Julliard*, 115 (1941).

Enkvist, N.E., "On defining style: an essay in applied linguistics", In J. Spencer (Ed), *Linguistics and Style*, *Oxford University Press*, London, 12-28 (1964).

Espe, H., "Differences in perception of national socialist and classicist architecture", *Journal of Environmental Psychology*, 1, 33-44 (1981).

Feldman, E.B., "Varieties of visual experience: art as image and idea", *Prentice Hall*, Englewood Cliffs, NJ, 169 (1972).

Focillon, H., "The Life Of Forms" (Tr. C.B. Hogan & G. Kubler), New York, 1948.

Foote, K.E., "Color in public spaces: towards a communion-based theory of the urban Built Environment.", Chicago, IL, University of Chicago, *Department of Geography Research*, 205 (1983).

Fush, R., Ford, L., "Architecture and geography of the American city", *Geographical Review*, 79:324-340 (1986).

Gans, H., "Towards a human architecture: a sociologist view of the profession", *Journal of Architectural Education*, 2, 26-31 (1978).

Garling, T., "Multidimensional scalling and semantic differential technique study of the perception of environmental settings", *Scandinavian Journal of Psychology*, 17, 323-332 (1976).

Geller, D.M., Cook, J.B., O'Connor, M.A. & Low, S.K., "Perceptions of urban scenes by small town and urban residents: A multidimensional scalling analysis.", In P. Bart, A. Chen & G. Francescato (Eds), Knowledge for desing: Proceedings of the 13th International Conference of the Environmental Design Research Association, **MD: EDRA**, College Park, 128-141 (1982).

Gibson, J.J., "The perception of visual surfaces.", *American Journal of Psychology*, 63: 367-384 (1950).

Gifford, R., "Environmental dispositions and the evaluation of architectural interiors.", *Journal of Research in Personality*, 14, 386-399 (1980).

Greene, T.M., "The Arts and the Art of Criticism", *Princeton University Press*, Princeton, 5-12 (1940).

Groat, L., & Canter D., "Does Post-modernism communicate.", *Prograssive Architecture*, 12, 84-87 (1979).

Groat, L., "Meaning in post-modren architecture: An examination using the multiple sorting task.", *Journal of Environmental Psychology*, 2, 3-22 (1982).

Groat, L., Despres, C., "the significance of architectural theory for environmental research", In E.H. Zube ve G.T. Moore (Eds.), *Advances In Environmen, Behavior and Design*, vol. 4, 3-53 (1990).

Gür, Ş.Ö., "Kültür ve Değişim mi, Yoksa Kültürleri mi?", *7. Uluslar Arası Yapı-Yaşam Kongresi'95*, TMMOB Mimarlar Odası, Bursa, (1995).

Güzer, A., "Bir Kültürel Çatışma Alanı Olarak Konut", *Gazi Sanat*, Sayı 2, 71 (2001)

Hauser, A., "The Philosophy of Art History", Alfred A. Knopf, New York, 3-116 (1959).

Hersberger, R.G., "Predicting the meaning of architecture", In Lang, J., *Desinging for Human Behavior*, Dowdwn, Hutchinson and Ross, Pennsylvania, 147-200 (1974).

Herzog, T.R., Kaplan, S. & Kaplan, R., "The prediction of preference for familiar urban places", *Environment and Behaviour*, 8, 627-645 (1976).

Herzog, T.R., Kaplan, S. & Kaplan, R., "The prediction of preference for unfamiliar urban places", *Environment and Behaviour, Population and Environment*, 5, 43-59 (1982).

Horayangkura, V., "Semantic dimensional structures: A methodological approach.", *Environment and Behavior*, 10, 555-584 (1978).

İmamoğlu, Ç., "Complexity, liking and familiarity: architecture and non-architecture Turkish students' assessments of traditional and modern house facades", *Journal of Environmental Psychology*, 20, 5-16 (2000).

İnternet : Çetin, M., "Kamusal Alanın Şifresi: Bir Yazın Olarak Kent; Biçimsel Dili Olarak Mimarlık ve Grameri Olarak Geometri"

<http://www.metropolistanbul.net/public/temamakale.aspx?mid=20&tmid=22>

İnternet: <http://sozluk.sourtimes.org/show.asp?t=gestalt>

Jencks, C., "The Language of Post-Modern Architecture", *Rizzoli*, New York, 80 (1977).

Kaplan, S., "The dimensions of the visual environment: methodological considerations" In W.J. Mitchell (ed.) *Environmental Design: Research and Practise, Proceedings of the Environmental Design Research Association Conference*, Los Angeles, (1972).

Kaplan, S., & Kaplan, R., "Cognition and environment: coping in an uncertain world.", *New York: Praeger*, (1982).

Kaplan, S., "Where cognition and affect meet: A theoretical analysis of preference", In J.L. Nasar (ed.), *Environmental Aesthetics: Theory, Research and Applications*, Cambridge University Press, New York, 56-63 (1988).

Kaplan, S., & Kaplan, R., "The experience of nature: A psychological perspective.", *Cambridge University Press*, New York, (1989).

Knight, T.W., "The generation of Hepplewhite-style chairback designs", *Environment and Planning*, vol 7, 227-238 (1980).

Kubler, G., "Towards a reductive theory of visual style", In B. Lang (Ed), *The concept of style*, *University of Pennsylvania Press*, Philadelphia, 119-127 (1979).

Goodman, N., "Ways of worldmaking", *Hackett Publishing Company*, Indianapolis, 38 (1978).

- Lang, J., "Symbolic aesthetics in architecture: Toward a research agenda", In J.L. Nasar (Ed.), *Environmental Aesthetics: Theory, Research and Applications*, **Cambridge University Press**, New York, 11-26 (1988).
- Langdon, P., "Suburbanites pick favorite home styles.", *New York Times*, April 22, 12 (1982).
- Langer, S.K., "Philosophy in a New Key", **Mentor Books**, New York, 1-256 (1958).
- Larue, J., "Guidelines for Style Analysis", **W.W. Norton**, New York, ix (1970).
- Lazarus, R.S., "On the primacy of cognition", *American Psychologist*, 39, 124-129 (1984).
- Lewicki et al. Abstract thought; Categorisation, problem solving and induction, 189-223 (1988).
- Mandler, G., "Stories, scripts and scenes: Aspects of schema theory", **L. Erlbaum Associates**, Hillsdale, N.J., 1-144 (1984).
- March, L., "Architectonics Of Humanism", *Academy Editions: Londra*, 1-284 (1998).
- Maslow, A., "A theory of human motivation", *Psychological Review*, 50 (1943).
- McKinley, R.K., Manku-Scott, T., Hastings, A.M., French, D.P., & Baker, R., "Reliability and validity of a new measure of patient satisfaction with out of hours primary medical care in the United Kingdom: development of a patient questionnaire"., *BMJ*, 314, 193-198 (1997).
- Minsky, M.A., "A framework for representing knowledge", In P.H. Winston, Ed., *The Psychology of Computer Vision*, New York: McGraw Hill, 211-277 (1975).
- Nalkaya, S., "Çevresel Tasarımda Simgesellik", *Yapı*, sayı 233, 41-48 (2001).
- Nasar, J., "Visual preferences of elderly public housing residents: residential street scenes", *Journal of Environmental Psychology*, 1, 303-313 (1981).
- Nasar, J.L., "Adult viewers preferences in residential scenes: A study of relationship of environmental attributes to preference", *Environment and Behavior*, 15, 589-614 (1983).
- Nasar, J.L., "Effects of signspace complexity and chorence on the perceived visual quality of retail scenes.", *Journal of the American Planning Association*, 53, 499-509 (1987).

Nasar, J.L., "Editor's introduction", In J.L. Nasar (Ed.), *Environmental aesthetics: Theory, research and applications*, **Cambridge University Press**, New York, 257-259 (1988b).

Nasar, J.L., "Perception, cognition and evaluation of urban places.", In I. Altman, & E.H. Zube (Eds), ***Public Places and Spaces: Human Behaviour and Environment***, vol.10, 31-56 (1989a).

Nasar, J.L., "Symbolic meanings of house styles.", ***Environment and Behaviour***, 21, 235-257 (1989b).

Nasar, J.L., "The evaluative image of the city.", ***Journal of the American Planning Association***, 56, 41-53 (1990).

Nasar, J.L., "Urban design aesthetics: the evaluative qualities of building exteriors", ***Environment and Behavior***, 26, 377-401 (1994).

Oostendorp, A.& Berlyne, D.E., "Dimensions in the perception of architecture: Identification and interpretation of dimensions of similarity.", ***Scandinavian Journal of Psychology***, 19, 73-82 (1978a).

Osgood, C.E.; Suci, G.J.; Tannenbaum, P.H., "The measurement of meaning", ***University of Illinois Press***, Chicago, 1-88 (1957).

Poppeliers, J.C., "What Style is It?: A Guide to American Architecture", ***Preservation Press***, Washington, 10-11 (1983).

Purcell, A.T., "Environment perception and affect: A schema discrepancy model", ***Environment and Behavior***, 18, 3-30 (1986).

Purcell, A.T., Nasar, J.L., "Experiencing other people's houses: a model of similarities and differences in environmental experience", ***Journal of Environmental Psychology***, vol 12, 199-211 (1992).

Rapoport, A., "House, form and culture", ***NJ: Prentice Hall***, Englewood Cliffs, 1-108 (1969).

Rapoport, A. "Human Aspects of Urban Form", Oxford:Pergamon, (1977).

Rapoport, A., "The meaning of the built environment: A nonverbal communication approach", ***CA: Sage***, Beverly Hills, 1-163 (1982).

Rapoport, A., "The meaning of the built environment: A nonverbal communication approach (updated)", ***Tucson University of Arizona Press***, 1-253 (1990).

Rasmussen, S.E., "Yaşanan Mimari", Erduran, Ö., ***Remzi Kitabevi***, İstanbul, 1-206 (1994).

Richardson, M., "Culture and The Urban Stage", *Human Behavior and Environment: Advances in Theory and Research*, Eds. Altman, I, Rapoport, A., Wohwill, J.F., 4, 209-241 (1980).

Ruesch, J., Kees, W., "Non verbal communication: Notes on the visual perceptions of human relations." *CA: University of California Press*, Berkeley, (1956).

Rumelhart, D.E., "Schemata and the cognitive system", In R.S. Wyer, T.K. Srull, Eds.. "Handbook of Social Cognition", New Jersey, *Lawrence Erlbaum and Associates*, 1, 161-188 (1984).

Saarinen, E., "The search for form in art and architecture", *Dover Publications*, New York, 182-183 (1985).

Sadalla, E.K., Sheets, V.L., "Symbolism in building materials: self-presentational and cognitive components", *Environment and Behavior*, vol.25 no.2, 155-180 (1993).

Schapiro, M., "Style", In: M. P. Philipson (Ed), *Aesthetics Today*, *World Publishing*, Cleveland, OH, 81-113 (1961).

Schapiro, M., "Style", In: M. P. Philipson, P. J. Gudel, *Aesthetics Today*, *The New American Library*, New York, 137-139 (1980).

Scott Brown, D., "Architects' task in a pluralistic society", *Harvard Architectural Rev.*, 1, 41-51 (1980).

Smith, C.S., "A search for structure: selected essays on science, art and history", *MIT Press*, Cambridge, MA, 359 (1981).

Smithies, K.W., "Principles of design in architecture", Van Nostrand Reinhold, New York, (1981).

Snodgrass, J., Russel, J.A. & Ward, L.M., "Planning, mood and place-liking.", *Journal of Environmental Psychology*, 8, 209-222 (1988).

Stamps, A.E., "Simulation effects on environmental preference", *Journal of Environmental Management*, 38(2): 115-132 (1993).

Steadman, P., "The Evolution of Designs", *Cambridge UP*, Cambridge, 1-120 (1979).

Şentürer, A., "Mimaride Estetik Olgusu", *İstanbul Teknik Üniversitesi*, Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul, 1-101 (1995).

Tuttle, D.P., "Suburban fantasies.", Unpublished master's thesis, School of Architecture, *University of Wisconsin*, Milwaukee, (1983).

Ullmann, S., "Language and style", *Barnes and Noble*, New York, 100-117, 1966.

Ulrich, R.S., "Aesthetic and affective response to natural environment.", In I. Altman & J.F. Wohwill (Eds.), *Behavior and the natural environment: Human behavior and environment, Advances in theory and research*, 6, 85-125 (1983).

Venderber, S., Moore, G., "Building imagery: A comparative study of environmental cognition", *Man-Environment Systems*, 7, 332 (1977).

Venturi, R.-Scott Brown, D.-Izenour, S., "Learning from Las Vegas", *MIT Press*, Cambridge, (1972).

Venturi, R., & Rauch, D., "Signs of Life: Symbols in the American City.", *DC: Aperture*, Washington, (1977).

Ward, L.M. & Russel, J.A., "The psychological representation of molar physical environments.", *Journal of Experimental Psychology: General*, 110, 121-152 (1981).

Whitfield, T.W.A., "Predicting preference for everyday objects: an experimental confrontation between two theories of aesthetic behavior", *Journal of Environmental Psychology*, 3, 221-237 (1983).

Wilson, M.A. & Canter, D.V., "The development of central concepts during professional education: An example of a multivariate model of the concept of architectural style.", *Applied Psychology: An International Review*, 39, 431-455 (1990).

Wohwill, J.F., Kohn, I., "The environment as experienced by the migrant: An adaptation-level view", *Representative Research in Social Psychology*, 4, 135-164 (1973).

Wohwill, J.F., "The place of aesthetics in students of the environment", *Paper presented at the Symposium on Experimental Aesthetic and Psychology of the Environment at the International Congress of Applied Psychology*, Montreal, (1974).

Wohwill, J.F., "Environmental aesthetics: the environment as a source of affect", In I. Altman, J.F. Wohwill (eds), *Human Behavior and Environment*, New York: Plenum, 1: 37-86 (1976).

Yıldırım, K. ve Başkaya, A., "Evaluation of main livingroom in block housing by users of different revenue groups", *Journal of The Faculty of Engineering and Architecture of Gazi University*, 21, 2 (2006).

Yıldırım, K. ve Başkaya, A., “Problems related with the dimensions of curved areas in the main livingrooms of apartment housing”, *Journal of Architectural and Planning Research*, (2006).

Zajonc, R.B., “Attitudinal effects of mere exposure”, *Journal of Personality and Social Psychology Mono Graph Supplement*, 9(2): 2 (1968).

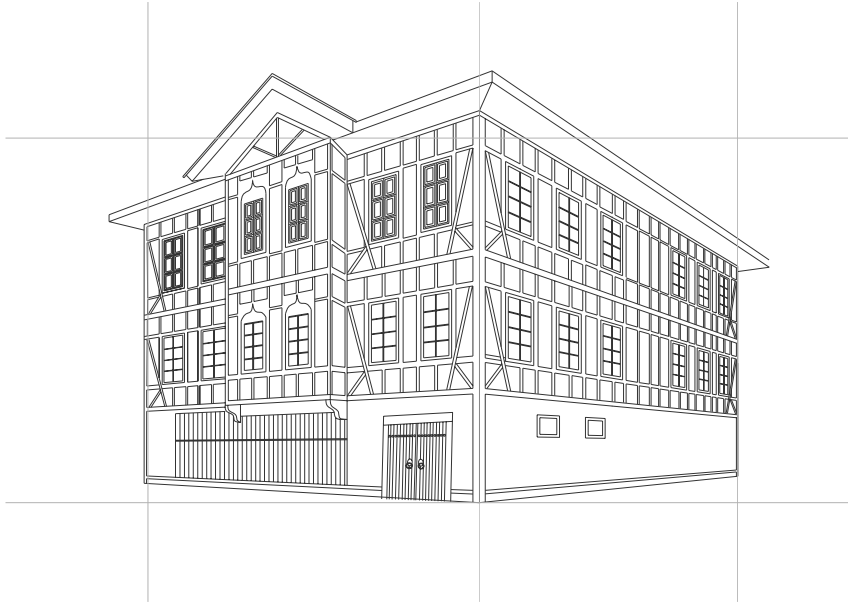
Zajonc, R.B., “On the primacy of affect”, *American Psychologist*, 39, 117-123 (1984).

EKLER

EK-1 Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

(b)

Resim 1.1. Safranbolu bölgesine ait konut örneği

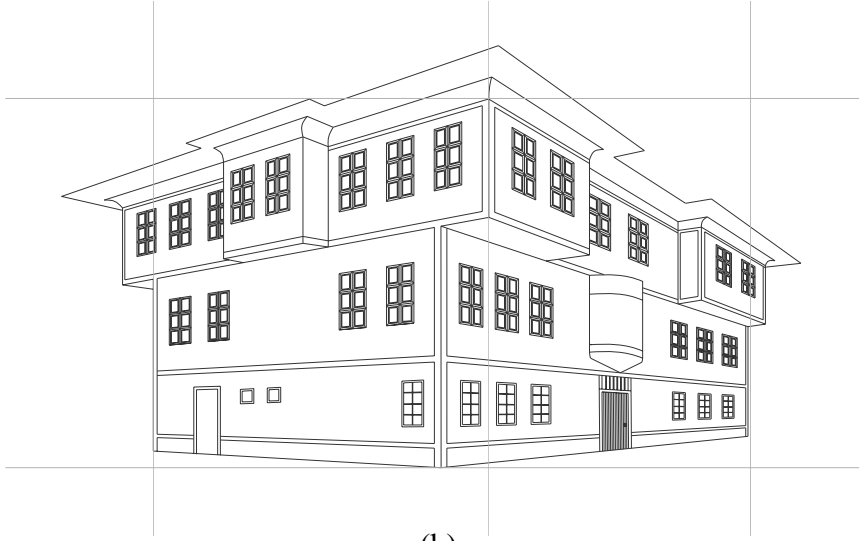
(a) orijinal hali

(b) yalın çizim hali

EK-1 (Devam) Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

(b)

Resim 1.2. Safranbolu bölgesine ait konut örneği

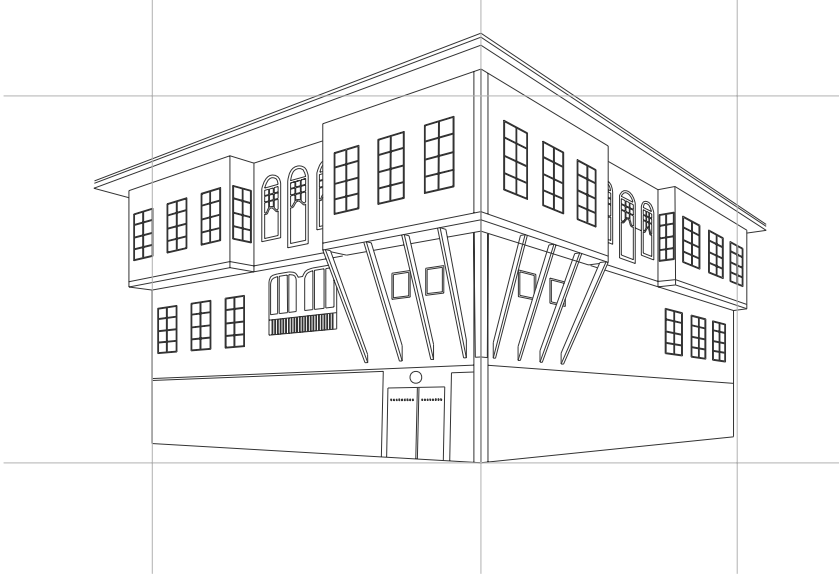
(a) orijinal hali

(b) yalın çizim hali

EK-1 (Devam) Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

(b)

Resim 1.3. Safranbolu bölgesine ait konut örneği

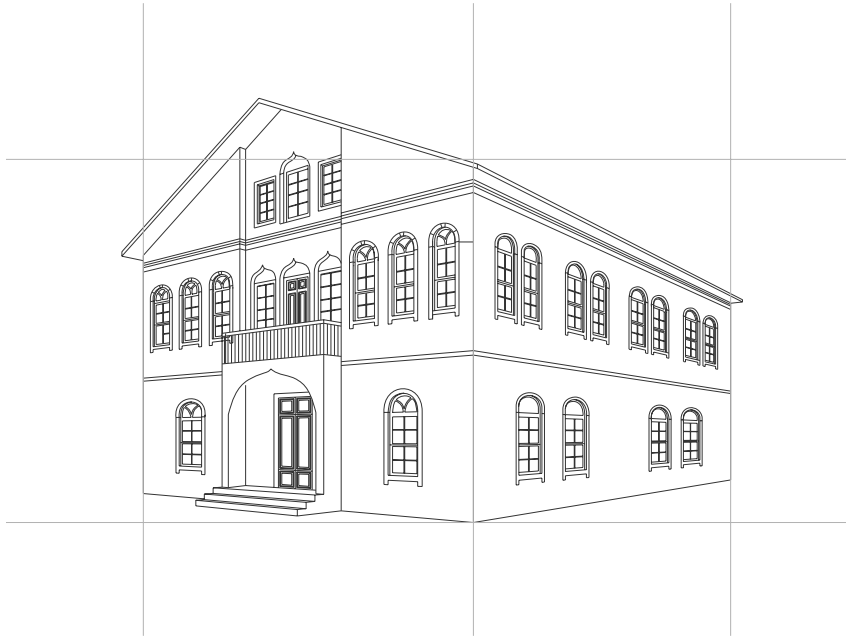
(a) orijinal hali

(b) yalın çizim hali

EK-1 (Devam) Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

(b)

Resim 1.4. Nevşehir bölgesine ait konut örneği

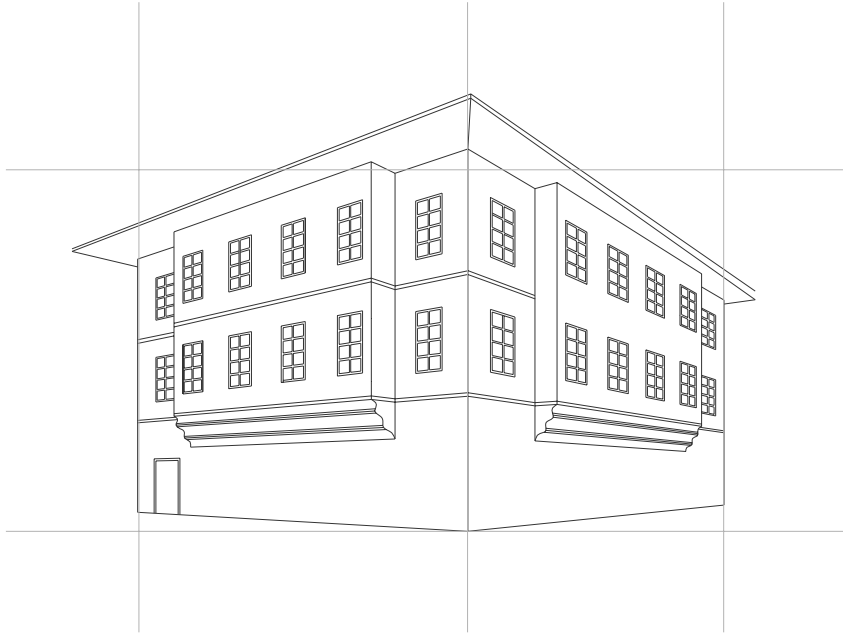
(a) orijinal hali

(b) yalın çizim hali

EK-1 (Devam) Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

Resim 1.5. Gaziantep bölgesine ait konut örneği

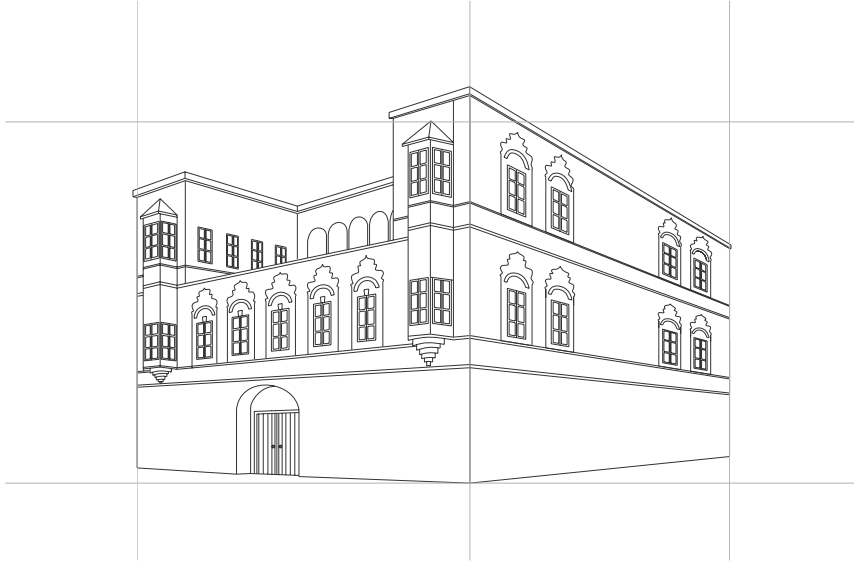
(a) orijinal hali

(b) yalın çizim hali

EK-1 (Devam) Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

(b)

Resim 1.6. Mardin bölgesine ait konut örneği

(a) orijinal hali

(b) yalın çizim hali

EK-1 (Devam) Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

(b)

Resim 1.7. Yurtdışı konut örneği

(a) orijinal hali

(b) yalın çizim hali

EK-1 (Devam) Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

(b)

Resim 1.8. Yurtdışı konut örneği

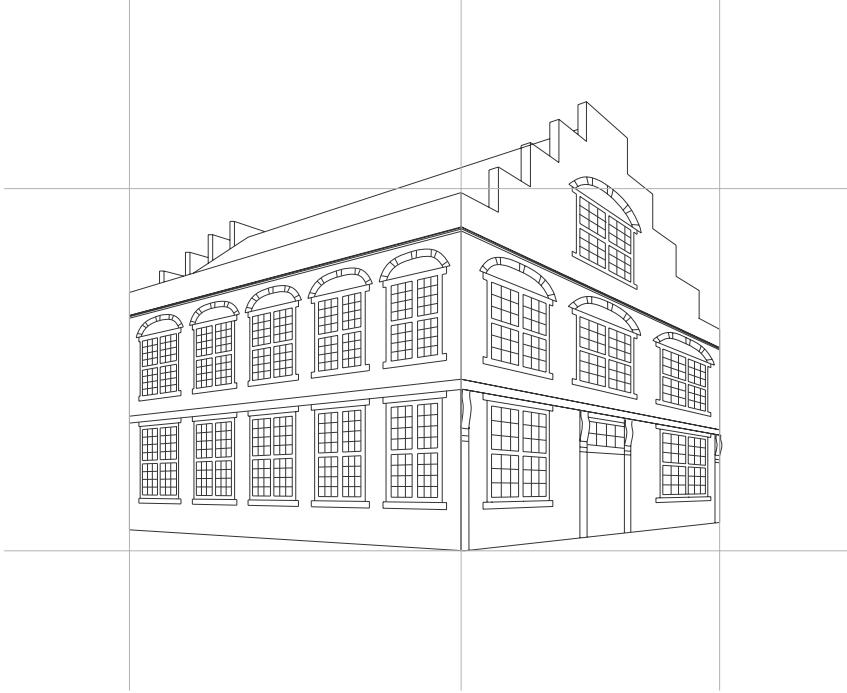
(a) orijinal hali

(b) yalın çizim hali

EK-1 (Devam) Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

(b)

Resim 1.9. Yurtdışı konut örneği

(a) orijinal hali

(b) yalın çizim hali

EK-1 (Devam) Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

(b)

Resim 1.10. Yurtdışı konut örneği

(a) orijinal hali

(b) yalın çizim hali

EK-1 (Devam) Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

(b)

Resim 1.11. Yurtdışı konut örneği

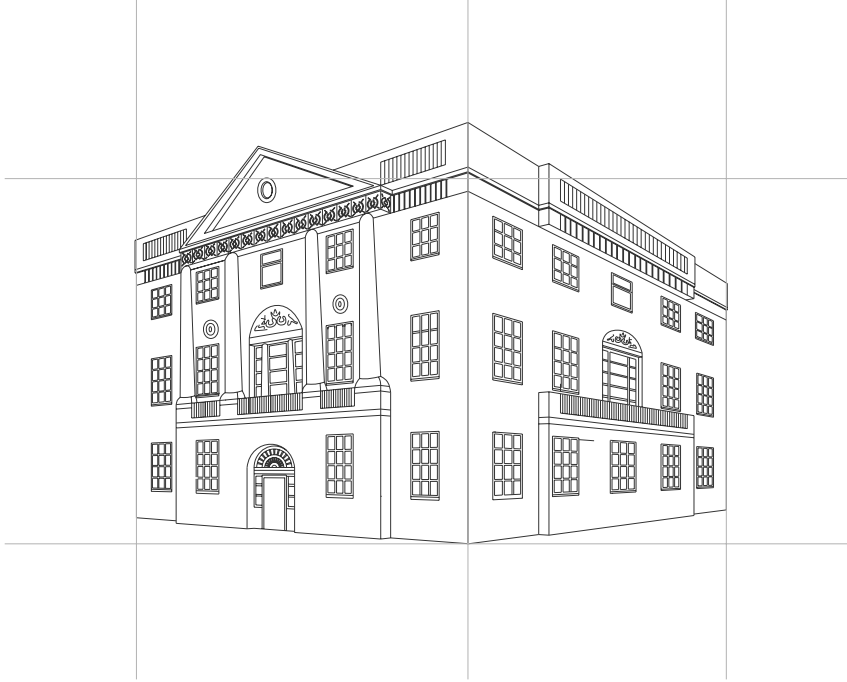
(a) orijinal hali

(b) yalın çizim hali

EK-1 (Devam) Ankette kullanılan resimlerin orijinal ve çizim hali

(a)

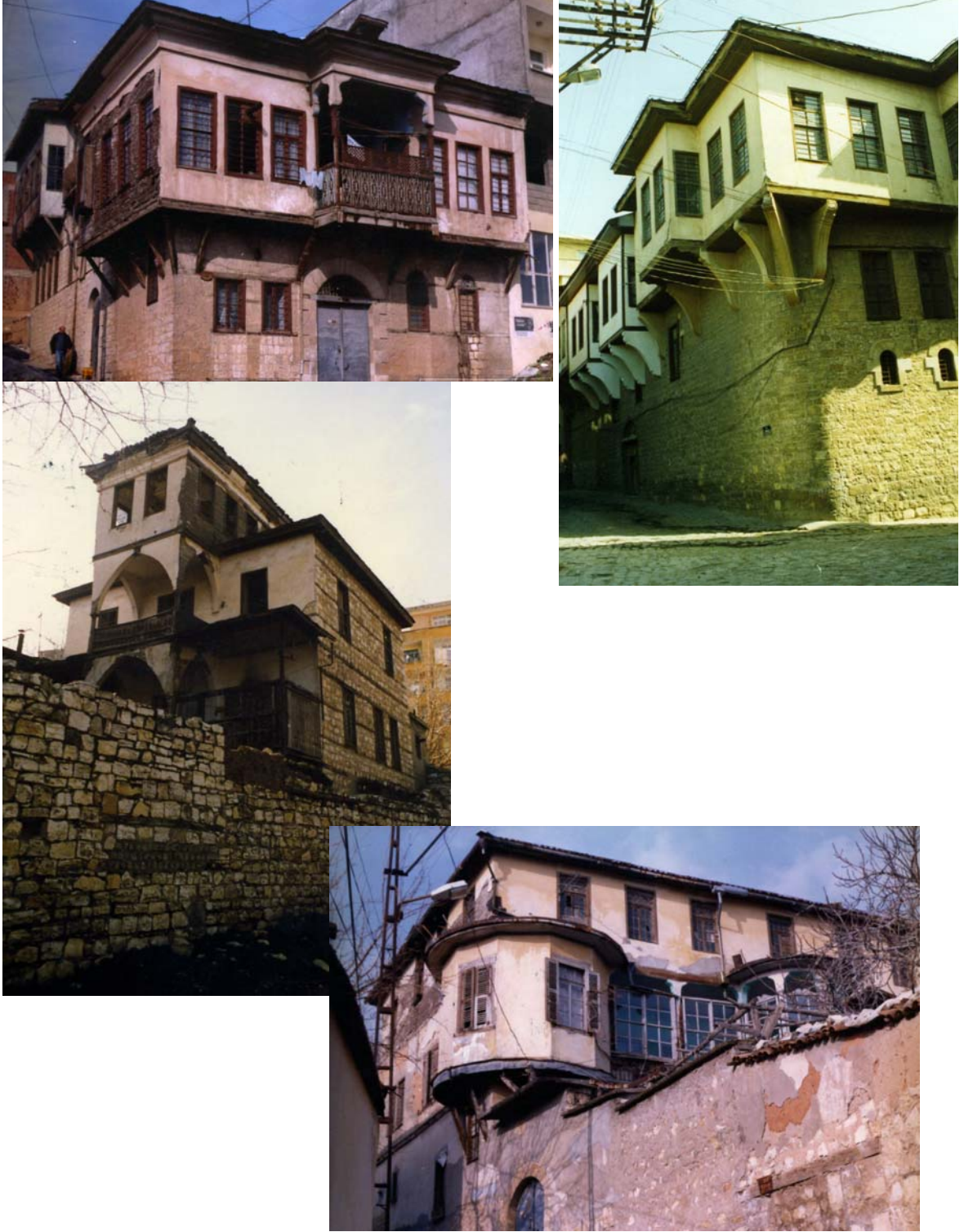

(b)

Resim 1.12. Yurtdışı konut örneği

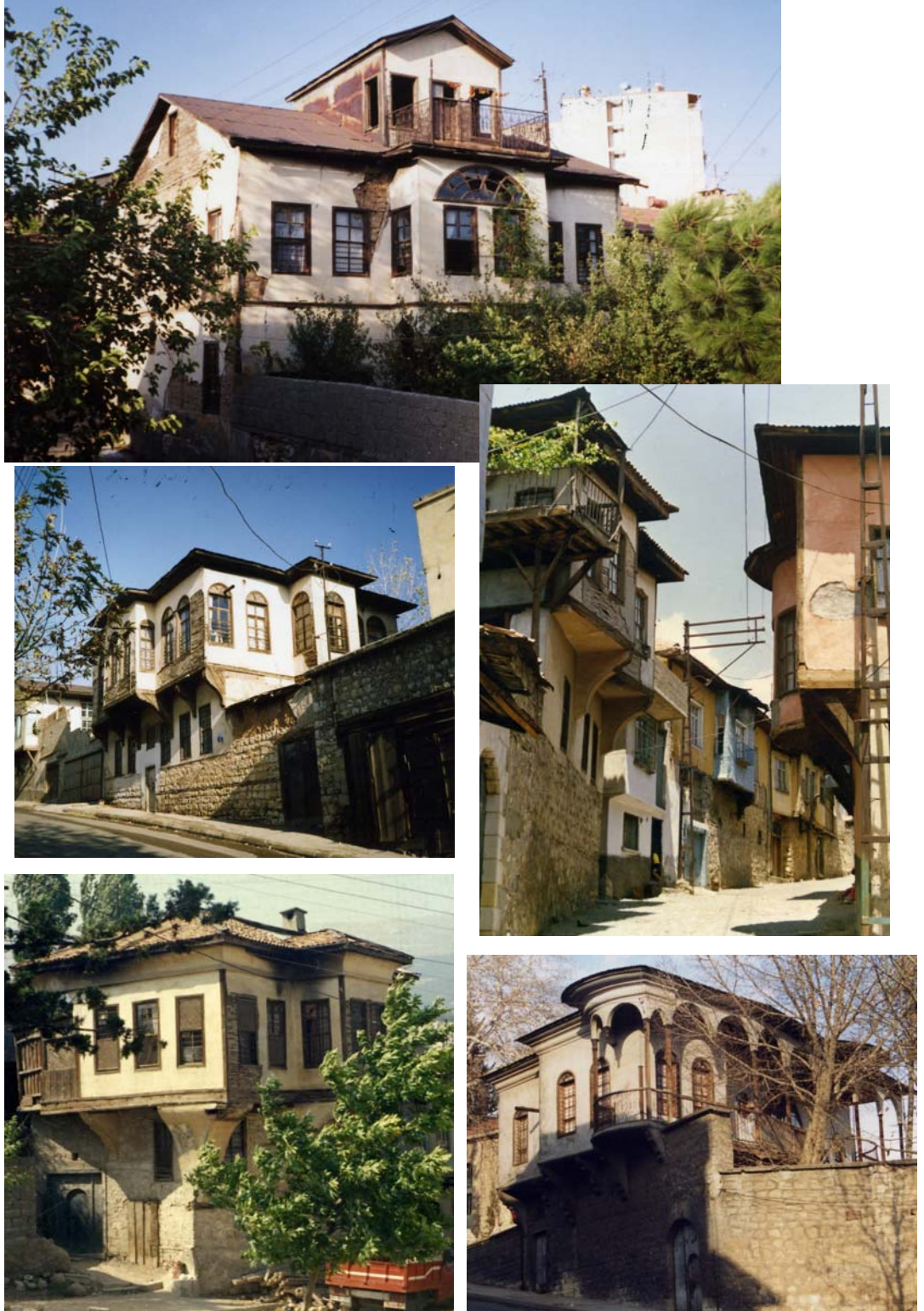
- (a) orijinal hali,
(b) yalın çizim hali

EK-2 Kahramanmaraş'ın geleneksel evlerinden örnekler

Şekil 2.1. Kahramanmaraş'ın geleneksel evleri

EK-2 (Devam) Kahramanmaraş'ın geleneksel evlerinden örnekler

Şekil 2.2. Kahramanmaraş'ın geleneksel evleri

EK-3 Kahramanmaraş'taki Amerikanvari villa tipi ev örnekleri

Şekil 3.1. Kahramanmaraş'taki Amerikanvari villa tipi evler

EK-4 Anket Formu

Yaş:**Cinsiyet:** ☐ bayan ☐ bay**Meslek:** ☐ O ev hanımı
☐ O emekli
☐ O öğrenci sınıf
☐ O serbest
☐ O memur
☐ O işçi
☐ O diğer**En uzun süre yaşadığınız yer:**

- ☐ K.Maraş'ın içinde
- ☐ K. Maraş'ın çok yakınında bir yer (kasaba, köy)
- ☐ başka bir şehir

Arka sayfadaki konut resimlerini, tablodaki sıfatlarla tek tek değerlendiriniz.

EK-4 (Devam) Anket Formu

	RESİM 1						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazı						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

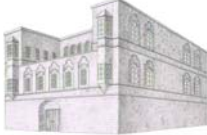
	RESİM 2						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazı						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

	RESİM 3						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazı						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

	RESİM 4						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazı						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

EK-4 (Devam) Anket Formu

	RESİM 5						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazı						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

	RESİM 6						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazı						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

	RESİM 7						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazı						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

	RESİM 8						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazı						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

EK-4 (Devam) Anket Formu

	RESİM 9						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazi						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

	RESİM 10						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazi						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

	RESİM 11						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazi						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

	RESİM 12						
	pozitif	2	1	kararsız	1	2	negatif
	Güzel						Çirkin
	Sıcak						Soğuk
	Modern						Modası geçmiş
	Etkileyici						Sıradan
	Sade						Karmaşık
	Mütevazi						Gösterişli
	Tanıdık bir cephe						Hiç tanıdık gelmedi

EK-4 (Devam) Anket Formu

Kartlarda Türkiye’den, ve yurtdışından toplam 12 konut var. Bu evleri yerli ve yabancı olarak gruplar mısınız?

YERLİ (TÜRKİYE’DEN)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

YABANCI (YURTDIŞINDAN)

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Not: Bütün evler büyüklüğü, fiyatı, bahçesi, bulunduğu bölge bakımından eşit şartlardadır.

1- Farzedelim “rüyalarınızdaki ev’ piyangosu size çıktı. Bu 12 evden birini tercih etme hakkınız var. Hangisini seçerdiniz?

2- Bu evlerin bulunduğu sokağın yakınında yolunuzu kaybettiniz. Yolu sorabilmek için hangi evden yardım isterdiniz?

3- Ünlü biri olduğunuzu hayal edin (bürokrat, iş adamı, siyasetçi, gibi...). Bu evlerin bulunduğu bir semtte otursaydınız sizi yansıtabileceğini düşündüğünüz EV hangisi olurdu?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ÜNAL Serap
 Uyruğu : T.C.
 Doğum yeri ve tarihi : 02.10.1983 / KAHRAMANMARAŞ
 Medeni hali : Bekar
 Telefon : 0 555 384 54 88 – 0 506 671 72 05
 e-mail : serap.unal01@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Çukurova Üniversitesi/ Mimarlık bölümü	2005-Haziran
Lise	Kahramanmaraş Atatürk Kız Lisesi (Y.D.A)	2001

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2005-2006	Kuzenler İnşaat /Ankara	Mimar
2006-2007	Alkarde Tekst.Dek.Ltd.Şti./Kahramanmaraş	Mimar
2007-	Kahramanmaraş Belediyesi İmar ve Şeh.Müd.	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce (orta)